

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Haile Selassie a jeho rozporuplné postavení
v moderních dějinách Etiopie**

Hana Berdychová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Haile Selassie a jeho rozporuplné postavení
v moderních dějinách Etiopie**

Hana Berdychová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Záhořík, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce panu PhDr. Janu Záhoříkovi, PhD. za cenné rady, připomínky i za věnovaný čas.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÉ UVEDENÍ DO TÉMATU	6
2.1	Etiopie – faktografický úvod	6
2.2	Etiopská ortodoxní církev	7
2.3	Amharština jako „jazyk králů“	10
2.4	Osoba etiopského císaře	12
2.5	Konceptualizace moderních dějin Etiopie.....	13
3	OD TAFARIHO MAKONENNA K REGENTOVI	15
3.1	Od dětství k císařskému dvoru.....	15
3.2	Boje o trůn	16
3.3	Cesta guvernéra z Hararu k regentství politikou Ijje Iyasu	18
4	HAILE SELASSIE A DOMÁCÍ POLITIKA	21
4.1	Regentství rase Tafariho Makonnena (1916-1930)	21
4.1.1	Útok Mikaela z Welo: boje o udržení pozic	21
4.1.2	První léta regentství (1916-1919)	23
4.1.3	Reformní období let 1920-1926.....	26
4.1.4	Konsolidace moci a cesta ke korunovaci (1926-1930).....	29
4.2	Posledním etiopským císařem (1930-1960)	32
4.2.1	Od korunovace po italskou invazi (1930-1935)	32
4.2.2	Období italské okupace (1936-1941)	41
4.2.3	Haile Selassie a poválečná Etiopie (1941-1960).....	44
4.2.3.1	Rozvoj ekonomiky a infrastruktury	45
4.2.3.2	Centralizace reformou centra i periferie.....	47

4.2.3.3	Militarizace Etiopie v kontextu Studené války	52
4.2.3.4	Reforma školství a její dopady	54
4.2.3.5	Ústava 1955	57
5	HAILE SELASSIE A ZAHRANIČNÍ POLITIKA	59
5.1	Vztahy se zahraničím v éře regentství (1916-1930)	59
5.1.1	Etiopie a Evropa během první světové války	60
5.1.2	Vstup Etiopie do Společnosti národů	61
5.1.3	Tafariho cesta do Evropy	63
5.1.4	Britsko-etioopská jednání o stavbě přehrady Tana	63
5.1.5	Jednání o ukončení zbraňového embarga	65
5.1.6	Italsko-etioopské vztahy vedoucí k invazi v roce 1935	67
5.2	Císařem na mezinárodní scéně (1930-1960)	69
5.2.1	Korunovační ceremoniál, listopad 1930	70
5.2.2	Italská invaze, Společnost národů a Haile Selassie	71
5.2.3	Haile Selassie v exilu (1936-1941)	76
5.2.4	Poválečná Etiopie: suverénní stát nebo kolonie?	78
5.2.5	Etiopie a budoucnost Eritrey	81
6	KONTRADIKCE V OSOBNOSTI HAILE SELASSIEHO	84
6.1	Kontradikce mezi domácí a zahraniční image	84
6.1.1	Domácí sféra a cesta k pádu monarchie (1960-1974)	84
6.1.2	Zahraniční sféra: podpora dekolonizace a OAJ	91
6.1.3	Vnímání osobnosti Haile Selassieho po roce 1974	93
6.2	Kontradikce na úrovni vztahu centrum-periferie	95
6.2.1	Historiografie a hodnocení minulosti	95
6.2.2	Haile Selassie ve světle oromských studií	96
6.2.3	Etnikum Sidama pod etiopskou správou	105
6.2.4	Somálska kritika z Ogadenu	107
6.2.5	Haile Selassie z pohledu etnika Shekacho	108

7 ZÁVĚR.....	110
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	115
8.1 Primární prameny	115
8.2 Literatura a zdroje.....	115
8.2.1 Monografie.....	115
8.2.2 Odborné články	117
8.2.3 Internetové zdroje.....	121
9 RESUMÉ	122
10 PŘÍLOHY	1

1 ÚVOD

Etiopie je v mnohých ohledech státem s velmi specifickou historií. Jedná se o jednu z nejstarších křesťanských zemí na světě, o stát, o kterém se často hovoří jako o kolébce lidské civilizace, i jako o jediné africké zemi, která unikla kolonizačním praktikám evropských států během takzvaných „urputných dostihů“, kdy si na sklonku 19. století evropské mocnosti dělily africký kontinent. A teprve vítězství Etiopie nad italskou armádou v roce 1896 ji dodalo skutečný „punc“ unikátnosti.

Velmi důležitou postavou moderních dějin Etiopie se stal poslední etiopský panovník Haile Selassie, stojící v jejím čele 58 let, nejprve v letech 1916-1930 na postu regenta, v období 1930-1974 jako císař. Haile Selassie, před korunovaci užívající jméno a titul ras Tafari Makonnen, byl a stále je i po téměř 40 letech od své smrti významnou postavou světových dějin. Napsáno i řečeno toho o něm bylo mnoho. Jeho jméno Haile Selassie znamenající „Moc nejsvětější trojice“ a taktéž jeho osobnost ovlivnily vznik rastafariánského hnutí. Ve 20. letech totiž pan-afrikanista Marcus Garvey jamajskému obyvatelstvu řekl, že chtějí-li být vykoupeni, musejí svou pozornost upřít ke králi, který bude korunován v Africe. A byl to právě Haile Selassie, který se stal v roce 1930 císařem a pro ně symbolem naplnění tohoto proroctví a ztělesněním božského původu.¹

Tento panovník se nicméně zapsal do paměti široké veřejnosti i v době vrcholící studené války, kdy požíval americké ekonomické i vojenské podpory, taktéž pak v 60. letech jako proponent dekolonizace a panafricanismu. V tomto kontextu býval Haile Selassie po dlouhá léta v mezinárodně-politickém diskurzu považován za jednoho z velkých afrických vůdců, za osvíceného panovníka, jehož cílem bylo vybudovat z Etiopie moderní stát po evropském vzoru a ukotvit etiopskou monarchii mezi suverénní státy mezinárodního systému. Rok 1974 jako významný

¹ LEVINE, Donald, Ethiopia, Japan, and Jamaica. A Century of Globally Linked Modernizations. In: The International Journal of Ethiopian Studies 3, 2007, 1, s. 46.

mezník politických dějin Etiopie, kdy byl svržen staletí trvající císařský režim, toto ukončil. Vedle přerušení monarchistické tradice a ustanovení vlády Dergu, došlo současně k odklonu v „uctívání“ Haile Selassieho. Postava posledního etiopského monarchy byla na etiopské půdě kritizována již od počátku 60. let. Prvním výrazným projevem nespokojenosti s jeho vládou se stal pokus o převrat v roce 1960. V následující dekádě se objevily stížnosti na rostoucí nezaměstnanost, hladomor v zemi, chybějící akademické svobody, i nemožnost kulturního a politického rozvoje jednotlivých etnických skupin.

V kontextu výše zmíněného vývoje se o osobnosti Haile Selassieho, jeho vládě i roli v moderních dějinách Etiopie, vytvořil v zásadě rozporuplný obraz, v němž byl pro některé skutečně moderním africkým vůdcem, pro jiné kolonizátorem a utlačovatelem. Zároveň existovalo zcela odlišné vnímání osobnosti Haile Selassieho a jeho působení v 60. letech, kdy bylo možné pozorovat velkou kontradikci mezi domácí image v Etiopii a zahraniční image ve vztahu k africkým státům, k USA či OSN. V této souvislosti vyvstává základní otázka: Kdo byl Haile Selassie, modernizační panovník nebo autokrat a uzurpátor?

Hlavním cílem této diplomové práce bude uchopit a analyzovat jednotlivé postoje k osobnosti Haile Selassieho. Po roce 1974 se totiž mínění ohledně jeho postavy polarizuje na dva typy přístupů - tradiční pohled historiografie versus alternativní pohledy současné historiografie, které reflektují heterogenní povahu etiopské společnosti a historie. Na mysli mám různé výklady dějin například z pohledu oromské či somálské sociálně-vědní komunity. Diplomová bude zpracována na základě obou zmíněných přístupů objevujících se v etiopské historiografii, aby umožnila kompletně zhodnotit roli posledního císaře Habeše.

Vzhledem k tomu, že čeština nemá pro řadu etiopských výrazů vhodné a ustálené ekvivalenty, budou v práci používány anglické názvy, přičemž bude vždy zvolena ta forma, která má nejčastější užití. Obecně se totiž vyskytuje celá řada forem názvů i jmen, například provincie Welo může být také známá jako Wollo či Wello. Nicméně i samotné jméno Haile Selassieho, užívané nejčastěji v této formě, má také vlastní

ekvivalenty, příkladem je Hayla-Selasse. Taktéž korunní princ Iyasu je také někdy psán jak Eyasu, či Yasu. Těchto případů je celá řada.

Je potřeba zmínit, že etiopské dějiny případně samotná osobnost Haile Selassieho nepatří mezi příliš probádaná témata v českém prostředí. Konkrétním segmentům etiopské historie se věnuje například Jan Záhořík. Příkladem je jeho publikace *Etiopie v letech 1923-1935: Cesta k italské invazi*, která bude současně základním zdrojem pro tvorbu jedné kapitoly práce. Rozporuplné vnímání osobnosti Haile Selassieho reflektoval Záhořík těmito slovy: „*Zatímco jedni jej popisují jako muže, který se zajímal pouze o vlastní majetek a prospěch, jiní zdůrazňují jeho progresivní myšlení a ušlechtilost*“.² Tato práce se bude snažit právě o podání komplexního obrazu tohoto kontradikčního vnímání Haile Selassieho, jak jej výše zmíněnými slovy Jan Záhořík uvedl. Na základě toho, že českých zdrojů k danému tématu není příliš mnoho, bude zpracování práce závislé zejména na použití anglosaské literatury, které je nicméně k danému tématu značné množství. Diplomová práce bude vytvořena na základě primárních pramenů i řady odborných monografií a článků.

Z primárních pramenů lze za stěžejní pro téma diplomové práce považovat publikace s projevy Haile Selassieho - *Important Utterances of H. I. M. Emperor Haile Selassie I. a Selected Speeches of His Imperial Majesty Haile Selassie*. Dále to budou kompletní znění dvou etiopských ústav, z roku 1931 a 1955. Významným primárním pramenem ke tvorbě části diplomové práce bude také autobiografie posledního etiopského císaře - *My Life and Ethiopia's Progress 1892-1937*.

Metodou pro zpracování této diplomové práce bude komparace dvou přístupů – tradiční historiografie a příspěvků sociálních vědců a historiků vybraných etnických skupin. Oba pohledy jsou zastoupeny v množství odborné literatury, do které patří monografie i články o etiopských dějinách, či přímo o osobnosti Haile Selassieho. Mezi ústřední

² ZÁHOŘÍK, Jan, *Etiopie v letech 1923-1935. Cesta k italské invazi*, Praha 2009, s. 72.

publikace tradičního typu historiografie patří například knihy od Harolda G. Marcuse, a to *The History of Ethiopia, Haile Selassie I.: The Formative Years 1892-1936* a *The Politics of Empire: Ethiopia, Great Britain and the United States 1941-1974*. Další autoři, jejichž práce lze považovat za velmi významné k výzkumu moderních dějin Etiopie, jsou například John Markakis – *Ethiopia: The Anatomy of Traditional Polity*, dále Bahru Zewde – *Society, State and History: Selected Essays*, Richard Greenfield – *Ethiopia: A New Political History*, Teshale Tibebe – *The Making of Modern Ethiopia*. Neméně důležité jsou i knihy a odborné články Richarda Pankhursta věnující se ekonomickým dějinám Etiopie, rozvoji vzdělávání, i období italské okupace let 1936-1941. Z autorů článků, které se váží k moderním etiopským dějinám a píší v duchu tradiční historiografie, patří například Edmond J. Keller - *Revolution, Class and National Question*, či *Transformation of Ethiopia's Twentieth-Century Bureaucratic Empire*. Významnými jsou také Donald Levine či John Cohen.

Nicméně vedle tradiční etiopské historiografie budou pro výzkum v rámci mé práce neméně stěžejní taktéž příspěvky badatelů jednotlivých etnických skupin. Z tohoto hlediska dominuje oromské etnikum, přičemž mezi nejvýraznější osobnosti patří například Mekuria Bulcha či Asafa Jalata, který produkuje řadu knih i odborných článků. Velmi důležitá bude taktéž sbírka esejí oromské kritiky od Ezekiela Gebissy – *Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse and Political Engaged Scholarship*. Dále lze vysledovat i negativní odezvy na císařský režim ze strany badatelů somálského či sidamského původu. V tomto případě bude velmi přínosná publikace od autorů Seyouma Hamesa a Mohammeda Hassena, a to *Arrested Development in Ethiopia: Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination*.

Diplomová práce se bude držet chronologické linie a bude tématicky členěna do pěti kapitol. První část bude představovat Etiopii na základě faktografických údajů. Součástí tohoto teoretického uvedení do tématu bude i popsání tří pilířů, o které se v dějinách vždy opíral císařský režim. Druhá část práce bude jakousi biografií Tafariho Makonna, bude

prezentovat jeho dětství, kořeny, vzdělání i cestu na post regenta Etiopie. Další dvě kapitoly budou mapovat období vlády Haile Selassieho v letech 1916-1960, přičemž jedna kapitola to bude činit z pohledu jeho působení v domácí sféře státu, druhá bude reflektovat jeho aktivity a vliv v zahraniční sféře země. Poslední, z hlediska tématu práce nejvýznamnější část, bude mít za cíl prozkoumat roli posledního etiopského císaře a jeho vlády v 60. letech a zároveň předložit alternativní pohledy na etiopské dějiny a osobnost Haile Selassieho na základě příspěvků sociálních vědců vybraných etnických skupin.

2 TEORETICKÉ UVEDENÍ DO TÉMATU

2.1 Etiopie – faktografický úvod

Etiopie se nachází v severovýchodní části afrického kontinentu, v takzvaném Africkém rohu.³ Státním zřízením se jedná o Federální demokratickou republiku, jejíž federální uspořádání je zformováno na etnickém základě.⁴ Takto ji tvoří 9 států a 2 statutární města.⁵ CIA World Factbook ji představuje jako 27. největší zemi s rozlohou o více než 1 milion km². V Etiopii žije 91 milionů lidí a jedná se o etnicky pestrou zem, přičemž zde početně dominují Oromové se svými 34,5%, dále Amharové, tvořící 26,9% etiopské populace. Další důležitá, počtem příslušníků již menší etnika, jsou například Somálci, Tigrajci, etnika Sidama a Welaita.

Podobně jako pro ostatní země regionu je pro Etiopii typická nízká očekávaná délka života, vysoké počty novorozenců, zároveň ale jejich častá úmrtnost, vyšší míra ohrožení chorobami jako je AIDS, či nemocemi z vody a jídla například žloutenkou.

Ekonomika země je založena na zemědělství. Hlavními komoditami, se kterými Etiopie obchoduje, jsou káva, produkty z kůže a řepka olejná.⁶

Země, dříve známá jako Habeš, je často považována za místo zrodu lidské civilizace. Je prokázáno, že zde žil dnešní známý prapředek člověka - Australopithecus Afarensis.⁷ V roce 1974 byly v nejvýchodnější oblasti etiopské provincie Welo nalezeny 3-4 miliony let staré kosterní pozůstatky poměrně mladé ženy, jejíž kostra podle výzkumů vykazovala

³ Jedná se o souhrnný název pro státy severovýchodní Afriky – Etiopii, Eritreu, Džibuti, Keňu, Somálsko, někdy také Ugandu. Region je spojován s velmi rychlým populačním růstem, dalším problémem je přílišná diversifikace obyvatelstva na kmenovém či náboženském základě, či opakující se hladomory.

⁴ Ethiopia. Ethnic Federalism and Its Discontents [online], 2009, s. 1, [cit. 10. 12. 2011], dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/ethiopia-eritrea/Ethiopia%20Ethnic%20Federalism%20and%20Its%20Discontents.ashx>.

⁵ Viz příloha č. 1, Federální rozdělení Etiopie.

⁶ Ethiopia [online], CIA World Factbook, [cit. 10. 12. 2011], dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>.

⁷ TIBEBU, Teshale, The Making of Modern Ethiopia, Cambridge 1995, s. xi-xii.

znaky evoluce směrem k dnešnímu typu člověka. Samotná etiopská historie bývá zkoumána od příchodu hamitsko-semitských kmenů z Arabského poloostrova.⁸ Ti zde kolem 2. století n. l. založili Aksúmskou říši.⁹

Pro teoretické uvedení do tématu je důležité představit tři základní pilíře, o které se vždy v historii opírala monarchistická Etiopie. Jednalo se o osobu etiopského císaře, amharštinu jako „jazyk králů“ a etiopskou ortodoxní církev.

2.2 Etiopská ortodoxní církev

Jak již bylo zmíněno výše, etiopská ortodoxní církev představovala jeden ze tří pilířů ovlivňujících či přímo konstituujících Etiopii až do revolučního roku 1974. Podle badatele Oyvinda M. Eideho lze studium víry považovat za ústřední element pro pochopení vývoje společnosti v Etiopii. Dle něj bylo v etiopských dějinách vždy velmi těsné propojení mezi dogmatickou stránkou, misí a politikou.¹⁰ Významným podílem v současném náboženském rozvrstvení obyvatelstva disponuje místní ortodoxní církev i v současnosti. Podle údajů CIA World Factbook z roku 2007 vyznává etiopskou ortodoxní církev 43,5% lidí, islám o něco méně, a to 33,9%, protestanté tvoří necelých 19% obyvatelstva a pouze malé procento lidí zde uctívá tradiční náboženství.¹¹

Etiopie se stala druhou nejstarší křesťanskou zemí v Africe, čímž následovala Egypt, kde se ukotvila koptská církev.¹² Etiopská ortodoxní víra byla přijata již v období Aksúmské říše na počátku 4. století za vlády krále Ezany.¹³ Jak tvrdí John Markakis, tak se tato nová víra na rozdíl od

⁸ MARCUS, Harold, *The History of Ethiopia*, Los Angeles 1994, s. 1-3.

⁹ ADEJUMOBI, Saheed, *The History of Ethiopia*, Westport 2007, s. xv.

¹⁰ EIDE, Oyvind, *Revolution and Religion in Ethiopia*, Addis Ababa 2000, s. 1.

¹¹ Ethiopia [online], CIA Worldfactbook, [cit. 11. 12. 2011], dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>.

¹² TIBEBU, s. xi.

¹³ PANKHURST, Richard, *The Ethiopians. A history*, 2001, s. 9; MARKAKIS, John, *Ethiopia. Anatomy of Traditional Polity*, Addis Ababa 2006, s. 44.

většiny kulturních symbolů Aksúmské říše udržela a stala se „*dominantním kulturním fenoménem etiopské vrchoviny*“.¹⁴

Prvotní vztahy mezi nově ustanovenou dynastií a etiopskou církví nebyly vždy konsolidované. Donald Crummey předpokládá dvě fáze jejich vzájemných interakcí. První charakterizoval intenzivní konflikt, druhou pak vzrůst moci státu nad církví.¹⁵ Úzké propojení státu a církve lze v etiopské monarchii výrazně pozorovat od 13. století, od éry „obnovené šalamounské dynastie“. Významný mezník, kdy etiopská ortodoxní církev sehrála klíčovou roli jako jeden z pilířů monarchistické Etiopie, se odehrál ve 14. století. Tehdy dala tato církev teologické „posvěcení“ královskému textu *Kebrá Nagast*.¹⁶ Tento dokument poskytoval králi „*ideologické ospravedlnění pro expanzivní politiku a asimilační proces*“.¹⁷ Vedle zmiňovaného *Kebrá Nagast* byla pro vztahy církve a šalamounské dynastie důležitá i další písemnost ze stejného období - *Fetha Nagast*,¹⁸ která upravovala právní systém v etiopské říši. Ve 14. století se současně etiopská ortodoxní církev stala státním náboženstvím a také pak hlavním prvkem vznikající národní ideologie.¹⁹ Další důležitou roli posléze sehrála v moderních dějinách během integračního procesu a konsolidace tehdy rozdrobené země.

V historii bylo možné taktéž vždy pozorovat přímou provázanost státně-politické ideologie s církevní teologií. Takto docházelo například k tomu, že byla válečná dobývání území popisována jako boj mezi

¹⁴ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 27.

¹⁵ CRUMMEY, Donald, Land and Society in the Christian Kingdom of Ethiopia. From the Thirteenth to the Twentieth Century, Addis Ababa 2000, s. 25.

¹⁶ Text „*Kebrá Nagast*“ („Velikost králů“) vznikl ve 14. století na podporu ustanovené šalamounské dynastie. Vyprávěl příběh královny Makedy ze Sáby, ta měla v historii vládnout jistému království na území dnešní Etiopie. Do Jeruzaléma přijela navštívit izraelského krále Šalamouna, jelikož se chtěla přesvědčit o jeho moudrosti. Našla v něm zalíbení a z jejich spojení se narodil syn – Ebna Lahakim, královským jménem David, v Etiopii známý jako Menelik I., který se stal zakladatelem šalamounské dynastie. In: MONROE-HAY, Stuart, The Quest for the Ark of the Covenant. The True History of the Tablets of Moses, London 2005, s. 16-26; ADEJUMOBI, s. 164; MARKAKIS, Traditional Polity, s. 47.

¹⁷ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 48-49.

¹⁸ „Právo králů“.

¹⁹ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 45.

dobrem a zlem, či mohl být jakýkoliv nepřítel státu prezentován tak, že byly jeho skutky vedeny ďáblem.²⁰ Loajalita církve vůči státu byla zajištěna prostřednictvím převedení řady pravomocí a privilegií do rukou církve, mezi ně patřila například správa půdy. Typické bylo i to, že aristokracie často církev různě obdarovávala. Takto zajišťovaná podpora byla nedílnou součástí praktik císaře a aristokracie k udržení vlastní moci. Úpadek dvou panovníků ve 2. polovině 19. století a na počátku 20. století, konkrétně Tewodrose II. (1855-1868) a Ijese Iyasu (1913-1917), úzce souvisel s tím, že oba ztratili podporu církve.²¹

Po dobu monarchistického zřízení v Etiopii církev ovlivňovala všechny složky života obyvatel - kulturní, politickou i sociální. Slova „etiopský“ a „křesťanský“ se staly téměř totožnými, často také zaměňovanými.²²

Islám, který v zemi zakotvil v 7. století, byl ortodoxní křesťanskou vírou nejprve tolerován, později vnímán pouze jako druhořadá víra, kdy začali být islámští věřící utlačováni. Muslimové byli odstraňováni z politického života, nemohli se například podílet na státní správě. Vzájemné vztahy se poměrně dlouho odehrávaly v poklidné rovině, ke změně došlo až ve 14. století v souvislosti s rostoucí mocí islámských království ve východním regionu Shewa, to přineslo 200 let trvající války s křesťanskou částí Etiopie.²³

V průběhu 16. století došlo ke kontaktům oromského etnika s islámem, především v okolí Gibe a města Harar, které bylo nezávislé na habešské vládě. Původně pohanští Oromové během 18. století hojně přijímali islám jakožto formu odporu proti dominujícímu amharskému etniku a ortodoxnímu křesťanství.²⁴

²⁰ Tamtéž, s. 49.

²¹ KELLER, Edmond, Ethiopia. Revolution, Class and National Question. In: African Affairs 80, 1981, 321, s. 315-316.

²² MARKAKIS, Traditional Polity, s. 49.

²³ EIDE, s. 34-35.

²⁴ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 48.

2.3 Amharština jako „jazyk králů“

Dnes je Etiopie velmi etnicky pestrá země, ale tak tomu v počátcích formování státu nebylo. Prvním státně-politickým útvarem na území dnešní Etiopie byla Aksúmská říše, rozprostírající se na severu země pouze v částech Eritrey a Tigray. V souvislosti s expanzivními a mocenskými potřebami od 13. století docházelo k přičleňování dalších území a s tím i připojování jiných etnických a náboženských skupin.²⁵ K samotné konsolidaci Etiopie tak, jak je známá nyní, došlo až v průběhu 19. století.

Etiopské dějiny vždy významně ovlivňovali především aristokratičtí Tigrajci a Amharové, v novějších dějinách pak také současná největší etnická skupina – Oromové. Vztah mezi Tigrajci a Amhary byl charakterizován bojem o moc.²⁶ Obě skupiny odvozovaly své kořeny a identitu od šalamounské dynastie, stejně tak považovaly svá území za ústřední části historické Aksúmské říše. Jejich jazyky, amharština i tigrajština, byly potomky starověkého jazyka Ge'ez.²⁷

Ve 2. polovině 13. století se do čela země, zformované na základech Aksúmu, postavili králové, kteří se pokládali za potomky šalamounské dynastie a pocházeli z provincie Amhara (severní Shewa).²⁸ Za zakladatele tohoto rodu byl považován Yekuno Amlak.²⁹ Od jeho éry bylo již postavení každého etiopského vládce odvozováno od mytického původu. Šalamounská dynastie stála v čele země až do

²⁵ MONRO-HAY, Stuart, Aksum. An African Civilisation of Late Antiquity, Edinburgh 1991, s. 5.

²⁶ V badatelském poli neexistuje shoda o tom, jak se lingvisticky vyvinulo slovo „Amhara“ a co přesně znamená. Řada badatelů očekává, že vychází ze starověkého jazyka geez, v němž by „am“ mělo znamenat „lidé“ a „hara“ označovat „svobodný“, či „voják“, pak by „amhara“ bylo označení pro svobodné lidi. In: MACKONEN, Michael, Who is Amhara? In: African Identities 6, 2008, 4, s. 395.

²⁷ Ge'ez byl církevním liturgickým jazykem v době Aksúmské říše. In: DEBELO, Asebe Regassa, Ethnicity and Inter-ethnic Relations. The „Ethiopian Experiment“ and the case of Guji and Gedeo [online], 2007, s. 22, [cit. 15. 12. 2011], dostupné z: <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/990/thesis.pdf?sequence=1>

²⁸ MACKONEN, s. 394.

²⁹ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 28.

roku 1974, s přestávkou v letech 1872-1889, kdy vládl tigrajský císař Yohannes IV.³⁰

Od dob ustanovení „obnovené šalamounské dynastie“ se amharština stala jakýmsi oficiálním jazykem Etiopské říše, taktéž byla považována za „jazyk krále“.³¹ Jakýkoliv kariéerní postup například v administrativě, na císařském dvoře či v armádě, byl od konce 13. století podmíněn znalostí amharštiny, to přirozeně přispívalo k rozšiřování „králova jazyka“. Navíc pokud obyvatelé přijali amharštinu, akceptovali takto i etiopskou ortodoxní státní víru.³² Etiopské ortodoxní náboženství a amharský jazyk vytvářely etiopskou identitu. Jiná etnická příslušnost jedince vylučovala z možnosti podílet se na správě státu, taktéž ale umožňovala různé perzekuce a penalizace.³³

Především v průběhu 19. století, kdy se utvářely základy moderní Etiopie, se výrazně prosadila amharská vedoucí úloha, přičemž byl také někdy proces kulturního a sociálního včleňování ostatních částí země nazýván „amharizace“.³⁴ Od počátku 20. století byla amharština jazykem vzdělané elity státu.³⁵ Je nicméně třeba zmínit, že možnost příslušet k amharskému etniku byla otevřená pro všechny. Nebylo výlučně nutné se narodit jako příslušník amharského kmene, nýbrž stačilo přijmout amharské jméno, hovořit amharským jazykem, taktéž vyznávat amharské hodnoty.³⁶

³⁰ Tamtéž, s. 66-68.

³¹ MARKAKIS, John, Ethiopia. The Last Two Frontiers, Woodbridge 2011, s. 35; 49.

³² MACKONEN, s. 396.

³³ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 50.

³⁴ Tamtéž, s. 66.

³⁵ MACKONEN, s. 396.

³⁶ Tím postupně zmizel biologický význam pro termín „amharské etnikum“, proto si nyní řada autorů klade otázku, zda vůbec Amharové tvoří etnickou skupinou, případně, kdo do ní patří. V současnosti pak s termínem „amhara“ souvisí řada vysvětlení a definic. „Amhara“ může být poté vnímaná například jako sdílená identita reprezentovaná mnoha etniky, taktéž ji někteří interpretují i jako konkrétní etnikum, které obývá ohraničený prostor. Od poslední čtvrtiny 20. století je pak „amhara“ spíše používaná jen v souvislosti s jazykem „amharština“. In: MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 35; MATSUOKA, Atsuko, SORENSON, John, Ghosts and Shadows. Construction of Identity and Community in an African Diaspora, Toronto 2001, s. 29-31; MACKONEN, s. 395-396.

2.4 Osoba etiopského císaře

Třetím hlavním pilířem, o který se Etiopie opírala v éře monarchie, byl císař. V průběhu etiopské historie se na trůně vystřídal tři dynastie – Aksumitská, Zagwe a Šalamounská.³⁷

Od přijetí křesťanství se v etiopské kultuře staly dominantními dva nezávislé elementy, a to zmiňovaná etiopská ortodoxní církev a s ní osoba panovníka. Udržení pozice etiopského císaře spočívalo po dlouhá staletí na dvou pilířích. Jednou oporou byl text Kebra Nagast potvrzující právo šalamounské dynastie usednout na etiopský trůn. Druhým pilířem bylo církevní pomazání panovníka při jeho korunovaci.³⁸

Etiopský císařský titul „Král králů“ byl poprvé použit již v době Aksúmské říše, přičemž toto oslovení pravděpodobně pocházelo z Persie, podobně jako symbol Iva.³⁹ Panovník si nárokoval oslovení „vítězný lev z kmene Judova, Bohem vyvolený“. Císař měl pravomoc svolávat jednání a udělovat tituly, ty byly většinou propůjčovány za služby trůnu či lokálním správcům. Takto fungoval i systém etiopské aristokracie, kterou tvořili ti, kteří byli královské krve a pak také ti, kteří získali titul právě za své služby trůnu. Aristokracie sloužila panovníkovi jako výběrčí daní či na jinou práci „státní byrokracie“. Určitým způsobem měl panovník povinnost zajišťovat dědičnou legitimitu aristokratických rodin v jednotlivých provinciích.⁴⁰

Až do první Ústavy z roku 1931 existovala jistá míra decentralizace státní moci a dualismu, přičemž určitou mocí kromě panovníka disponovali regionální správci, kterými byli králové, šlechta a svrchovaní vůdci. Toto před-ústavní období etiopských dějin bylo charakterizováno tím, že mohli jednotliví regionální správci na základě pouze volného

³⁷ JEMBERE, Aberra, *An Introduction to the Legal History of Ethiopia, 1434-1974*, Münster 2000, s. 4.

³⁸ Tamtéž, s. 6-7.

³⁹ GREENFIELD, Richard, *Ethiopia. A New Political History*, London 1965, s. 30.

⁴⁰ KELLER, *Revolution*, s. 316-317.

sepjetí s císařskou mocí vybírat vlastní daně, přičemž byl císaři vyplácen pouze určitý poplatek, buď v podobě financí či naturálií.⁴¹

K významným, Ústavou proklamovaným změnám, došlo až za vlády posledního etiopského císaře Haile Selassieho a jejich konkrétnímu provedení bude věnován vlastní prostor v jedné z následujících kapitol.

2.5 Konceptualizace moderních dějin Etiopie

Hlavním cílem práce je soustředit se na éru a působení posledního etiopského císaře – Haile Selassieho. Období jeho vlády končí rokem 1974 a spadá do moderních etiopských dějin, které je třeba nějakým způsobem datovat. V pracích, které se zabývají tímto obdobím etiopské historie, se vyskytují dvě historické datace ohledně počátku moderních dějin. Teshale Tibebu ve své práci *The Making od Modern Ethiopia* vymezuje svou knihu roky 1896-1974, přičemž 1. březen 1896 určuje vítězství etiopské armády nad italskou v bitvě u Aduwy. Za počátek moderních dějin Habeše ale Tibebu považuje již nastoupení císaře Menelika II., který stál v čele tohoto státu v letech 1889-1913. Autor nicméně podotýká, že v té době nelze vnímat moderní éru Etiopie v tradičním evropském slova smyslu, jelikož je Etiopie stále ještě „*křesťanským teokratickým státem, který ještě nepracuje se základními právy občanů*“.⁴²

Na Etiopii, jako na moderní stát, Tibebu nahlíží z hlediska tří dimenzí: politické, ekonomické a kulturní. Politická dimenze spočívá v tom, že je Etiopie z hlediska své suverenity mezinárodně uznávaným státem. Ekonomickou dimenzí rozumí export primárních komodit, v případě Etiopie je tím vývoz kávy. Za kulturní rozměr modernity státu je vnímáno směřování k myšlence pokroku.⁴³ Menelikova vláda je taktéž spojována s velkou expanzí a přičleněním jižních území obývaných

⁴¹ JEMBERE, s. 7-8.

⁴² TIBEBU, s. xxi-xxii.

⁴³ Tamtéž, s. xxii.

Oromy, postupnou realizací profesionální armády a byrokratickými změnami.⁴⁴

Druhou datací, která je v badatelské obci často považována za počátek modernizace Etiopie, je rok 1855. S tímto rokem pracuje například Saheed Adejumobi, který předpokládá, že od tohoto roku probíhaly v Etiopii procesy, které ji postupně transformovaly na „centralizovaný byrokratický stát“.⁴⁵ Většina autorů operujících s tímto rokem se opírá o knihu etiopského profesora Bahru Zewdeho *A History of Modern Ethiopia 1855-1991*.

Tyto práce považují za modernizační éru Etiopie vládu panovníka Tewodrose II. datovanou lety 1855-1868. Historik Richard Greenfield ve své publikaci *Ethiopia: A New Political History* hovoří o tom, že Tewodros II. usiloval o přestavbu země a právě proto bývá etiopskými historiky považován za prvního moderního monarchu.⁴⁶ Za jeho vlády byla vybudována první stálá národní armáda či provedena pozemková reforma.⁴⁷ Císařem se stal po takzvané éře princů, kterou charakterizoval silný provincialismus a stálý boj o moc, jemu se tuto decentralizaci podařilo částečně překonat.⁴⁸ Jeho cílem byla unifikace země. Tewodros II. usiloval také o omezení role církve, zde příliš úspěšný nebyl. Neméně důležitým segmentem modernizace pro období jeho vlády byla také výstavba silnic.⁴⁹

⁴⁴ MACKONEN, s. 394.

⁴⁵ ADEJUMOBI, s. 22.

⁴⁶ GREENFIELD, s. 76.

⁴⁷ ARAIA, Ghelawdewos, The Great Unifier. Emperor Tewodros II. of Ethiopia [online], 2006, [cit. 15. 12. 2011], dostupné z: <http://www.africanidea.org/Emeye.pdf>

⁴⁸ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 33-35, 61.

⁴⁹ GREENFIELD, s. 78.

3 OD TAFARIHO MAKONENNA K REGENTOVI

3.1 Od dětství k císařskému dvoru

Poslední etiopský císař Haile Selassie se narodil do rodiny rase Makonnena Woldemikaela Gudessy, potomka krále Sahlä Selasse ze Shewy.⁵⁰ Ras Makonnen byl významný představitel politiky, bratranec a přítel císaře Menelika II. Makonnen působil v 80. letech 19. století jako správce provincie Hararge. Tento post si vysloužil tím, že se účastnil Menelikovy vojenské mise za účelem připojení této oblasti k Etiopii. Provincie Hararge se poté stala stěžejní pro etiopskou ekonomiku, jelikož tudy přes Adenský záliv proudil velký podíl obchodu země. Toho tehdejší správce provincie ras Makonnen využil k navázání vztahu s evropskými obchodníky, kteří přijeli do Etiopie. Z těchto vazeb na představitele evropského obchodu získal Makonnen velké znalosti o Evropě, a proto byl také brzo na to, v roce 1890, vyslán císařem Menelikem II. k jednání do Říma.⁵¹

Haile Selassie se narodil 23. července 1892 v Ejersa goro, v dnešní Oromii, jako Tafari Makonnen. Po křestu, který proběhl několik dní po jeho narození, dostal církevní jméno Hailé Selassié, přičemž ho měl užívat pouze při církevních záležitostech například u zpovědi.⁵² Jeho matka Woyzero Yešimebet Ali Abajifar byla druhou ženou rase Makonnena, kterou si vzal v roce 1876, nicméně zemřela dva roky po Tafariho narození. Většinu dětství vyrůstal Tafari v rodině otcovy sestry, se svým jen o čtyři měsíce mladším bratrancem Imrem. Ve věku sedmi let se začali doma učit s vlastním učitelem, o tři roky později již oba ovládali amharštinu i Geez. Poté, co jeho otec navštívil v roce 1902 Anglii, kde se účastnil korunovace Edwarda VII., rozhodl, že bude Tafari studovat evropské jazyky. Nejprve se učil francouzštinu u psychologa

⁵⁰ HAILE SELASSIE, *My Life and Ethiopia's Progress, 1892-1937. The Autobiography of Emperor Haile Selassie I.*, Oxford 1976, s. 13; ADEJUMOBI, s. 52.

⁵¹ MARCUS, Harold, *Haile Sellassie I. The Formative Years 1892-1936*, Asmara 1996, s. 2.

⁵² GREENFIELD, s. 147.

z francouzského Guadeloupe, kterého jeho otec zaměstnal v nově otevřené nemocnici v Hararu.⁵³

Další Tafariho studium pokračovalo v kapucínském semináři. Během let studoval francouzskou geografii, filozofii, či světové dějiny. Taktéž lingvistické schopnosti mladého Tafariho byly výrazně rozvíjeny, hovořil několika tradičními etiopskými jazyky – amharštinou, tigrajštinou, či oromštinou, i jazyky evropskými – angličtinou, němčinou i zmiňovanou francouzštinou.⁵⁴ V jeho vzdělání se poté mísily etiopské tradice s moderními evropskými přístupy. Harold Marcus to charakterizuje tímto způsobem: „*Chlapec vyrůstal jako Etiopan, ale byl konfrontován i se západním jazykem, myšlením a tradicemi*“.⁵⁵

Již v roce 1905, ve věku třinácti let, se malý Tafari připojil k vládnoucí elitě a stal se guvernérem malé jihozápadní části provincie Harar. Jeho otec, který v lednu roku 1906 onemocněl tyfem, napsal v průběhu své nemoci dopis císaři Menelikovi II., aby se ujistil, že bude o Tafariho postaráno. Nejspíše taktéž očekával, že se jeho mladší syn ujme správy celé provincie Harar. Ras Makonnen zemřel v březnu roku 1906.⁵⁶ Po jeho smrti se nicméně Menelik II. rozhodl, že post guvernéra Hararu získá Tafariův starší bratr z prvního manželství jeho otce – dejzmach Yelma.⁵⁷ Císařova volba byla ovlivněna především tím, že měl strach svěřit post příliš mladému Tafariimu, ale zároveň chtěl ponechat správu provincie v rukách rodiny Makonnenů, proto zvolil Yelmeho.⁵⁸

3.2 Boje o trůn

Dospívajícího Tafariho ponechal Menelik II. na svém dvoře a učinil ho guvernérem Salale.⁵⁹ Na svém postu měl Tafari zástupce, a proto mohl

⁵³ HAILE SELASSIE, *Autobiography*, s. 14-18; ADEJUMOBI, s. 52.

⁵⁴ ADEJUMOBI, s. 52.

⁵⁵ MARCUS, *Haile Selassie*, s. 4.

⁵⁶ Tamtéž, s. 5-6.

⁵⁷ Etiopský vojenský titul.

⁵⁸ MARCUS, *Haile Selassie*, s. 8.

⁵⁹ Salela je městem v dnešní Oromii, nachází se na v západní části regionu Shewa.

trávit většinu času v Addis Abebě v blízkosti císaře. V té době otevřel císař v hlavním městě školu na výuku cizích jazyků, kam se Tafari přihlásil. Na císařském dvoře patřil mezi členy makwanentu⁶⁰ a prožil zde několik měsíců, během kterých se naučil mnoho z toho, co mohl v budoucnu zúročit.

Ačkoliv v roce 1907 po roce a půl na postu guvernéra Hararu zemřel jeho starší bratr Yelma, ani tehdy se Tafari nestal správcem této provincie.⁶¹ Císař mu tehdy přidělil post guvernéra v sub-provincii Darasse v Sidamu. Tehdy Tafari ukončil svá studia a společně s částí vojska svého otce se vydal do Darassy. Zde působil přibližně rok, ale když se na přelomu let 1908 a 1909 dozvěděl o císařově nemoci, požádal o povolení a následně jel do Addis Abeby navštívit panovníka. V té době císaře na jeho žádost zastupovala císařovna Taitu.⁶² Ta nebyla žádným nováčkem v politice, jelikož do ní aktivně zasahovala po celou řadu let a svůj vliv se snažila udržet a prohloubit prostřednictvím prosazování členů vlastní rodiny.⁶³

Ve stávajících podmínkách se začala proti císařovně prosazovat opozice, která se formovala především kolem rase Tesemna Nada, který byl určen jako regent příliš mladého nástupce na trůn, Menelikova vnuka, lije Iyasu. Opoziční aktivity vyvrcholily komplotem, který uváděl, že se císařovna chystá abdikovat. Tehdy bylo nabídnuto i mladému Tafariimu stát se součástí tajné opoziční dohody, to ale odmítnul a o jeho oddanosti se dozvěděl i sám panovník. K datu 21. března 1910 byla císařovna ze

⁶⁰ Makwanent – vyšší vládnoucí třída, šlechta, jejíž členové denně přicházeli do paláce, aby nabídli panovníkovi své služby, často zde sloužili jako poradci. In: MARCUS, Haile Selassie I., s. 8.

⁶¹ Na tento post byl císařem dosazen Balcha, který dlouho sloužil jako jeden z Menelikových vojevůdců. In: HAILE SELASSIE, Autobiography, s. 28.

⁶² Taitu se narodila v roce 1844 v Gondaru, její rodina měla vazby na gondarskou linii císařů. Budoucí císař Menelik byl jejím pátým manželem. V badatelském poli existuje řada spekulací o tom, o co šlo Taitu v době nemoci císaře Menelika. Tyto alternace uvádí například Richard Greenfield v Ethiopia. A New Political History. Například se dá očekávat, že primárním cílem císařovny bylo postavit se do čela státu z pozice regentky. Dále existuje možnost, že by císařovna abdikovala ve prospěch svého synovce – Rase Gugsy a tím by došlo k obnovení gondarské linie na postu císaře Etiopie. Taktéž je pravděpodobné, že se snažila prosadit Menelikovu dceru Zawditu, která byla ženou Rase Gugsy.

⁶³ GREENFIELD, s. 133.

svého postu svržena a do čela státu se postavil regent ras Tesemna. Ten usiloval o to, aby se mladý Tafari o trůn ucházet nemohl, byť na to vzhledem ke svým kořenům v šalamounské dynastii a zároveň vojenským schopnostem měl právo.⁶⁴

3.3 Cesta guvernéra z Hararu k regentství politikou lije Iyasu

Již na počátku března, ještě před svržením císařovny, bylo Tafariimu po letech čekání přiděleno místo po otci - měl se stát guvernérem Hararu. Do této provincie také v květnu 1910 přijel. Krátce po příjezdu shledal, že dvě předchozí správy - Yelmy a císařova velitele Balchy - se negativně podepsaly na vztahu k rolníkům například z hlediska vybírání daní, taktéž i k vojákům. Po vzoru svého otce usiloval Tafari Makonnen o zavedení přiměřených daní, ty se pokusil nastavit tím způsobem, že provedl kompletní průzkum místních zdrojů, aby připravil objektivní daňovou reformu. Následně na to uskutečnil decentralizaci ve spravované provincii, přičemž ji rozdělil do 12 menších částí, kde byli za správné přiděly pro vojáky odpovědní určení správci.⁶⁵

V roce 1911 se Tafari Makonnen oženil s neteří korunního prince - Woizero Menen. V tomto roce se také změnila poměry na císařském trůně, jelikož zemřel regent Tesemna. Jednotliví ministři utvořili regentskou radu, v jejímž čele stál císařův následník Ij Iyasu. Ten nebyl pro všechny ideálním kandidátem na císaře, například etiopská ortodoxní církev měla z mladého korunního prince strach. Obávala se o své výlučné postavení ve státě. To bylo dáno tím, že Iyasův otec byl muslim a ke křesťanství pouze konvertoval a z církevní strany byla obava, že mohl být malý Iyasu v dětství ovlivněn islámem.⁶⁶

Již na počátku své vlády shledal mladý korunní princ správnou činnost státu za nudnou a během dvou následujících let přispěl k výraznému utlumení ústřední císařské moci, takto došlo k decentralizaci

⁶⁴ MARCUS, Haile Selassie, s. 10-12.

⁶⁵ Tamtéž, s. 12-13.

⁶⁶ GREENFIELD, s. 135.

správy země a posílení jednotlivých provincií.⁶⁷ Jedním z jeho kontroverzních cílů byla snaha o plné náboženské a etnické usmíření, především pak samo začlenění muslimů do administrativy. To bylo považováno za velmi nebezpečné pro další etiopský vývoj, jelikož by mohl být následný vzájemný vztah s islámem vnímán negativně spráteleným křesťanským světem.⁶⁸

Již na počátku své vlády učinil mladý korunní princ několik kroků, jež ho samy v budoucnu přivedly ke ztrátě postu. Za prvé se Ij Iyasu hned na počátku první světové války zhlédl v politice Osmanské říše, stojící na straně Centrálních mocností. Osmané začali v zemích Afrického rohu rozšiřovat propagandu proti koloniálním praktikám evropských zemí a mladý korunní princ poté začal usilovat o porážení kolonizátorů a spojení Etiopie se Somálskem, i o připojení Eritrey a Džibuti. Toto rozhodnutí ho přivedlo do svazku se somálským vůdcem představujícím proti-kolonizační proud Seyyidem Muhammedem Abdullahem v boji proti britským a italským jednotkám. Obě země na to reagovaly tak, že uložily na Etiopii zbraňové embargo.⁶⁹

Druhým krokem, kterým Iyasu svou pozici bezesporu taktéž negativně ovlivnil, byla praktikovaná politika usmíření a začlenění muslimského obyvatelstva. Tehdy Ij Iyasu odjel do Tafariho Hararu, kde žilo velké množství muslimů a zároveň zde byl menší podíl vlivu křesťanské církve než v provincii Shewa, kde sídlil císařský dvůr. Jeho cílem bylo pozměnit daňový systém tak, aby byli bohatí křesťané nuceni platit daně ve prospěch muslimského obyvatelstva. Tento zájem na usmíření křesťanů a muslimů se značně transformoval a Iyasu se sám stal muslimem, což značil například fakt, že měl čtyři manželky. Mladý korunní princ si takto udělal silného nepřítele v etiopské ortodoxní církvi. Zároveň si svým zásahem do politiky Hararu definitivně znepřátelil i

⁶⁷ MARCUS, Haile Selassie, s. 13-14.

⁶⁸ MARCUS, Haile Selassie, s. 13-14; ABOTA, Arka, Ethiopia's Foreign Policy Under Emperor Haile Selassie I. An Appraisal [online], 2002, s. 3, [cit. 16. 12. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

⁶⁹ ABOTA [online], s. 2-3, [cit. 16. 12. 2012]; MARCUS, Haile Selassie, s. 14-16.

guvernéra Tafariho Makonnena. Kromě dvou chybných zmiňovaných politik učinil i další krok, který ho do budoucna výrazně poškodil, a to, když začal odstraňovat správce a poradce císařského dvora působící na svých postech dlouhodobě již od Menelikovy vlády.⁷⁰

Politika lije Iyasu vedla k setkání Rady státu, představitelů etiopské ortodoxní církve a aristokratické linie ze Shewy, a to 27. září 1916 v Addis Abebě. Byla pronášena tyto slova: „*Nikdy se nepodrobíme islámu! Nepřejeme si, aby naše země skončila v rukách cizinců vůlí lije Iyasu, který vede naše království do záhuby*“.⁷¹ Výsledkem těchto jednání bylo jmenování císařovnou Menelikovu dceru Zawditu a regentem Tafariho Makonnena. S ohledem na výsledek se očekávalo, že byl Tafari na jednání přítomen, to však sám nikdy nepřiznal.⁷²

Krátce na to byly do provincie Harar vyslány císařské vojenské jednotky, které měly za úkol sesazeného a církví exkomunikovaného lije Iyasu zatknout. Ten na to reagoval tím způsobem, že přerušil kontakt s hlavním městem, povýšil své důstojníky a zatkl ty, kteří byli přívrženci nového režimu například bratrance regenta Tafariho, rase Imru. Následně vyslal Iyasu z Hararu své vojenské síly, aby se střetly s vládním vojskem. Již na počátku října se nicméně dozvěděl, že se jeho jednotky přidaly k vládním. Sesazený korunní princ posléze Harar opustil a vydal se za svým otcem rasem Mikaelem do provincie Welo. Vládu v Hararu převzali bývalí příslušníci Tafariho armády. Příjezd vládních jednotek 9. října do Hararu se nesl ve znamení krvavých střetů s místními muslimy a vyžádal si stovky mrtvých.⁷³

⁷⁰ MARCUS, Haile Selassie, s. 14-18.

⁷¹ GREENFIELD, 138-139.

⁷² Zawditu byla první ženou na etiopském císařském trůně od dob královny ze Sáby. Očekávalo se, že se stane prostředkem k unifikaci země jakožto Menelikova dcera. V příbuzenském vztahu s původním následovníkem trůnu Ijsem Iyasu byla jako jeho teta, byl to syn její sestry. Regent Tafari po korunovaci disponoval titulem „korunní princ a regent zplnomocněnec“. In: MARCUS, Haile Selassie, s. 19.

⁷³ Tamtéž, s. 19-20.

4 HAILE SELASSIE A DOMÁCÍ POLITIKA

4.1 Regentství rase Tafariho Makonnena (1916-1930)

Regentství Tafariho Makonnena lze chronologicky rozdělit do čtyř období. První časový úsek byl velmi krátký a charakterizovala ho nejistá pozice císařovny i regenta kvůli útoku otce sesazeného korunního prince Ijeyasu – Mikaela z Welu. Během druhého období let 1916-1919 docházelo k upevňování moci regenta a získávání přívrženců. Třetí období vymezily roky 1920-1926, kdy Tafari prováděl řadu reformních politik. Poslední časový úsek byl jakýmsi přechodovým obdobím mezi érou regentství a Tafariho korunovací.

4.1.1 Útok Mikaela z Welu: boje o udržení pozic

První dny Tafariho působení na postu regenta se nesly ve znamení vojenských příprav proti možnému útoku rase Mikaela z Welu. Pro mladého regenta to byla první velká zkouška, jelikož se měl jako teprve čtyřadvacetiletý stát vůdcem armády ve velmi kritické chvíli moderních dějin císařství. Taktéž pro něj bylo podstatnou informací i to, že se měl postavit právě rasu Mikaeli z Welu, jehož válečné zkušenosti se ověřily již v bitvě u Aduwy, kde se postavil Italům a jehož armádu bylo možné považovat za jednu z nejlepších v Etiopii.⁷⁴ V době hrozící občanské války byl mladý regent denně informován o stavu mužů připravených k boji, o počtu zbraní i dalšího materiálu. Taktéž jednal s francouzským ministrem, který mu dával rady, jak postupovat a jaké válečné manévry posléze provádět.

K válečnému střetu skutečně došlo, jelikož i přesto, že si byl ras Mikael chyb v politice svého syna vědom, považoval sesazení mladého panovníka za nepřiměřený trest, proto se rozhodl pro boj.⁷⁵ Konečným střetem mezi ním a vládním vojskem se stala bitva u Sagale, která se

⁷⁴ MARCUS, Haile Selassie, s. 22; MOCKLER, Anthony, Haile Selassie's War, Oxford 2003, s. 5.

⁷⁵ MARCUS, Haile Selassie, s. 20.

odehrála 27. října 1916 a byla považována za největší bitvu od etiopského vítězství u Aduwy. Nakonec zde byl vůdce z Welo poražen a uvězněn, část jeho vojska odpřísáhla věrnost císařovně, část se rozprchla.⁷⁶ Pozice mladého rase Tafariho se během střetu nacházela v týlu vojska společně s rezervními jednotkami, přičemž do bitvy vstoupil až poté, co bylo zřejmé, že vládní vojsko v boji zvítězí.⁷⁷ Je zde třeba zmínit, že Tafari sice jisté vojenské zkušenosti měl, ale svému otci se na tomto poli vyrovnat nemohl a ve své podstatě byl především diplomatem.⁷⁸

Korunovace císařovny Zawditu proběhla 11. února 1917 v Katedrále svatého Jiří v Addis Abebě.⁷⁹ Od této chvíle pak začala ona i ras Tafari oficiálně působit na svých postech jakožto císařovna a regent. Charakterově se od sebe oba lišili. Císařovně chyběly politické ambice, byla příliš konzervativní a měla působit pouze jako reprezentant státu. Naopak Tafariho Makonnenovi ctižádost nechyběla, byla u něj zřejmá ochota i schopnost stát se skutečnou politickou autoritou. Specifický byl i jejich vzájemný vztah. Tafari Makonnen ve své autobiografii *My Life and Ethiopia's Progress* popsal vztah s císařovnou velmi kladně, přičemž tvrdil, že Zawditu a jeho otec spolu měli přátelský vztah založený na důvěře a vzájemném uznání, i proto se prý k Tafariho císařovna chovala mateřsky.⁸⁰

Nicméně během tohoto období nebyla jeho pozice až tak dobrá, jak ji popsal ve své autobiografii, jelikož během války s rasem Mikaelem musel odolávat nátlaku ze všech stran – ze strany císařovny, ministra války i jednotlivých provinčních správců. Taktéž musel každé rozhodnutí pečlivě konzultovat. A historik Harold Marcus předpokládá, že díky

⁷⁶ Hned druhý den dorazil na bojiště i Ij Iyasu, načež krátce na to ustoupil do pouště. Posléze začal vyjednávat s Italy, jimž sliboval podporu výměnou za postoupení provincie Tigráj, taktéž bez úspěchu usiloval o podporu dalších severních provincií. Dopaden a uvězněn byl až v roce 1921. In: HENZE, Paul, *Layers of Time. A History of Ethiopia*, London 2000, s. 196.

⁷⁷ MARCUS, Haile Selassie, s. 22

⁷⁸ MOCKLER, s. 6.

⁷⁹ GREENFIELD, s. 146; HENZE, s. 198.

⁸⁰ HAILE SELASSIE, *Autobiography*, s. 62.

pracovnímu nasazení od brzkých ranních do pozdních večerních hodin byl v zásadě izolován od přátel a rodiny, sužovaly ho deprese.⁸¹

4.1.2 První léta regentství (1916-1919)

Tříleté období mezi lety 1916 a 1919 lze z pozice mladého regenta charakterizovat jako snahu prosadit se a nebýt jen politickou figurkou s limitovanou mocí, udržet územní integritu státu ohroženou poválečnými zájmy evropských mocností a provést širokou škálu reforem potřebnou pro modernizaci Etiopie.

Válečný konflikt spojený s cílem ukotvit vládu císařovny Zawditu a oficiálně potvrdit sesazení Ijje Iyasu byly pro mladého Tafariho v zásadě „zkouškou ohněm“. Za významné lze považovat, že se u něj již v těchto raných letech regentství objevil jistý smysl pro předvídání budoucího vývoje. Byl si vědom významu Addis Abeby, potřeby silné centrální vlády i nutnosti odstranit obchod s otroky. Taktéž věděl, že bylo třeba zajistit vnitřní soudržnost země, jelikož po zažehnané válce s rasem Mikaelem krystalizovaly i další vojenské hrozby, mezi něž patřily nepokoje v Eritrey a Tigray, kde probíhaly několikaleté boje o moc mezi následovníky tigrajského císaře Yohannese IV. Další vnitřní hrozbou, která ohrožovala mocenskou pozici regenta Tafariho, byly vládnoucí ambice císařovny a jejího manžela rase Gugsy Woyle, který byl současně Tafariho velkým odpůrcem a soupeřem.⁸²

Byť bylo čisté nepřátelství vůči mladému regentovi zřejmé jen u rase Gugsy Woyle, odpůrců jeho reformních tendencí bylo více. Tafariova rozhodnutí v prvních letech regentství podléhala císařovně i příslušníkům makwanentu, kteří mu často připomínali, že svými skutky nemá právo zastínit nejvyšší autoritu císařovny. Taktéž postrádal ústřední pilíř opory pro svou politiku, podporu etiopské ortodoxní církve, která se domnívala, že ras Tafari do určité míry inklinuje k římskému katolicismu. Obavy z jeho reforem měla i podstatná část veřejnosti.

⁸¹ MARCUS, Haile Selassie, s. 27.

⁸² Tamtéž, s. 28-31.

Hlavním prostředkem, který mu pomohl navýšit jeho osobní kredit, bylo získání podpory u nižších vrstev a vojáků. Právě tyto vrstvy silně zasáhl úpadek ekonomiky, který díky vrcholící válce souvisel s nemožností vyvážit zboží do Evropy a na Blízký východ. Stát v tomto kontextu nebyl schopen vyplácet vojáky, od nichž navíc očekával, že budou pacifikovat problémy na severu země v Tigray. Z nedostatku financí a nulové distribuce peněz na platy vojáků byli viněni ministři. V této situaci se pak ras Tafari se svou reformní politikou, navíc částečně v opozici vůči ministrům, jevil jako možné východisko z krize.⁸³ Hnutí, které se zformovalo především v důstojnických kruzích, ale bylo tvořeno i řadovými vojáky a veřejností, začalo v průběhu března 1918 prostřednictvím řady demonstrací požadovat odstranění ministrů a vytvoření jakési „*rady regentů tvořené císařovnou Zawditu, ministrem války Habte Giorgisem a regentem Tafari*“.⁸⁴

Dle historika Harolda Marcuse ale nebyly tyto požadavky tím, o co skutečně usiloval ras Tafari. Dalo se očekávat, že jeho cílem bylo omezit moc starších představitelů Rady ministrů, kteří limitovali jeho pravomoci, například změnou složení tohoto orgánu. Nicméně chtěl docílit existence silného centralizovaného státu a kompletně tuto instituci určitě ztratit nechtěl.

V tomto období se regent Tafari snažil i o provádění dalších personálních reforem, a to nejenom na půdě Rady ministrů. Nicméně tyto obměny neprocházely vždy bez komplikací, neboť docházelo často k neshodám s císařovnou. Mezi úspěšné provedené personální změny patřilo například prosazení mladého reformního vzdělance Ijje Wassanieho na post starosty Addis Abeby.⁸⁵ Další obměny byly součástí balíčku ekonomických reforem. V rámci posílení hospodářství země začaly být vybírány poplatky z nových zdrojů například od evropských podnikatelů, kteří chtěli získat povolení pro svou obchodní činnost, taktéž

⁸³ Tamtéž, s. 31-33.

⁸⁴ Tamtéž, s. 33.

⁸⁵ Tamtéž, s. 35-36.

od asijských obchodních partnerů. Na popud regenta Tafariho byla založena Etiopská společnost pro obchod a průmysl. Ras Tafari taktéž podle svého výběru jmenoval ekonomické správce v jednotlivých oblastech například ve Wallamo, či Addis Abebě. Ti byli vypláceni měsíční apanáží a neměli právo pobírat z každého obchodu určitá procenta jako benefit. Tyto peníze naopak proudily do státní pokladny a staly se finančními prostředky pro ústřední vládu. Takto se dařilo získat hotovost a zároveň omezit problematický segment doprovázející správu země – korupci. Získané peněžní zdroje byly částečně přerozděleny mezi chudé vrstvy a vojáky, čímž si přirozeně regent Tafari zvýšil u těchto složek obyvatelstva svůj osobní kredit.⁸⁶

Tafariho ekonomické a personální reformy nicméně narážely na odpor u konzervativních sil. Ke vzájemné neshodě mezi konzervativci a mladým regentem docházelo také kvůli složité mezinárodně-politické situaci, ve které se Etiopie nacházela bezprostředně po válce a která byla způsobena koloniálními zájmy evropských mocností, především Itálie. Tafariho koncept udržení územní integrity a samostatnosti státu předpokládal diplomatická jednání s Evropou, zapojení Etiopie do nově vznikajících mezinárodně-politických struktur a provádění širokých vnitřních reforem soustředěných na modernizaci státu. Konzervativní síly preferovaly spíše odtažitost vůči možným jednáním s Evropou a zajištění silné vnější obrany Etiopie. Tafari se tehdy rozhodl pro významný politický krok, při němž se zradikalizovali jeho přívrženci v čele s částí vojska a při demonstraci v květnu 1919 požadovali odchod hlavního představitele konzervativních sil – ministra války Habte Giorgise. Za této situace se císařovna přiklonila na stranu mladého regenta. Souhlasila se snahou zapojit Etiopii do nově vznikající Společnosti národů a odklonit se od konzervativního konceptu etiopského izolacionismu ve vztahu k Evropě.⁸⁷ Toto lze považovat za jedno z dalších osobních vítězství regenta

⁸⁶ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 118.

⁸⁷ MARCUS, Haile Selassie, s. 43-44; MARCUS, The History of Ethiopia, s. 120-121.

Tafariho, který získal císařovninu podporu, neboť se v dané situaci jevil jako klíčový prostředek k udržení vnitřní soudržnosti státu.

Významná byla především regentova obratná politika ve vztahu k silnému konzervativnímu protivníkovi Habte Giorgisovi. Rasi Tafari Makonnenovi se dále podařilo výrazně limitovat moc ministra války prostřednictvím nově vytvořené Státní rady složené z pěti ministrů. Specifické pro tuto instituci bylo, že dva ministři byli napojeni na císařovnu, další dva na mladého regenta a pouze jeden byl prostředníkem Habteho Giorgise.⁸⁸ Teprve roku 1919 tak lze podle Harolda Marcuse mluvit o tom, že se stal ras Tafari Makonnen skutečně regentem.

V počátečním období na postu regenta tedy byla moc rase Tafariho Makonnena výrazně limitována a příliš mnoho se od něj neočekávalo. Klíčovým úspěchem jeho politiky bylo vytvoření si silné podpory ze strany nižších vrstev, důstojníků i řadových vojáků a prosazení mladých vzdělaných lidí usilujících o reformy na klíčové posty správy státu.⁸⁹

4.1.3 Reformní období let 1920-1926

Zrušení otroctví

Problematika otroctví v etiopských dějinách byla ve 20. letech 20. století nedílně spjatá s politickou situací po první světové válce. Instituce otrokářského systému v Etiopii vytvářela pro vyspělé západní země dojem zkostnatělého státu, který by mohl být snadno proměněn v evropský protektorát. Současně se otroctví jevilo jako brzda procesu ochrany suverenity země zapojením se do Společnosti národů. Právě proto bylo v očích regenta Tafariho zrušení tohoto „dědictví“ stěžejním politickým cílem.

Historie etiopského využívání otrokářské síly sahala až do dějin Aksúmské říše, přičemž příslušníci vládnoucí dynastie Amharové a

⁸⁸ MARCUS, Haile Selassie, s. 46.

⁸⁹ KELLER, Edmond, *Revolutionary Ethiopia. From Empire to People's Republic*, Bloomington 1991, s. 43.

Tigrajci vlastnili otroky z jižních částí dnešní Etiopie. Snahy o omezení či ukončení otrokářského systému bylo možné pozorovat již během 19. století u prvních panovníků s jistými modernizačními tendencemi, u Tewodrose II., Yohanese IV. a Menelika II.⁹⁰ Nicméně se jednalo pouze o první pokusy, které nepřinesly výrazný podnět k postupnému zrušení otroctví, neboť bylo možné ještě po první světové válce pozorovat etiopské hospodářství, které bylo založené na systému využívání otroků jako pomocníků do domácností či k práci na polích.⁹¹

Ve snaze o odstraňování otroctví navazoval ras Tafari na Menelikovy pokusy.⁹² Regent si zvolil cestu postupného omezování otrokářského systému, přičemž se od počátku snažil prezentovat otrokářství jako sociální problém.⁹³ Jeho zrušení podle něj mělo přinést ekonomický rozvoj země, současně očekával, že osvobozením lidí umožní růst talentů. Reálné kroky šlo pozorovat od roku 1922, kdy bylo z Addis Abeby vydáno nařízení pro všechny správce jednotlivých provincií k oficiálnímu zákazu otroctví.⁹⁴ Následně byl roku 1923 vydán Edikt k obchodu s otroky,⁹⁵ který upozorňoval na to, že „každá osoba, která odteď spáchá tento delikt (zapojení do otrokářských razií), bude odsouzena k smrti“.⁹⁶ Další dokument zabývající se otázkou otroků byl uveřejněn 31. března 1924 a nesl název Nařízení týkající se osvobození otroků a jejich životních podmínek.⁹⁷ Tato směrnice počítala s několika

⁹⁰ COLEMAN, Joseph Sterling, Gradual Abolition or Immediate Abolition of Slavery? The Political, Social and Economic Quandary of Emperor Haile Selassie I. In: Slavery and Abolition 29, 2008, 1, s. 66-67.

⁹¹ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 120.

⁹² Menelik II. již v roce 1875 vydal edikt, v němž zakazoval jakkoliv obchodovat s otroky. Očekával plnou emancipaci otroků a jejich repatriaci do země původu, či to, že se stanou plnohodnotnými občany Habeše. Jeho snahy narážely na etiopskou geografickou polohu, kdy bez přístupu k moři nebyl císař schopen kontrolovat obchod, který se odehrává v přístavech. Další negativní roli pro naplnění proti-otrokářské praxe sehrála i obava z reakce evropských investorů, kteří byli klíčoví pro evropské hospodářství. In: COLEMAN, s. 69.

⁹³ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 120.

⁹⁴ MARCUS, Haile Selassie, s. 49.

⁹⁵ Edict Concerning the Slave Trade.

⁹⁶ COLEMAN, s. 70.

⁹⁷ Regulations Concerning the Liberations of Slaves and Their Conditions of Life.

možnostmi pro osvobození otroků, a to prostřednictvím konverze ke křesťanství, svazkem s vlastním pánem, narozením se jako dítě ze spojení mezi otrokem a pánem, smrtí pána či jako dítě narozené dvěma otrokům po vydání Ediktu. Dále vláda garantovala i uhrazení vzdělání pro některé bývalé otroky, případně nalezení zaměstnání.⁹⁸

Ačkoliv spadala problematika otroctví obsahově především do období let 1920-1926 vzhledem ke vztahu k západním státům a Společnosti národů, bylo třeba chápat, že ani dokumenty zakazující otroctví či pojednávající o repatriaci otroků, otrokářský systém v Habeši kompletně neukončily. Například na počátku 30. let bylo možné pozorovat přes-hraniční obchodování s otroky v oblasti sousedící s Keňou. Místní správa zde nařízení z Addis Abeby ignorovala, což Haile Selassie řešil navržením nového guvernéra oblasti - svého synovce.⁹⁹

Potřeba modernizace v ekonomice a infrastruktuře

Poté, co se zrušením otroctví podařilo Etiopii vstoupit do Společnosti národů, prosadila se představa konce vnější hrozby v podobě koloniálních záměrů Itálie či Anglie. Nicméně novým problémem se stala etiopská ekonomika a vnitřní infrastruktura, která v tomto ohledu ve 20. letech 20. století nevykazovala žádné znaky moderního státu. Ve srovnání s evropskými zeměmi, kde proběhla již v průběhu 19. století průmyslová revoluce, byla Etiopie zemí stále závislou na zemědělství a především pak na produkci primárních komodit jakými byly káva či obilí. Z hlediska infrastruktury zde byl naprostý nedostatek silnic.¹⁰⁰

Centrum pozornosti a očekávaného pokroku se soustředilo na hlavní město Addis Abeba. To se stalo hlavním místem ochodu, kosmopolitním městem obývaným kromě Habešany i několika stovkami Evropanů a Asiatů. Mezi modernizační tendence první poloviny 20. let, které se uskutečnily z podnětu regenta Tafariho, patřil například v letech

⁹⁸ MARCUS, Haile Selassie, s. 60; COLEMAN, s. 70.

⁹⁹ MARCUS, Haile Selassie, s. 115.

¹⁰⁰ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 122.

1921-1922 nákup dvou tiskařských lisů, které přispěly k tisku řady knih v amharštině, k rozvoji náboženských i vzdělávacích knih. Iniciativní se v tomto ohledu stala i císařovna Zawditu, která založila skriptorium o kapacitě 250 mužů, jehož cílem byly překlady náboženských textů ze starověkého jazyka geez. Významné bylo taktéž i založení týdeníku Berhanena Selam, který podporoval reformy, ty měly vést v intelektuálních kruzích k přiblížení se japonskému modelu.¹⁰¹

V rámci rozvoje infrastruktury nelze v tomto období opomenout ani založení Školy Tafariho Makonnena, oficiálně otevřené 2. května 1925. Škola vyučovala francouzštině, angličtině a Tafariovým cílem bylo, aby ji následovaly další instituce tohoto typu. Inovací bylo i posílání studentů do zahraničí, konkrétně do Francie, Libanonu, Egypta, USA i Velké Británie.¹⁰² Taktéž byla v tomto období vystavěna moderní nemocnice.¹⁰³

4.1.4 Konsolidace moci a cesta ke korunovaci (1926-1930)

Upevnění moci personálními změnami a spory s provinčními vůdci

V roce 1919 se Tafariimu podařilo částečně konsolidovat moc po prvotním období, kdy se očekávalo, že bude na pozici regenta pouze formální figurkou. Nicméně mu ani v následujícím období nebylo zaručeno plné držení státní moci, stále byl omezován řadou významných osobností, často těch, kteří na svých postech setrvali od Menelikovy vlády.

To se změnilo v roce 1926, jelikož v prosinci zemřel ministr války Habte Giorgis a arcibiskup abuna Mattewos.¹⁰⁴ Ras Tafari posléze obratnou politikou rozdělil Giorgisovy državy na jihu státu mezi svoje přívržence a tím si zajistil obchodní rozkvět a stabilitu jižních částí země. Dalším klíčovým krokem bylo, že si přisvojil jeho osobní armádu a

¹⁰¹ PANKHURST, The Ethiopians, s. 211-212.

¹⁰² MARCUS, Haile Selassie, s. 72-73.

¹⁰³ PANKHURST, The Ethiopians, s. 212.

¹⁰⁴ Abuna Mattewos patřil mezi 4 biskupy, které získal císař Yohanes IV. od koptského patriarchy v roce 1881. Tři z nich byli přiděleni k významným provinčním vládcům, přičemž Abuna Mattewos k Meneliku ze Shewy, po jeho nástupu k moci v roce 1889 se stal arcibiskupem a na tomto postu se udržel až do své smrti roku 1926. Právě za Menelikovy vlády výrazně rostla pozice Abuny Mattewose. In: ANGOLD, Michael, Eastern Christianity, Cambridge 2006, s. 482.

posléze rozdělil pravomoce Habte Giorgise mezi dvě vládní funkce – velitele vojenských sil a ministra války. Pečlivě zvolil představitele těchto postů tak, aby nebyl ohrožen ani omezen v rámci svých vlastních pravomocí. Následujícím krokem bylo obsazení pozice ministra financí, na kterou byl zvolen jeho důvěrník – Nagatou Zelleka.¹⁰⁵

Konflikty s Tafariho odpůrci vygradovaly v roce 1928. Jednalo se především o spor s provinčními správci kvůli provedeným ekonomicko-správním reformám. Jedním z oponentů jeho politiky se stal guvernér provincie Sidamo – dejzmach Balcha. Dle Tafariho reformy totiž byli jednotliví představitelé provincií zodpovědní za příjmy z daní. U některých představitelů provincií výběr daní nicméně neprobíhal standardním způsobem a hromadily se stížnosti ze strany rolníků. Ti si stěžovali na vykořisťování a podvádění od svých správců. Řada vůdců z těchto provincií pak byla pozvaná do Addis Abeby, aby svou činnost vysvětlila. To nastalo i v případě guvernéra provincie Sidamo Balchy, který tedy v únoru 1928 přijel do hlavního města projednat situaci. Jeho pozice již nebyla příliš dobrá, jelikož mu po smrti Habte Giorgise chyběla hlavní opora. Nemohl se spoléhat ani na císařovnu, která měla v té době již výrazné potíže s cukrovkou. Regentem svolaná rada se rozhodla o odstranění dejzmachy Balchy z jeho postu a zabavení majetku.¹⁰⁶

Další eskalace sporu s Tafariho odpůrci se odehrávala téhož roku v září. Jednalo se o pokus o puč na královském dvoře, z nichž byli někteří představitelé tohoto opozičního hnutí napojeni na císařovnu. Ke konfliktu mezi císařovnou a regentem došlo ohledně podepsání italsko-etiopejské smlouvy o výstavbě silnice z Asebu do Dese, přičemž císařovna kritizovala Tafariho za ignorování jejích názorů. Nicméně to byla pouze neúspěšná akce s cílem limitovat či ukončit Tafariho vliv.¹⁰⁷ Podle historika Harolda Marcuse se jednalo o konflikt mezi představiteli konzervativních sil usilujících o udržení dosavadního kurzu Etiopie v

¹⁰⁵ MARCUS, Haile Selassie, s. 77-79.

¹⁰⁶ MARCUS, Haile Selassie, s. 88-89; MARCUS, The History of Ethiopia, s. 127; ADEJUMOBI, s. 53.

¹⁰⁷ MARCUS, Haile Selassie, s. 90; MARCUS, The History of Ethiopia, s. 127-128.

duchu izolacionismu a zastánci modernizačního proudu, kteří obhajovali etiopský kontakt se západními technologiemi a obchodem jako jedinou cestu k udržení etiopské nezávislosti v kolonizované Africe.¹⁰⁸

Navzdory pokusu o puč, opozici vůči jeho reformám, i obecné nevoli k Tafariho osobě například ze strany rase Hailu Tekle Haimanota z Gojamu, či císařovna manželka, představitele Gondaru rase Gugsy z Woyle, se díky podpoře vojenských generálů nechal Tafari Makonnen 6. října 1928 korunovat králem.¹⁰⁹ Dlouhotrvající antipatie rase Gugsy z Woyle k regentovi, složitá domácí situace spojená s hladem, suchem a bouřícím se obyvatelstvem, nicméně vedla v roce 1929 ke vzpouře rase Gugsy a vyžádala si vojenský zásah císařských jednotek.¹¹⁰ Tafariho vojsko vybavené moderními zbraněmi prorazilo obranu rase Gugsy na konci března 1930 v bitvě u Anchiemu, kde zemřel i sám vůdce rebelie. 2. dubna 1930 následně skonala i jeho manželka, císařovna Zawditu, v té době nemocná tyfem, přičemž jí další komplikace způsobovala i těžká cukrovka. Posléze se začaly objevovat konspirace spojující se smrtí císařovny Tafariho, kdy ji měl otrávit. Ve své autobiografii se Tafari o smrti císařovny vyjádřil následujícím způsobem: „*Císařovna Zawditu trpěla již dlouho předtím cukrovkou. Tato nemoc se každý rok výrazně zhoršovala a poté co byla informována o smrti rase Gugsy, nejspíše tato novina ještě více zhoršila její nemoc*“.¹¹¹ Následujícího dne po její smrti byla svolána Státní rada, která jmenovala Tafariho Makonnena císařem. Oficiální korunovace Tafariho Makonnena etiopským císařem se uskutečnila 2. listopadu 1930 a z regenta se stala Jeho císařská výsost, Haile Selassie I., Vítězný lev kmene Judova, Bohem vyvolený, Král králů.¹¹²

¹⁰⁸ MARCUS, Haile Selassie, s. 90.

¹⁰⁹ Etiopský titul negus.

¹¹⁰ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 128.

¹¹¹ HAILE SELASSIE, Autobiography, s. 163.

¹¹² His Imperial Majesty, Haile Selassie I., Conquering Lion of the Tribe of Judah, Elect of God, and King of the Kings of Ethiopia. In: ADEJUMOBI, s. 53.

4.2 Posledním etiopským císařem (1930-1960)

Získání postu císaře a následná korunovace osmatřicetiletého regenta byly dle Johna Markakise výsledkem jeho specifických vlastností: „*velkých ambicí doprovázených uvážlivou obezřetností, neomezenou trpělivostí spojenou se schopností rázně jednat, přívětivou povahou a příjemným chováním, ale zároveň velkou bezohledností v politických otázkách, schopností manipulovat dvěma protikladnými silami navzájem, bystrým úsudkem o lidském charakteru, či smyslem pro propagandu*“.¹¹³ On sám přisuzoval svůj úspěch a nástup na trůn „*osudu či Boží vůlí*“.¹¹⁴

4.2.1 Od korunovace po italskou invazi (1930-1935)

Modernizační tendence a rozvoj infrastruktury

Prvotní období císařské vlády Haile Selassieho se vyznačovalo další snahou budovat moderní Etiopii po vzoru evropských zemí, jak tomu bylo již v předchozí éře regentství. Císař usiloval o centralizaci vlády směrem do Addis Abeby, o jednotnou správu státu, vybudování profesionální armády vybavené moderními zbraněmi, i o tvorbu funkčních infrastrukturních sítí.¹¹⁵

Stěžejním cílem zmiňovaného infrastrukturního rozvoje mělo být propojení hlavního města Addis Abeby se všemi významnými oblastmi země, především pak s klíčovými hospodářskými centry. Léta 1931-1934 byla obecně obdobím rozvoje cest, škol, nemocnic, komunikací, správy i veřejných služeb. V největší míře se jednalo o projekty, které byly financovány panovníkem, královskou rodinou, případně šlechtou. V těchto letech došlo k vybudování klíčových transportních komunikací, jako byly například silnice z Addis Abeby do Jimmy, z Hararu do Jijigy, či z Mojo do Sidamo.¹¹⁶ Vedle rozvoje infrastruktury usiloval císař taktéž o

¹¹³ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 244-245.

¹¹⁴ MARCUS, Haile Selassie, s. 98.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 98.

¹¹⁶ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 137-138.

rozvoj občanské vybavenosti, zejména škol. Modernizaci země totiž spojoval s potřebou „vzdělaného mládí“.

Vzdělání a školství na počátku císařství Haile Selassieho

Tradičním představitelem systému vzdělávání byla vždy etiopská ortodoxní církev, a to již od 5. či 6. století.¹¹⁷ Ta se soustředila především na posílení a rozvoj náboženské víry a hodnot, její systém vzdělávání se skládal v zásadě ze tří fází.¹¹⁸ Částečně se očekával nástup do církevní služby, ale postupně církev produkovala i soudce, písaře či různé správce. Vedle tradičních křesťanských hodnot se zde vyučovaly také cizí jazyky, či etiopská historie.¹¹⁹ Součástí tohoto typu vzdělávání se taktéž stala výuka kreslení, hudby, psaní a poezie.¹²⁰ Postupně se objevila kritika tohoto tradičního církevního vzdělání, která jej označovala za nedemokratické, jelikož se těmito studenty mohly stát pouze děti ortodoxně křesťanských rodičů. Odlišná byla výuka v muslimských společnostech, kde se vyučoval Korán a arabština.¹²¹

Za obecně uznávaného proponenta moderního evropského systému vzdělávání byl vždy považován poslední etiopský císař – Haile Selassie. Nicméně kořeny přejímání západního typu škol lze pozorovat již od pozdního 19. století za vlády Menelika II, který již roku 1907 otevřel první státní školu.¹²² Dalším přínosem Menelikovy vlády bylo i posílání studentů do zahraničí. Haile Selassie na jeho snahy navázal a prohloubil

¹¹⁷ BALSVIK, Randi, Haile Selassie's Students. The Intellectual and Social Background to Revolution 1952-1974, Addis Ababa 2005, s. 3.

¹¹⁸ Na první úrovni vzdělávání šlo především o naučení se schopnosti číst a psát ve starobylém jazyku geez a taktéž v aristokratickém jazyce amharštině. Posléze se tito studenti stali kněžími. Následující střední úroveň vzdělání předznamenávala službu ve větších kostelech, případně katedrálách. Na poslední vzdělávací úrovni probíhala příprava studentů pro výuku hudební kompozice a církevní liturgie. In: KEBEDE, Messay, The Roots and Fallouts of Haile Selassie's Educational Policy [online], 2006, s. 6, [cit. 18. 1. 2012], dostupné z: unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147348e.pdf

¹¹⁹ Tamtéž, s. 6-8, [cit. 18. 1. 2012].

¹²⁰ BALSVIK, s. 3.

¹²¹ KEBEDE, Educational Policy [online], s. 8, [cit. 18. 1. 2012].

¹²² Není plná shoda, zda se jednalo o rok 1907, jak uvádí Balsvik, taktéž pracují někteří autoři s rokem 1908 (Kebede; Markakis). Do této školy byli vybíráni mladí šlechtici, navštěvoval ji například Ij Iyasu či Tafari Makonnen. In: MARKAKIS, Traditional Polity, s. 179.

je. Započal s výstavbou škol, i s najímáním zahraničních učitelů. První škola z jeho iniciativy byla založena, jak již bylo zmíněno, v roce 1925,¹²³ byla pro syny aristokratů a dostala jméno po něm. K důležitému kroku poté došlo v roce 1931, kdy císař Haile Selassie zřídil školu pro dívky, která nesla jméno jeho manželky Menen. Následovalo zakládání škol v dalších městech a to z iniciativy správců dané oblasti.¹²⁴

Zcela specifickým krokem za jeho vlády do roku 1935 bylo vyplácení peněz rodičům za to, že posílali své syny na studia. Jak tvrdí Randi Balsvik bylo to nezbytným krokem především ve venkovských oblastech, kde jinak rodiče potřebovali děti na zemědělskou práci.¹²⁵ V roce 1930 povýšil císař dřívější Odbor pro vzdělávání na samostatné ministerstvo. Do roku 1936 bylo ustanoveno celkem 13 škol a výuku na nich získalo několik stovek studentů. Taktéž za Haile Selassieho vlády probíhal výběr studentů, kteří byli posíláni do Evropy. Po ukončení vzdělání studenti často dostávali místa ve finanční sféře státu.¹²⁶

Veškeré modernizační tendence ve školské sféře skončily s italskou invazí v roce 1935.¹²⁷ Navíc bylo toto období pro spoustu lidí, kteří získali v předchozí dekádě západní vzdělání, velmi kritické, neboť byli během italské okupace vyhlazováni.¹²⁸ Systém vzdělávání byl během italské správy zcela zdevastován, zahraniční lektori byli vyhnáni a školní budovy začaly často sloužit jako stanoviště armády. Nicméně ti, kteří

¹²³ Richard Pankhurst ve svém článku o mladé vzdělané habešské elitě dokládá na konkrétním příkladu, jak složité byly počátky modernizace Etiopie a rozvoje státního školského sektoru. Zmiňuje příběh jistého francouzského učitele, který pracoval ve Škole Tafariho Makonnena, popisujícího příchod jednoho studenta do školy v doprovodu svého otroka a s pistolí v kapse. In: PANKHURST, Richard, Who were the "Young Ethiopians" (or Young Abyssinians)?: An Historical Enquiry. In: Ethiopian e-Journal For Research and Innovations Foresight 2, 2010, 2, s. 121-138.

¹²⁴ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 178-179.

¹²⁵ BALSVIK, s. 4.

¹²⁶ MARCUS, Haile Selassie, s. 99.

¹²⁷ BALSVIK, s. 4; KEBEDE, Educational Policy [online], s. 10, [cit. 18. 1. 2012], dostupné z: unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147348e.pdf

¹²⁸ KEBEDE, Educational Policy [online], s. 10, [cit. 18. 1. 2012].

přežili válku i italskou okupaci, a byli součástí první generace vzdělaných Etiopanů, dostali v poválečné době mnohé příležitosti.¹²⁹

Etiopská ortodoxní církev ve 30. letech

Historický vztah mezi církví, zprvu charakterizovaný vzájemným konfliktem, posléze převahou státu nad církví, od vlády šalamounské dynastie úzkým propojením, byl naznačen již v kapitole číslo 2.2. Etiopská ortodoxní církev.

Postavení etiopské církve bylo až do doby císařovy korunovace výrazně omezováno. V čele etiopské ortodoxní církve totiž stál egyptský církevní představitel, který byl navíc do úřadu jmenován alexandrijským patriarchou.¹³⁰ Pouze v krátkém období obrody na konci 19. století se podařilo Etiopii získat alespoň určitou míru samostatnosti, jelikož vláda mohla nechat alexandrijskými představiteli jmenovat některé vlastní vybrané církevní hodnostáře. Nicméně další období, kdy stál v čele církve Mattewos, bylo z hlediska autonomního procesu etiopské ortodoxní církve spíše stagnující. V roce 1926 patriarcha Mattewos zemřel a tento rok se také stal počátkem transformační éry etiopské ortodoxní církve. Tato přeměna trvala v zásadě až do roku 1959.

Změny započaly již krátce před smrtí arcibiskupa Mattewose, kdy již docházelo ke kritice církve.¹³¹ Mattewos byl vnímán jako strůjce „koptického imperialismu“, církev byla napadána za vlastnictví velkého množství půdy, či za bohatství, které získávala z prodeje kávy a dalších komodit.¹³² Ke zmiňovanému procesu osamostatňování došlo na Tafariho popud například prostřednictvím církevní ústavy vydané roku 1926, která ukotvila instituci církevního sněmu.¹³³ Dalším krokem se stalo zvolení slabého egyptského arcibiskupa, který byl navíc obklopen silnými představiteli etiopské ortodoxní církve. To bylo výsledkem kompromisu

¹²⁹ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 180-181.

¹³⁰ Tamtéž, s. 53.

¹³¹ ANGOLD, s. 483-484.

¹³² MARCUS, Haile Selassie, s. 103.

¹³³ MARKAKIS, Traditional Polity, s. 55.

mezi tehdejšími regenty Tafari Makonnenem a alexandrijským patriarchou. Znakem toho, že se etiopská ortodoxní církev stala v tomto období částečně samostatnou, byla dle Harolda Marcuse také návštěva alexandrijského patriarchy Yohanese IV. v Etiopii. Tu lze v historii považovat za vůbec první návštěvu tohoto typu.¹³⁴

Ekonomické reformy

První léta vlády Haile Selassieho na postu císaře byly obdobím ekonomických změn s cílem posílení etiopského hospodářství, ve kterém měl stát hrát klíčovou roli. Poté, co se v roce 1929 snížila hodnota etiopské měny – dolaru Marie Terezie, začal císař usilovat o její státní kontrolu. Významným krokem byla v roce 1930 přeměna Habešské banky na státní centrální banku.¹³⁵ Dalším reformou provedenou na posílení ekonomiky země byla snaha regulovat evropské obchodní aktivity. K tomu došlo například prostřednictvím nařízení ministerstva obchodu o povinné registraci všech obchodních firem, které prováděly svou činnost na území Etiopie.¹³⁶ Obecným prostředkem k navýšení obrátu v etiopském obchodu bylo budování transportních komunikací.

Personální změny a budování elit oddaných koruně

Jak již bylo naznačeno výše, v průběhu 20. let dal Haile Selassie „zelenou“ mladé vzdělané elitě národa. Tito absolventi získávali významné posty na jednotlivých ministerstvech a stali se klíčovými pro ekonomické, obchodní či vládní služby státu.¹³⁷ Typickými představiteli „vzdělaného mládí“, císařovy osobní kliky, zastánců reformního proudu byli například Makonnen Habte Wolde, který se stal generálním ředitelem ministerstva financí, dále Tekle Wolde Hawariat, či dejzmach Nasibu

¹³⁴ MARCUS, Haile Selassie, s. 104.

¹³⁵ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 131; MARCUS, Haile Selassie, s. 105.

¹³⁶ MARCUS, Haile Selassie, s. 105-106.

¹³⁷ Tzv. mladí Etiopané (Young Ethiopians, Young Abyssinians) – sorta mladých vzdělaných Etiopanů, kteří své znalosti získali v průběhu modernizace Habeše na nově založených školách, nebo v zahraničí, a to za vlády Menelika II., či v období regentství rase Tafariho Makonnena. In: PANKHURST, Young Ethiopians, s. 121.

Zamanuel. Ten byl osobitým proponentem pro-evropského kurzu a císařovi se osvědčil již v době krize v roce 1928. Zamanuel hovořil italsky i francouzsky a oblékal se v evropském stylu. Po roce 1926 se mu zdařila přestavba četnictva, o něž se posléze mohl tehdejší král Tafari Makonnen opřít během krize. Díky těmto zásluhám mu císař Haile Selassie v lednu 1931 přidělil post ředitele ministerstva války.¹³⁸

S ohledem na modernizaci země, posílení své pozice a správní reformy, začal Haile Selassie na počátku 30. let usilovat o eliminaci dlouhodobých odpůrců - abby Jifara, představitele po téměř čtyři desítky let autonomního regionu Jimma,¹³⁹ a rase Hailu z Gojamu. Gojamský vůdce dlouho zneužíval ekonomickou sílu své provincie a státu odváděl pouze menší část daní. Taktéž tajně jednal s Itálií, která se svou politikou působení na jednotlivé provinční správce pokoušela o rozdrobení země. Jeho hospodářské praktiky vůči gojamskému obyvatelstvu vyvolaly vládní kritiku, kterou následovala pokuta ve značné výši a zabavení správy části provincie Gojam. Proti tomu se ras Hailu z Gojamu snažil bojovat tak, že osvobodil uvězněného lije Iyasu, aby ho dosadil na post císaře. Haile Selassie věděl, kdo za osvobozením Menelikova nástupce stojí, proto byl ras Hailu z Gojamu uvězněn, jeho majetek a panství byly zabaveny. Na post správce gojamské provincie byl posléze dosazen bratranec císaře, ras Imru, který se za nedlouho zasloužil o zlepšení postavení obchodníků a výrobců, i o zavedení liberálních reforem. Nicméně jeho pozice v Gojamu nebyla příliš dobrá, jelikož byl vnímán jako „*císařův agent a cizinec*“.¹⁴⁰

Druhý odpůrce císařovy politiky, sultán abba Jifar, byl obviněn z budování opoziční armády vůči panovníkovi. Císař Haile Selassie

¹³⁸ MARCUS, Haile Selassie, s. 144.

¹³⁹ Region Jimma byl jedním z prvních území Oromů, která spadla pod správu etiopských císařů, a to na počátku 80. let 19. století s ohledem na expanzivní tendence Menelika II., nicméně se představiteli Jimmy podařilo s Menelikem II. vyjednat smlouvu, která regionu garantovala autonomní správu. In: GEMEDA, Gulumu, The Rise of Coffee and the Demise of Imperial Autonomy. The Oromo Kingdom of Jimma and Political Centralization in Ethiopia, s. 69. In: GEBISSA, Ezekiel, Contested Terrain. Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse, and Politically Engaged Scholarship, Trenton 2009.

¹⁴⁰ MARCUS, Haile Selassie, s. 125.

hrozbu vyřešil vojenskou invazí a dosazením svého zetě Desta Demtu na post abby Jifara.¹⁴¹ Ras Demtu byl správce země nakloněný modernizaci a pokroku, jako významný faktor pro stát a ekonomiku vnímal potřebu infrastrukturního rozvoje – budování silnic, železnic, pošt a telefonních linek.¹⁴²

Specifickými kroky jako bylo dosazení mladých Etiopanů na významné správní a vládní posty, či eliminací hlavních oponentů císař konsolidoval a centralizoval moc do svých rukou.¹⁴³ Dalším faktorem k posílení jeho pozice bylo na počátku 30. let budování moderně vybavené armády, poté, co se mu podařilo prolomit zbraňové embargo, které na Etiopii uvalily evropské mocnosti během první světové války vlivem politiky lije Iyasu.

Nástup konstitučního období – první etiopská Ústava, 1931

Rok 1931, konkrétně 16. červenec, se stal datem významného historického mezníku v politických dějinách Etiopie i vyvrcholením modernizačního procesu probíhajícího od sklonku 19. století, od vlády Menelika II.¹⁴⁴ Vydaná Ústava byla produktem úsilí Haile Selassieho „omezit moc feudální šlechty prostřednictvím rozvoje autority centrální vlády a byrokratického modelu“. Vynaložená snaha o konstitucionalizaci etiopské monarchie započala dle císařových slov již v průběhu jeho regentství, kdy „řekl císařovně Zawditu, že by pro vládu a lid bylo velkým přínosem, kdyby byla vydána Ústava“.¹⁴⁵ Tento krok byl ale, jak sám Haile Selassie tvrdí ve své autobiografii, zabrzděn některými vysokými představiteli šlechty.

Nicméně již po císařovně smrti v dubnu 1930 začal Tafari pracovat na tvorbě Ústavy, kdy dle jeho slov studoval ústavy dalších zemí a snažil se do ústavotvorného procesu zapojit lidi, kteří disponovali

¹⁴¹ MARCUS, Haile Selassie, s. 119-121; MARCUS, The History of Ethiopia, s. 134-136.

¹⁴² MARCUS, Haile Selassie, s. 124.

¹⁴³ Tamtéž, s. 125.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 117.

¹⁴⁵ HAILE SELASSIE, Autobiography, s. 178.

znalostmi a zkušenostmi z jiných států. Z nich Haile Selassie jmenoval například rase Kassa Hailu, rase Hailu Tekla Haimanota, rase Imru Haila Sellasseho, Tekla Wolde Hawariata.¹⁴⁶ Amberra Jembere hovoří právě o Tekle Wolde Hawariatovi jako o hlavním autoru konceptu Ústavy.¹⁴⁷

Než se bude tato část kapitoly věnovat širším způsobem podstatě samotné Ústavy, je třeba uvést krátký diskurz do před-ústavního období. Etiopský monarcha, císař, král králů, byl, jak již bylo zmíněno výše, vždy „Bohem vyvolený“. To mu zaručovalo neomezenou moc, vlastnictví lidí, země a veškerého majetku v Etiopii. Zastával řadu pozic, byl představitelem výkonné moci, „soudního systému“, velitelem vojska i obráncem etiopské ortodoxní církve.¹⁴⁸ Neexistencí Ústavy platilo v zemi až do roku 1931 zvykové právo, které se navíc lišilo podle oblasti či etnické skupiny. Taktéž lze hovořit o pluralismu zákonů, o existenci práv jako rodinné právo, církevní právo, právo lokálních vlád, takto pak byly „v různých částech země uplatňovány různé typy práv na různé skupiny obyvatel“.¹⁴⁹

Z hlediska politické historie etiopské monarchie byla Ústava z roku 1931 prvotním krokem směrem k proponované demokracii a modernizaci země. Jejím přímým vzorem se stala japonská Ústava Meidži, stejně tak i obecný model japonské modernizace,¹⁵⁰ příkladem inspirace byl popis císaře jako „posvátného a nedotknutelného“.¹⁵¹ V praxi přinesla etiopská Ústava z roku 1931 dvoukomorový parlamentní systém, v němž byli v Poslanecké sněmovně zastoupeni příslušníci šlechty a lokálních správců a Senát reprezentovali ti, kteří byli přímo voleni císařem. Za

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 178-179.

¹⁴⁷ JEMBERE, s. 168.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 167.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 1-2.

¹⁵⁰ Ta začíná ve 2. polovině 19. století, v roce 1853, kdy jsou Japonci konfrontováni při setkání s komodorem Perrym s americkou moderní párou poháněnou lodí a moderními zbraněmi. To následuje reformní období Meidži a otevření se západnímu světu. In: LEVINE, Donald, Ethiopia, Japan, and Jamaica, s. 43.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 41-51.

specifické na této Ústavě lze považovat to, že ještě neukotvovala funkci premiéra, ani justiční systém.¹⁵²

V rámci své základní struktury byla Ústava rozdělena na 2 hlavní oddíly – obecný a specifický, přičemž obecná část byla formálně vydána a šířena ve veřejném prostoru od července 1931. Druhá sekce, označená jako specifická, se v zásadě stala doplněním prvního oddílu. Zůstala neoficiální a byla dostupná pouze autorům Ústavy a vrchním představitelům etiopské monarchie. Vydáním první části, která výrazně posílila pravomoci panovníka, aniž by zcela vymezila práva šlechty ve vládě a taktéž ujasnila nástupnictví na trůn v rámci pokrevního příbuzenství, došlo ke konfliktu s biskupy, princí a aristokracií. To se stalo důvodem, proč byla vytvořena ještě druhá část Ústavy jakožto kompromisní dohoda mezi panovníkem a šlechtou. Ta již zaručovala aristokracii tituly a držení půdy.¹⁵³ Konkrétně tvořilo Ústavu 7 oddílů a 55 článků.¹⁵⁴

První část definovala moc panovníka jako „*posvátnou, nedotknutelnou, kterou nelze popřít*“.¹⁵⁵ Byla zde zaručena legitimita potomků Haile Selassieho na trůn odvozená od šalamounské dynastie. Právě první článek ukázal, že veškerá moc ve státě byla propůjčena do rukou panovníka.¹⁵⁶ Druhý oddíl Ústavy určil panovníkovy rozsáhlé pravomoce. Další části ukotvovaly kompetence jednotlivých komor, ministerstev, i práva a povinnosti občanů. V praxi byly například pravomoce Poslanecké sněmovny výrazně limitovány panovníkem, neboť poslanci museli s císařem projednat každý připravovaný návrh, ten zároveň disponoval právem veta, mohl řídit každé jednání a současně ho

¹⁵² Funkce předsedy vlády je do struktur vlády přidána až Nařízením č. 1 z roku 1943, a soudní systém je ukotven až v roce 1942 Prohlášením č. 2.

¹⁵³ JEMBERE, s. 169-170.

¹⁵⁴ Ethiopian Constitution of 1931 [online], [cit. 22. 1. 2012], dostupné z: <http://abookmedhin.wordpress.com/2010/12/26/ethiopian-constitution-of-1931/>

¹⁵⁶ KASSA, Getahun, Mechanism of Constitutional Control. A Preliminary Observation of the Ethiopian System. In: Afrika Fokus 20, 2007, 1-2, s. 78.

rozpustit. K limitování kompetencí a funkčnosti sněmovny přispívalo i císařovo právo vydávat vlastní výnosy.¹⁵⁷

4.2.2 Období italské okupace (1936-1941)

Rodící se patriotistické hnutí a fenomén kolaborace

Italský zájem o Etiopii byl dlouhodobou záležitostí, nicméně její „získání“ trvalo čtyřicet let. Ke konkrétním činům se Itálie odhodlala v roce 1934 a budou diskutovány níže v souvislosti s působením Haile Selassieho na mezinárodní scéně. V letech 1935-1936 mezi sebou Etiopie s Itálií vedly válečný konflikt, který vyvrcholil v květnu 1936 vstupem italských vojsk do Addis Abeby a emigrací Haile Selassieho do exilu v Anglii. Válka postihla Etiopii velmi těžce. Dle Richarda Pankhursta se Itálie na Etiopii dopustila mnoha válečných zločinů, mezi které patří „*použití plynů, bombardování nemocnic, popravy vězňů bez soudu, Grazianiho masakr,*¹⁵⁸ *či vraždění v kláštorech v Däbrä Libanonu*“.¹⁵⁹

Etiopané přirozeně nezůstali všichni vůči italské invazi a nadvládě neteční. O prvním opozičním patriotistickém projevu hovoří Richard Pankhurst v článku *The Patriotic Resistance, 1939-1941* jako o útoku na italské jednotky postupující k Addis Abebě v době, kdy byly od ní vzdálené zhruba 130 kilometrů. Hlavním aktérem této ofenzívy byl Ilij Hayla Maryam Mammo z Dabra Berhan. Tehdejší italský místokrál Rudolfo Graziani následně kvůli resistenci vydal Edikt, v němž prohlásil, že Itálie je jediným suverenním vládcem Etiopie a tím zůstane za cenu

¹⁵⁷ HABTE SELASSIE, Berekt, Constitutional Development in Ethiopia. In: Journal of African Law 10, 1966, 2, s. 77.

¹⁵⁸ Grazianiho masakr započal poté, co se dva etiopští patrioti pokusili Grazianiho zabít, ten nicméně vyvázl pouze s poraněními a následovaly tři dny nepřetržitého vyvražďování obyvatel Addis Abeby trvající mezi 19. a 21. únorem 1937. In: PANKHURST, Richard, The Patriotic Resistance 1939-1941 [online], 2010, [cit. 22. 1. 2012], dostupné z: <http://tinsae.org/index/?p=18>

¹⁵⁹ PANKHURST, Richard, Italian Fascist War Crimes in Ethiopia. A History of Their Discussion, from the League of Nations to the United Nations (1936-1949). In: Northeast African Studies 6, 1999, 1-2, s. 83.

jakýchkoliv ztrát. Tento edikt znamenal, že bude každý rebel, v případě neakceptování italské svrchovanosti, zastřelen.¹⁶⁰

V letních měsících roku 1936 se řada etiopských provinčních představitelů a vojevůdců snažila znovuovládnout hlavní město, mezi ně patřil například dejzmach Balcha. Nicméně tyto opoziční aktivity byly Itálií eliminovány vzdušnými silami.¹⁶¹ Především během roku 1937 prováděla Itálie deportace habešských elit do italských vězení, konkrétně na Sardinii nebo do okolí Říma, přičemž bylo a stále je velice složité odhadnout celkový počet lidí, které toto postihlo.¹⁶²

O silném patriotismu v etiopské společnosti se zmiňuje i John Markakis v knize *Ethiopia: The Last Two Frontiers*. Naopak kolaborace dle něj byla spíše okrajovým fenoménem. Nicméně některé případy tohoto typu „spolupráce“ známé jsou. Často kolaborovali někteří dříve silní provinční vůdci, jejichž vliv Haile Selassie limitoval. Příkladem byl ras Hailu z Gojamu, či abba Jiffar. Ten byl dokonce v roce 1938 poslán do Říma, aby se zde setkal se samotným ducem. Podobný příklad představoval i oromský náčelník z provincie Welo, Amedi Ali, který se stal díky Italům rasem.¹⁶³

Etiopie pod italskou správou: represe i rozvoj infrastruktury

Itálie byla v oblasti Afrického rohu významným koloniálním činitelem, pod svou správou měla část Somálska a Eritreu. Jejím největším problémem byl nedostatek finančních a technologických zdrojů k sociální a ekonomické transformaci kolonií. Typický rys italské koloniální politiky představovala manipulace s hranicemi, pozemkovým vlastnictvím, hierarchií mezi elitami země či jednotlivými etnickými skupinami. Stejně

¹⁶⁰ PANKHURST, The Patriotic Resistance [online], [cit. 22. 1. 2012], dostupné z: <http://tinsae.org/index/?p=18>.

¹⁶¹ Tamtéž, [cit. 22. 1. 2012].

¹⁶² SBACCHI, Alberto, Italy and the Treatment of the Ethiopian Aristocracy, 1937-1940. In: The International Journal of African Historical Studies 10, 1977, 2, s. 210.

¹⁶³ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 113.

tak Itálie ve svých koloniích obratně využívala sporných bodů například v otázce identity.¹⁶⁴

Itálie před svou invazí očekávala, že ponechá správu země v rukách místních aristokratických elit. To se změnilo během prvních let okupace a souviselo to především se zmiňovaným odporem obyvatelstva vůči italské okupaci, přičemž toto nepřátelství pocházelo hlavně ze strany habešské vrchnosti.¹⁶⁵ Italové po svém ovládnutí země zabavili královské državy, taktéž i majetek všech příslušníků opozice. Specifický byl i italský postup vůči etiopské ortodoxní církvi. Té bylo nabídnuto, že si může ponechat ve svém držení půdu, a to za předpokladu, že bude spolupracovat s italskou správou.¹⁶⁶ Církev kolaboraci příliš nakloněná nebyla. Posléze proto byli její vrchní představitelé jako abuna Petros či abuna Mikael obviněni z podpory hnutí odporu. Postihy vůči církevní podpoře patriotů nebyly malé, příkladem byl incident v klášteře Debra Libanos v regionu Shewa, kde byly italskou správou nalezeny zbraně a následně zabito 350 mnichů.¹⁶⁷

Specifickým krokem Italů bylo převedení části pravomocí ústřední vlády na periferii, taktéž snaha rozdmýchat neshody v zemi prostřednictvím podpory dříve omezenému muslimskému vlivu. Dalším cílem, který italská administrativa v Etiopii sledovala, bylo vytvoření představy o „osvobození“ některých národů či etnických skupin. To se ujalo například u Somálců v Ogadenu, který byl připojen k Somálsku se slovy o procesu homogenizace jednoho národa. Italské oslabování Etiopie zevnitř prostřednictvím posilování periferie a připojování některých částí země k italským koloniím, pokračovalo i na severu Habeše, kde byly části území připojeny k Eritrey. Svými koloniálními praktikami italská správa rozdělila a oslabil vládnoucí amharské elity v regionu Shewa, o

¹⁶⁴ NOVATI, Giampaolo Calchi, Colonialism as State-Maker in the History of the Horn of Africa. A Reassessment [online], 2009, s. 233-236, [cit. 24. 1. 2012], dostupné z: <http://portal.svt.ntnu.no/sites/ices16/Proceedings/Volume%201/Giampaolo%20Calchi%20Novati-%20Colonialism%20as%20State-Maker.pdf>.

¹⁶⁵ SBACCHI, s. 109.

¹⁶⁶ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 114.

¹⁶⁷ GREENFIELD, s. 241.

něž byl opřen císařský monarchistický režim.¹⁶⁸ Prvotní represivní období bylo ukončeno v listopadu 1937 odvoláním maršála Rudolfa Grazianiho.¹⁶⁹

Přínosem italské správy na území Etiopie byly investice do infrastruktury, například došlo k výstavbě silnic v těžko dostupných místech, či se dokončilo napojení provinčních měst na silniční síť.¹⁷⁰ Itálii lze přičítat i další budování nových, či modernizaci již fungujících nemocnic, škol a dalších městských zařízení.¹⁷¹ Během okupace docházelo i k rozvoji měst jako Addis Abeba, Harar, Gondar či Aksum. Nicméně z hlediska historie modernizačního rozvoje Habeše nezanechala Itálie příliš velké stopy, neboť byla velká část jejího urbanizačního a infrastrukturního úsilí zničena během následné války.¹⁷²

4.2.3 Haile Selassie a poválečná Etiopie (1941-1960)

Tou dobou, kdy Německo a Itálie vyhlásily válku Velké Británii, v ní Etiopie získala spojence a s tím i šanci na znovu získání samostatnosti. Od italské okupace byla země osvobozena v květnu 1941, kdy se císař Haile Selassie navrátil do Addis Abeby. První poválečná léta se nesla ve znamení balancování mezi samostatností a jakousi „kvazi-kolonizací“ z britské strany a snahou Haile Selassieho plně konsolidovat moc za využití amerického vlivu. Britský zájem a finanční asistence byly utlumovány od roku 1944.¹⁷³ Poté, co se Etiopii podařilo udržet si svou suverenitu, začal se Haile Selassie soustředit na vnitřní rozvoj země a posílení vlastní moci.

¹⁶⁸ NOVATI [online], s. 236-237, [cit. 24. 1. 2012], dostupné z: <http://portal.svt.ntnu.no/sites/ices16/Proceedings/Volume%201/Giampaolo%20Calchi%20Novati-%20Colonialism%20as%20State-Maker.pdf>.

¹⁶⁹ GREENFIELD, s. 244.

¹⁷⁰ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 114.

¹⁷¹ GREENFIELD, s. 237.

¹⁷² GAMST, Frederick, Elites without Urbanism. The Civilization of Ethiopia. In: Comparative Studies in Society and History 12, 1970, 4, s. 391.

¹⁷³ HENZE, s. 245.

4.2.3.1 Rozvoj ekonomiky a infrastruktury

Z hlediska poválečného stavu Etiopie a její ekonomiky bylo Haile Selassieho cílem v tomto období: „*přeměnit ji z izolované, v zásadě feudální ekonomiky se slabou centrální vládou k živé průmyslové ekonomice se silnou a aktivní státní strukturou*“.¹⁷⁴ Císařův přístup se v rychlosti a ve snaze o provedení tohoto úkolu jevil jako naivní, jelikož to bylo pro Etiopii příliš vysokou „metou“. Poválečná Etiopie nebyla na rozdíl od ostatních afrických států, byť kolonií, zařazena do světové ekonomiky. Ačkoliv zde probíhal obchod mezi některými etiopskými centry a ostatním světem, nebylo ho dostatečné množství.¹⁷⁵ Ještě před válkou dominovaly v etiopském obchodu pouze káva a surové kůže.

Po válce proto usiloval císař o vytvoření vlastních institucí na posílení obchodu a zajištění vývozu i dovozu. V roce 1945 byla zavedena nová měna a odprodej bývalého platidla přinesl do státní pokladny množství finančních zdrojů, které mohly být využity například v Addis Abebě na výstavbu škol, či vznik zemědělské rozvojové banky.¹⁷⁶

Významnou roli v etiopském rozvoji sehrála americká technická mise založená v roce 1944, ta byla tvořena specialisty z oborů dopravy, zemědělství, veřejného zdraví, těžby a strojírenství. Dle Echetu Chole stojí za povšimnutí, že součástí mise nebyli žádní odborníci na průmyslový rozvoj.¹⁷⁷ Úzká spolupráce s USA zajišťovala Etiopii dovoz zbraní na modernizaci armády, americký úvěr na nákup osobních a nákladních automobilů, náhradních dílů a pneumatik. Technická mise USA upozorňovala na potřebu opravení komunikačních sítí, budování sociální, vzdělávací i ekonomické infrastruktury, zvýšení zemědělské produkce i průmyslové výroby. Problémem v Etiopii měl být nedostatek

¹⁷⁴ KELLER, Revolutionary Ethiopia, s. 94.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 94-95.

¹⁷⁶ MARCUS, Harold, The Politics of Empire. Ethiopia, Great Britain and the United States 1941-1974, Lawrenceville 1995, s. 54.

¹⁷⁷ CHOLE, Eshetu, Underdevelopment in Ethiopia, Addis Ababa 2004, s. 31.

zdrojů pro těžký průmysl a neekonomické využívání přírodního bohatství.¹⁷⁸

Díky spolupráci s americkými firmami Transworld Airlines a Boeing Corporation se Haile Selassiemu podařilo v roce 1946 vybudovat vlastní etiopské aerolinie. Císař si byl vědom toho, že lze takto překonávat členitý terén Etiopie a tím také posílit centralizaci země. Zpočátku byly tyto aerolinie plně závislé na americké pomoci, jak z hlediska technické asistence, tak i personálních kapacit.¹⁷⁹

Další významnou součástí ekonomického rozvoje za přispění amerických úvěrů byla v roce 1947 výstavba továrny na výrobu bavlněného zboží. Následující projekty byly soustředěny například na podporu těžby dřeva a vznik pil.¹⁸⁰ Nicméně ve 40. letech dle Echetu Chole značně zaostávala industriální produkce soustředěná především do textilního průmyslu. Ta tvořila v celkovém objemu hospodářství jen zanedbatelnou část. K jejímu rozvoji došlo až v průběhu 50. let.¹⁸¹

Během roku 1953 výrazně vzrostla etiopská úroda kávy a v čele odběratelů stály právě USA. Vzhledem k faktu, že rozvoj obchodu vyžadoval posílení infrastruktury, docházelo již od roku 1951 k budování komunikačních sítí. To umožnilo od 2. poloviny 50. let hovořit o moderní infrastruktuře v hlavním městě, i v některých provinčních centrech. Jen během roku 1957 získala Etiopie půjčku 20 milionů na rekonstrukci a výstavbu vybraných silnic, mimo jiné z Addis Abeby do Jimmy, Gondaru, či Assabu.¹⁸² Nicméně negativním aspektem bylo, že na císařův podnět proudila většina financí na rozvoj Addis Abeby, kde byly budovány obrovské boulevardy v pařížském stylu, což nebylo příliš přínosné pro širší veřejnost.

¹⁷⁸ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 59-60.

¹⁷⁹ HENZE, s. 246.

¹⁸⁰ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 61.

¹⁸¹ CHOLE, s. 33.

¹⁸² MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 96-97.

Finanční asistence USA se od druhé poloviny 50. let tlumily, a to v souvislosti s expanzí latinsko-amerických ekonomik v produkci kávy, taktéž kvůli uzavření Suezského kanálu a především kvůli dotování etiopského vojenského rozvoje. Docházelo tak k paralyzování obchodu, zemědělské produkce i průmyslu. Negativními konotacemi spojenými s chybějícími investicemi do zemědělství se později staly rostoucí nezaměstnanost, stávky, sucho a hladomor především na severu země v Eritrey, provinciích Welo, Hararu a Tigray.¹⁸³

4.2.3.2 Centralizace reformou centra i periferie

Správní a fiskální reforma, rozvoj byrokratizace

Krátce po válce usiloval Haile Selassie o posílení vlastní moci a limitování vlivu regionálních provinčních aristokratů. Zvolil cestu rozvoje byrokracie, budování profesionální armády a angažování místní střední třídy s akcentem pro modernizaci.¹⁸⁴ Hned po válce odměnil ty, kteří byli vůči Itálii opoziční, ti od císaře obdrželi půdu a tituly. Obratnou politikou se snažil povýšit své spolu-exilanty i domácí patrioty. Významné posty získali i jeho rodinní příslušníci. Bratranec císaře, ras Imru, který působil po jeho odchodu do exilu jako regent a posléze byl vězněn v Itálii, se navrátil a byl jmenován generálním guvernérem Begemdiru. Korunní princ, prvorozený císařův syn Asfaw Wossen se stal správcem provincie Welo a druhorozený syn Leul Makonnen guvernérem Hararu. V tomto období lze proto hovořit o rodícím se nepotismu.¹⁸⁵ Ve stejné době probíhalo i izolování a potrestání kolaborantů, mezi něž patřili například Leul-Ras Hailu z Gojamu nebo Leul-Ras Seyoum.¹⁸⁶ Kolaborace byla pojmem spojeným především s provincií Tigray. Tu se Haile Selassie

¹⁸³ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 162.

¹⁸⁴ KELLER, Edmond, Transformation of Ethiopia's Twentieth-Century Bureaucratic Empire. In: The Journal of Modern African Studies 19, 1981, 2, s. 320.

¹⁸⁵ Nepotismus je vysvětlován jako praxe, během níž ten, kdo disponuje mocí, protěžuje vlastní rodinu, případně přátele tím, že jim dává práci / posty. Termín pochází ze 17. století – z francouzského népotisme, italského nepotismo (vnuk, synovec, pravnuček). In: Nepotism [online], Oxford dictionary, [cit. 25. 1. 2012], dostupné z: <http://oxforddictionaries.com/definition/nepotism?q=nepotism>

¹⁸⁶ GREENFIELD, s. 277-279.

rozhodl přičlenit pod správu sousední provincie Shewa. Následná místní několikaměsíční vzpoura šlechty i rolníků byla poražena armádou.¹⁸⁷

Připojení Tigray pod jinou správní jednotku předznamenalo proces centralizace země, který byl dalším z kroků Haile Selassieho politiky na omezení vlivu provinčních aristokratů. Došlo ke sloučení dříve více než třiceti provincií¹⁸⁸ do dvanácti velkých celků, což postavilo základy dnešnímu federativnímu uspořádání Etiopie. Území provincií Shewa a Welo, v jejichž čele stál korunní princ Asfaw Wossen, se rozšířila. Tradiční provincie Amhara přestala existovat.¹⁸⁹ Všechny provinční celky posléze začaly spadat pod ministerstvo vnitra a byl vydán soubor nařízení, který upravoval aktivity provincií.¹⁹⁰ Významným aspektem taktéž bylo, že se správci jednotlivých oblastí stali státními zaměstnanci.

Následujícím krokem ve správní reformě byla daňová politika, která vedla k tomu, že daně vybírali pouze placení příslušníci ministerstva financí.¹⁹¹ Takto byli od roku 1942 vypláceni úředníci v provinciích pomocí stálých platů a tím se značně omezil vliv provinčních vůdců na vybírání vlastních daní, služeb či zboží. Ti se posléze stali závislími na měsíční výplatě od státu, či získaných peněz od lidí, kteří měli v pronájmu jejich půdu, taktéž na vlastní produkci z obdělávané půdy.¹⁹²

Dalším opatřením k převzetí vlivu nad provinciemi bylo budování silné státní armády pod císařovým vlivem, což vedlo k limitování role regionálních vojsk. Vládní armáda byla navíc díky spolupráci s USA vybavena moderními zbraněmi.¹⁹³

¹⁸⁷ MARKAKIS, *Two Last Frontiers*, s. 115.

¹⁸⁸ Viz mapa č. 2 - Etiopie v polovině 20. století (před správní reformou).

¹⁸⁹ TIBEBU, s. 115.

¹⁹⁰ MARKAKIS, *Two Last Frontiers*, s. 115.

¹⁹¹ KELLER, *Transformation of Ethiopia*, s. 321.

¹⁹² KELLER, *Transformation of Ethiopia*, s. 321; MARKAKIS, *Last Two Frontiers*, s. 115.

¹⁹³ KELLER, *Transformation of Ethiopia*, s. 320.

Reforma centra státu

Současně s centralizací země pomocí správních a fiskálních změn usiloval Haile Selassie i o reformu „jádra“ státu. Jejím cílem nemělo být provedení liberalizace vlády, ale naopak její centralizace a plný dohled Haile Selassieho nad politikou státu. Tento proces probíhal mimo jiné skrze zmiňované dosazování mladé inteligence na významné posty. Ti mu byli posléze zavázáni za získané vzdělání i pozici. Nejednalo se v jeho politice o žádnou novinku, jelikož tento proces zahájil již na počátku svého regentství a posléze rozvinul po své korunovaci. Základní oporou státu byli kromě mladé inteligence taktéž příslušníci aristokracie z provincie Shewa.¹⁹⁴ V poválečné transformaci země směrem k centralizaci bylo klíčové i rozvrstvení moci mezi jednotlivé etnické skupiny. Etnické složení osobností na vysokých státních postech bylo následující: 62% lidé z provincie Shewa, 19% Eritrejci, 7% Tigrajci, 6% zástupci z provincie Welega a Gojam.¹⁹⁵

V centralizované Etiopii se staly vazby na panovníka a dokazování loajality jediným prostředkem k získání a udržení moci. Pozbytí panovníkovy přízně znamenalo ztrátu postu.¹⁹⁶ O jeho pozornost tedy usilovali všichni. Například když přijížděl na jednání vlády, každý chtěl být viděn a ukázat panovníkovi bezmeznou loajalitu, jelikož z ní plynuly „*tituly, posty a dary v podobě peněz nebo půdy*“.¹⁹⁷ Specifickým rysem politiky císaře Haile Selassieho taktéž bylo, že nikdy neumožnil žádnému Etiopanovi zůstat příliš dlouho na svém postu tak, aby mohl jakkoliv ohrozit jeho pozici.¹⁹⁸ Charakteristický byl taktéž Haile Selassieho způsob

¹⁹⁴ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 116.

¹⁹⁵ CLAPHAM, Christopher, Haile-Selassie's government revisited, s. 106. In: HINNANT, John, Preproceedings of the Sixth Michigan State University Conference of Northeast Africa, East Lansing 1992.

¹⁹⁶ TIBEBU, s. 122.

¹⁹⁷ GREENFIELD, s. 291.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 295.

řešení sporů s opozicí, kdy ke tlumení jejich vlivu využíval spíše manipulaci než nátlak silou.¹⁹⁹

Císař zde představoval držitele neomezené státní moci. Navzdory faktu, že byla konstitučně moc rozdělená na výkonou, zákonodárnou a soudní, jmenoval panovník všechny ministry a takto ovládal exekutivu. Prostřednictvím možností vydávat dekrety disponoval i legislativní mocí, zároveň předsedal odvolacímu soudu a tím si rezervoval i jurisdikci. V praxi nefungující rozdělení moci paralyzovalo celý systém ve schopnosti prosadit jakýkoliv zákon, což se plně projevilo v průběhu 60. let.²⁰⁰

Obecně došlo v poválečném období vlády Haile Selassieho k transformaci systému, kdy císař spojil konvenční prvky etiopské monarchie s moderními. Tradiční prvky patrimonialismu a klientelismu,²⁰¹ které provázely etiopskou monarchii v historii, Haile Selassie navázal na moderní, centralizovaný, byrokratický státní aparát.²⁰²

Systém držení půdy, jeho transformace a pozemkové daně

Neméně důležitou součástí tohoto transformačního procesu směrem k centralizaci země se stala i přeměna tradičního systému držení půdy. V etiopské historii vždy existovala představa o tom, že panovník je vlastníkem veškeré země, kterou posléze přiděluje jednotlivým příslušníkům vrchnosti, církve, šlechty, a to za služby a oddanost koruně.

¹⁹⁹ CLAPHAM, Haile-Selassie's government revisited, s. 102.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 105.

²⁰¹ Patrimonialismus – forma politické dominance, ve které má panovník (patron) plnou moc a vše je pod jeho přímou kontrolou. Patrimonialismus je přímo svázán s klientelismem. Klientelismus je charakterizován jako „nápomocný vztah (přátelství), ve kterém jedinec vyššího socioekonomického stavu (patron) využívá svého vlivu a zdrojů na ochranu a podporu (či obojího) na osobu nižšího statusu (klient), která mu to oplácí ve formě podpory a pomoci zahrnující osobní služby patronovi. In: BRINKERHOFF, Derick, GOLDSMITH, Arthur, Clientelism, Patrimonialism and Democratic Governance. An Overview and Framework for Assessment and Programming [online], 2002, s. 2-3, [cit. 27. 1. 2012], dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACR426.pdf; MUNO, Wolfgang, Conceptualizing and Measuring Clientelism [online], 2010, [cit. 27. 1. 2012], dostupné z: http://www.giga-hamburg.de/content/fsp1/pdf/neopat/paper_neopat_workshop_muno.pdf

²⁰² TIBEBU, s. 129.

Nicméně samotný etiopský systém držení půdy byl mnohem složitější.²⁰³ Správa země na severské vysočině, která tvořila v historii jádro etiopské říše, se lišila od systému držení půdy v centrálních a jižních částí státu. Na severu existoval systém komunálního držení půdy, který se udržel po celá staletí. Odlišné to bylo ve většině centrálních částí země a jihu, které nebyly součástí Etiopie až do expanze v 19. století. Systém, který se zde v této době ukotvil, byl plně vnucen královskou mocí.

Přidělení půdy bylo vždy prostředkem odměny za odvedené civilní či vojenské služby koruně.²⁰⁴ Až do roku 1975 se lze v Etiopii setkat s několika typy půd, a to: komunální (*rist/rest*), soukromá/půda v absolutním vlastnictví (*gebbar*), přidělená/propůjčená (*gult*), církevní (*samon*) a státní (*maderia, mengist*).²⁰⁵ Aberra Jembere ještě rozeznává půdu cizinců (přistěhovalců) či nomádké (pastevecké) vlastnictví země.²⁰⁶ Problémem bylo, že pro výše uvedené termíny neexistovaly žádné všeobecně přijímané definice.²⁰⁷

Po roce 1941 došlo vlivem italské okupace, kdy byla řada tradičních vůdců izolována od moci a umírali vojáci jako vlastníci půdy, k vývoji soukromého vlastnictví a transformování tradičního systému držení půdy (*geber*). Bezprostředně po válce vyvěraly dva procesy, které dřívější princip transformovaly. Jedním bylo udělování pozemků obětem války a italské správy – vdovám, sirotkům a válečným veteránům.²⁰⁸ Druhý

²⁰³ COHEN, John, Ethiopia after Haile Selassie. The Government Land Factor. In: African Affairs 72, 1973, 289, s. 365.

²⁰⁴ JEMBERE, s. 131-132.

²⁰⁵ BOGALE, Ayalneh, CREWETT, Wibke, KORF, Benedikt, Land Tenure in Ethiopia. Continuity and Change, Shifting Rulers and the Quest for State Control [online], 2008, s. 7, [cit. 2. 2. 2012], dostupné z: <http://www.capri.cgiar.org/pdf/capriwp91.pdf>

²⁰⁶ JEMBERE, s. 132.

²⁰⁷ Vzhledem k složitosti systému držení půdy se často setkáváme pouze s dělením půdy na *rist/rest* a *gult*. Dle Jembere je *rest* kolektivní půda, vlastnictvím rodiny (celé příbuzenské linie) a je vůdcem rozdělována mezi jednotlivé členy rodiny nebo klanu. Nicméně v případě *rist/ rest* se kromě definice jako kolektivní půdy (Jembere) setkáváme i s protikladnou formulací, kdy je vymezena jako půda jednotlivců, získaná dědičně po rodičích, neměnná a nezczitelná (Tibebu; Crummey). *Gult* je definován jako půda udělená panovníkem, je přidělována členům královské rodiny, vrchnosti, kněžím, kteří na oplátku poskytují koruně své služby. In: TIBEBU, s. 73-78; CRUMMEY, s. 8-11; JEMBERE, s. 134.

²⁰⁸ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 118.

proces představovala daňová reforma, kdy „byla půda, za kterou byly vládě placené daně, definována jako vlastnictví daňového poplatníka“.²⁰⁹ Oficiálně byl tradiční *geber system* zrušen v roce 1941,²¹⁰ případně používán při odkazování na soukromé vlastnictví. Některým rolníkům přinesl nový princip uznání držení pozemků, někteří naopak v důsledku reformy půdu ztratili.²¹¹

V post-liberální Etiopii se komplexně rozvíjela i daňová politika s cílem získat finance do státní pokladny. V roce 1942 bylo vydáno například Nařízení na správu církevních pozemků. Na základě tohoto dokumentu měla církev vybírat vlastní daně, tím obdržela značné množství finančních prostředků a přirozeně se tak stala velkou oporou imperiálního režimu.²¹² Sama církev se totiž nevěnovala zemědělské činnosti, nýbrž půdu pronajímala. Téhož roku byla vydána taktéž ústřední směrnice pro daňovou politiku - Vyhláška stanovující daň z pozemku, v roce 1943 poté Prohlášení o clech a vývozních clech. V roce 1944 byla uveřejněna Vyhláška na daň z pozemku, která redefinovala původní směrnici z roku 1942.²¹³

4.2.3.3 Militarizace Etiopie v kontextu Studené války

Militarizace Etiopie započala již před italskou invazí například založením vojenské školy v Holetě fungující od roku 1935. V tomto roce současně byly s britskou pomocí vytvořeny moderní policejní složky pro Addis Abebu. Po válce snaha o militarizaci ještě posílila. Začala vznikem britské vojenské mise. Nicméně Británie si nebyla jistá, zda je pro její koloniální zájmy ve východní Africe dobré, aby Etiopie disponovala moderními zbraněmi a navíc zde její aktivity postupně slábly.²¹⁴

²⁰⁹ BOGALE, CREWETT, KORF [online], s. 10, [cit. 2. 2. 2012], dostupné z: <http://www.capri.cgiar.org/pdf/capriwp91.pdf>

²¹⁰ EIDE, s. 31.

²¹¹ BOGALE, CREWETT, KORF [online], s. 10, [cit. 2. 2. 2012].

²¹² COHEN, s. 369-370.

²¹³ CRUMMEY, s. 237-240.

²¹⁴ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 123

Nový impuls viděl Haile Selassie v počátcích korejské války. V srpnu 1950 byl americkému ambasadorovi předán dokument, který měl dokazovat loajalitu Etiopie západu a nabízet asistenci v boji proti komunismu, konkrétně 1000 vojáků pro Koreu. Z americké strany měl výměnou přijít dostatek zbraní.²¹⁵ K rozvoji americké a etiopské spolupráce v militarizaci přispělo i připojení Eritrey k Etiopii, kterého bylo dosaženo také díky podpoře USA. Plně byli britští vojenští poradci nahrazeni americkými v roce 1953, kdy došlo k založení Vojenské asistenční poradní skupiny (MAAG).²¹⁶ Ta zasahovala do všech institucí napojených na rozvoj etiopských armádních sil. Spolupráce s USA umožnila trénink zhruba 3 tisíců etiopských vojáků na americké půdě. Taktéž svou osobní stráž v podobě Císařské obranné divize rozšířil Haile Selassie na 10 tisíc mužů.²¹⁷ V roce 1954 poslal Pentagon do Etiopie malé zbraně, auta a děla o celkové hodnotě téměř 4 miliony dolarů.²¹⁸ Americká vojenská a posléze i ekonomická asistence se neutlumila ani v 60. letech, a to kvůli nezávislosti Somálska, jeho ohrožením sovětským vlivem a obecně hrozbou rozpínání SSSR v Africkém rohu.²¹⁹

Kromě dominantního amerického vlivu se na rozvoji etiopské armády podílely i jiné státy, například Norsko, Jugoslávie, Západní Německo, Švédsko, Indie či Izrael. Ty většinou poskytovaly služby v podobě tréninku námořnictva, para-militárních a vzdušných sil. Indičí důstojníci zajišťovali personální služby vojenských akademií.²²⁰ Díky probíhající Studené válce a úzkému napojení na USA se Etiopii výrazně zhoršila regionální pozice, neboť byla považována za „základnu amerického imperialismu a spojence Izraele“. V této souvislosti byl

²¹⁵ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 77.

²¹⁶ MAAG – Military Assistance Advisory Group.

²¹⁷ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 124.

²¹⁸ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 92.

²¹⁹ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 163

²²⁰ AGYEMAN-DUAH, Baffour, The Horn of Africa. Conflict, Demilitarization and Reconstruction. In: The Journal of Conflict Studies 16, 1996, 2.

eritrejský odpor vůči spojení s Etiopií posilován Egyptem, Sýrií, Libyí, Somálskem či Súdánem.²²¹

4.2.3.4 Reforma školství a její dopady

Haile Selassie své reformní tendence v oblasti vzdělávání započal, jak již bylo řečeno, v době regentství založením školy Tafariho Makonenna. V první polovině 30. let pokračoval finanční podporou rolníků, aby posílali děti na studia a zakládáním škol v provinciích. Nicméně během italské okupace o 75% nově vzdělaných elit přišel, jelikož byli italskou správou zlikvidováni.²²² Bezprostředně po skončení války se tedy budovalo školství na zcela nových základech. Mulugeta Wodajo hovoří o dvou velkých změnách, a to o zakládání veřejných škol a o rozvoji programu obecného vzdělávání.²²³ Vláda a císař měly na vzdělávacím procesu velký zájem. Proto již krátce po osvobození Etiopie vzniklo Ministerstvo školství a umění a v letech 1943-1944 byl připraven první státní rozpočet pro školství. Taktéž se v roce 1944 otevřela vůbec první střední škola v Etiopii, která dostala jméno po císaři.²²⁴

Během let 1953-1954 byla vydána mnohá nařízení, která usilovala o rozvoj základního vzdělání po celé zemi prostřednictvím zakládání obecných škol s plošnou výukou amharštiny. Tyto základy pro elementární vzdělávání přinesly řadu sociálních změn, například došlo k rozmělnění sociální stratifikace podobné středověkému evropskému modelu.²²⁵ Taktéž se ukotvila i sekundární výuka, kupříkladu v Asmaře v té době vznikl projekt na školení sester a porodních bab. Z císařovny iniciativy byla založena Škola uměleckých řemesel v Addis Abebě.²²⁶

²²¹ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 125.

²²² KEBEDE, Educational Policy [online], s. 10, [cit. 5. 2. 2012], dostupné z: unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147348e.pdf

²²³ MULUGETA, Wodajo, Postwar Reform in Ethiopian Education. In: Comparative Education Review 2, 1959, 3, s. 24-26.

²²⁴ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 121.

²²⁵ MULUGETA, s. 27-29.

²²⁶ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 91.

Na počátku 50. let se v Etiopii díky americké podpoře ustavilo vysoké školství. V prosinci 1950 byla založena Univerzita Addis Abeby, jejíž součástí byly například fakulty umění a věd. V roce 1953 vznikla Císařská fakulta strojírenství, později Fakulta technologie. V roce 1954 byla zřízena Fakulta zemědělství, která se nacházela v Alemaye. Ve stejném roce se ustavil ve spolupráci se Švédskem Etio-švédský Institut stavebních technologií. O něco později došlo v Gondaru k založení Fakulty veřejného zdraví a centra nelékařského výcviku. Teologická škola, která vznikla již v roce 1942, se v roce 1960 změnila na Teologickou fakultu Svaté trojice.²²⁷ Důležitým mezníkem v historii jednotlivých fakult se stal rok 1961, kdy se všechny univerzity spojily jedné, do Univerzity Haile Selassieho I.

Kořeny moderního školství byly v poválečné éře konfrontovány s řadou problémů. Nedostatek učitelů a vybavení měl za následek nerovnoměrnou distribuci vzdělání. Výuka byla rozvíjena jen ve zvolených oblastech, mezi které patřila Addis Abeba, Eritrea, region Shewa a vybraná velká města, venkovské oblasti byly naopak vynechány. Dalším důsledkem, který vyplynul z toho, že nebyly prostředky na plošné vzdělávání, byla privilegovaná výuka vládnoucí třídy a posilování rozdílů mezi etniky. Negativním aspektem, který se za tohoto vzdělávacího systému taktéž rozvinul, bylo množství mladých, kteří získali základní vzdělání, nicméně v dalším studiu již pokračovat nemohli a zaměstnání se jim také nedařilo najít.²²⁸

Historie ukázala, že byly v Haile Selassieho vzdělávací politice trhliny. Prvotním významným problémem byla chybějící národní ideologie. To představovalo dle Messaye Kebedeho to, že Haile Selassie navzdory faktu, že se prezentoval jako velký proponent vzdělávání, navštěvoval školy i uděloval certifikáty, nikdy nebyl schopen navázat vzdělání na národní rozvoj. A to i přesto, že hovořil o tom, že univerzitní studium má

²²⁷ BALSVIK, s. 22.

²²⁸ KEBEDE, Educational Policy [online], s. 10-11, [cit. 5. 2. 2012], dostupné z: unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147348e.pdf

především podporovat národní jednotu a vychovávat Etiopany ke službě jejich vlasti.²²⁹ Například při zakládání univerzity v roce 1949 na konci svého projevu zmínil: „*Tak jako je Etiopie něčím, jsou i Etiopané někým a vzdělání je jediným prostředkem k udržení tohoto stavu*“.²³⁰ Znovu propagoval nabyté vzdělání jako prostředek k rozvoji státu v 60. letech, když studenti promovali, kdy jim řekl, že: „*Vaším primárním cílem by nemělo být napodobování dalších vědeckých a technologických snah pokrokovějších národů, ale aplikování vašich znalostí na základní otázky zemědělství, veřejného zdraví, využívání nerostného bohatství a stavbu silnic a přehrad*“.²³¹

Symboly toho, že jeho vzdělávací politika nepřinášela kýžené výsledky, se v dalších letech staly zvýšená nezaměstnanost a neschopnost reagovat na národní potřeby. V tomto kontextu byl velmi specifický způsob založení a fungování Univerzity Haile Selassieho I. Navzdory tomu, jak císař výrazně podporoval národní rozvoj, tak za správou nové univerzity nestáli Etiopané, ani etiopská ortodoxní církev, nýbrž američtí jezuité. Univerzita používala americké učebnice a kopírovala americký model vysoké školy.²³² V letech 1951-1955 dokonce na univerzitě neučili ani žádní Etiopané.²³³ Taktéž na nižších stupních vzdělávacího systému se prostřednictvím výuky zahraničních mentorů nepřispívalo k budování národní identity, v řadě případů „*byli studenti zběhlí v dějinách Říma či znalostech o Abrahamu Lincolnovi, aniž by plně znali svou vlastní historii*“.²³⁴ Dalšími charakteristickými znaky etiopského vysokého školství byly chybějící akademické svobody i autonomie univerzity.²³⁵

²²⁹ BALSVIK, s. 23.

²³⁰ Selected Speeches of His Imperial Majesty Haile Selassie, Addis Abeba 1967, s. 3.

²³¹ BALSVIK, s. 24.

²³² KEBEDE, Messay, Radicalism and cultural dislocation in Ethiopia 1960-1974, Rochester 2008, s. 56.

²³³ BALSVIK, s. 27.

²³⁴ MULUGETA, s. 27.

²³⁵ BALSVIK, s. 25-27.

Specifickým rysem nového systému byla výuka amharštiny jakožto prostředku k „amharizaci“ společnosti. Ta byla spojená i s šířením amharské kultury a etiopského ortodoxního náboženství. To se ve společnosti tvořené mnoha etniky nemohlo obejít bez potíží, hlavní dopady byly pozorovatelné až během 60. let. Například v muslimských oblastech britští poradci Haile Selassiemu dokonce doporučili, aby ponechal i užívání ne-amharských jazyků, to nicméně ze strany vlády usilující o unifikaci národa vyslyšeno nebylo.²³⁶ Muslimské školy se současně potýkaly s nedostatkem financí, neboť dal režim „zelenou“ světské výuce a přestal podporovat církevní školy.²³⁷

4.2.3.5 Ústava 1955

V roce 1952 se Etiopii s americkou podporou podařilo po několikaletém úsilí federálně připojit území bývalé italské kolonie Eritrey. Vzhledem ke zmíněné federalizaci byl Haile Selassie částečným tlakem ze strany komisaře OSN pro Eritreu nucen vydat novou Ústavu.²³⁸ Ta měla garantovat a zákonně modifikovat existenci federativního svazku.²³⁹ Panovník prezentoval své úsilí o vydání nové Ústavy tak, „*aby reagovala na ekonomický a sociální pokrok, kterého bylo dosaženo za 25 let od jeho nástupu na trůn*“.²⁴⁰

Příprava nové Ústavy trvala šest let a očekávala se řada změn, mimo jiné v pozici císařské rodiny, či svobodě tisku a shromáždění. Jejím formování přihlíželi američtí poradci. První verze byla vydána v angličtině v únoru 1954 a posléze přeložena do amharštiny. Specifickým se stal i proces schvalování Ústavy. Pracovní část byla dána k nahlédnutí císaři, šlechtě, církvi i významným hodnostářům. Vzhledem k řadě připomínek byl proces dotvoření Ústavy dlouhý a vyžádal si

²³⁶ Tamtéž, s. 10.

²³⁷ MARKAKIS, Last Two Frontiers, s. 122.

²³⁸ Důvodem vy měla být specifická situace, při níž je eritrejské Národní shromáždění voleno, zatímco etiopský Senát a Poslanecká sněmovna jsou jmenováni.

²³⁹ GREENFIELD, s. 306.

²⁴⁰ HABTE SELASSIE, s. 82.

dokonce existenci pěti verzí.²⁴¹ Oproti základnímu dokumentu z roku 1931 měla tato revidující Ústava formálně limitovat rozsah panovníkových pravomocí. Taktéž měla přinášet uznání práv a svobod.²⁴²

Revidovaná Ústava byla slavnostně podepsána panovníkem za přítomnosti vysokých představitelů politického života 2. listopadu 1955 při příležitosti 25. výročí korunovace císaře Haile Selassieho.²⁴³ Nová Ústava byla dvakrát rozsáhlejší než první. Specifické změny se odehrály na půdě práv a svobod občanů. Zcela novou součástí této Ústavy byl oddíl Obecná ustanovení.²⁴⁴ Celkově se skládala se z 8 oddílů a 131 článků.²⁴⁵ První část s názvem „Etiopské císařství a nástupnictví na trůn“ byla v této Ústavě výrazně rozšířena, hlouběji se zabývala nástupnictvím na trůn a ukotvila i instituci regentství. Zajímavostí se bezesporu stala stanovená doba truchlení v případě úmrtí císaře či císařovny. Druhá část Ústavy definovala pravomoci a privilegia panovníka a potvrzovala jeho svrchovanost nad správou Etiopie: „*Suverenita císařství je svěřena císaři. Ten, jako hlava státu, uplatňuje svrchovanou autoritu nad všemi záležitostmi císařství v souladu s Ústavou*“.²⁴⁶ Specifické bylo i to, že kromě zmínek o územní integritě Etiopie včetně například teritoriálních vod, se podstaty federace Ústava vůbec nedotkla, ani slovo „federace“ nezmínila. Mezi změny, které tato Ústava přinesla, patřilo, že již poslanci nebyli jmenováni panovníkem, ale voleni. Nicméně panovník stále disponoval právem odložit, rozpustit či prodloužit schůze Parlamentu.²⁴⁷ V zásadě tato Ústava nepředložila výrazné změny z hlediska panovníkovy moci. Byla spíše snahou modernizovat a rozšířit tu první tak, aby byla podobná základnímu státnímu dokumentu pokrokového světa.

²⁴¹ JEMBERE, s. 173-174.

²⁴² KASSA, s. 78.

²⁴³ MARKAKIS, John, BEYENE, Asmelash, Representative Institutions in Ethiopia. In: The Journal of Modern African Studies 5, 1967, 2, s. 204.

²⁴⁴ HABTE SELASSIE, s. 83.

²⁴⁵ The Revised Constitution 1955 [online], [cit. 7. 2. 2012], dostupné z: <http://www.angelfire.com/ny/ethiocrown/Constitution.html>

²⁴⁶ Tamtéž, [cit. 7. 2. 2012].

²⁴⁷ MARKAKIS, BEYENE, s. 205-206.

5 HAILE SELASSIE A ZAHRANIČNÍ POLITIKA

5.1 Vztahy se zahraničím v éře regentství (1916-1930)

Pro budování vztahů se zahraničím, především s Evropou, měl Tafari vhodnou výchovu i vzdělání. Jeho vlastnosti diplomata se vyvíjely již od dětství, kdy získal tradiční znalosti potřebné pro působení na císařském dvoře, ale taktéž i povědomí o evropských poměrech. Vždy byl také kladen důraz na Tafariho jazykovou vybavenost. Již při korunovaci císařovny Zawditu, která se stala velmi honosnou událostí, byli na základě Tafariho pozvání přítomni taktéž představitelé vybraných evropských zemí, mezi něž patřily Velká Británie, Itálie, Francie a Rusko.²⁴⁸

Ve 20. letech se začala projevovat Tafariho vize modernizace Etiopie úzce napojené na Evropu. Hned krátce po první světové válce zaměstnal příslušníky ruské emigrace jako techniky, či poradce pro jednotlivá ministerstva. Další Evropany najímal k modernizaci Etiopie především v letech 1924-1925, a to jako důlní inženýry, hydrology, konzultanty pro soudní systém a učitele. Jednalo se o Brity, Švýcary, Belgičany i Francouze. Taktéž navázal úzké vztahy se Spojenými státy americkými a obnovil zahraniční styky se Sovětským svazem.²⁴⁹

Z hlediska zkoumání zahraničního směřování Etiopie v éře Tafariho regentství byly stěžejní vztahy s evropským triem mocností – Itálií, Francií a Velkou Británií. Hlavní klíčové momenty v zahraniční politice tohoto období přestavovalo v zásadě pět situací a jednání, přičemž všechny spojovala snaha navázat s Evropou konzistentní vztahy a stát se rovnocenným partnerem. To vše s ohledem na potřebu udržet Etiopii jako suverénní stát. Jednalo se zaprvé o potřebu zapojit Etiopii do první světové války na straně spojenců, dále o usilování o přijetí Etiopie do Společnosti národů, o Tafariho cestu do evropských zemí, taktéž o jednání ohledně výstavby přehrady na jezeře Tana a v neposlední řadě o

²⁴⁸ GREENFIELD, s. 146; MARCUS, Haile Selassie, s. 26.

²⁴⁹ MARCUS, Haile Selassie, s. 72.

snahu ukončit zbraňová embarga uvalená na Etiopii. Specifickou součástí zahraničně-politického kontextu Tafariho regentství byly v souvislosti s pozdějším válečným konfliktem i italsko-etioopské vztahy.

5.1.1 Etiopie a Evropa během první světové války

Po svém nástupu na post regenta během probíhající první světové války si byl Tafari vědom potřeby posílit mezinárodní pozici Etiopie jako suverénního státu a odstranění zbraňového embarga uvaleného na Habeš díky politice Ijje Iyasu. Jedním z prostředků byla vedle reformy domácího prostředí taktéž regentova snaha vyjednat vstup etiopských vojsk do pokračující první světové války na straně Států dohody. Zapojením se do války usiloval regent o získání moderních evropských zbraní a o možnost participovat na budoucí mírové konferenci. Tafariho vyvíjené úsilí nesklidilo úspěch, jelikož spojenci neměli zájem o zapojení Etiopie. Považovali ji totiž za příliš slabou k efektivnímu boji. Taktéž šlo o koloniální taktiku. Například Britové měli obavu z možného rozšíření nových zbraní do sousedních států spadajících pod evropskou koloniální správu. Italský koloniální přístup se od britského částečně lišil, ale výsledek byl stejný – odmítnutí. Italové již v té době uvažovali o možnosti připojit Habeš ke své Italské východní Africe. To by možnost, že se bude Etiopie podílet na poválečném mírovém procesu a jednáních, negovala.²⁵⁰

Tafariovo počáteční působení na pozici regenta podléhalo velké kritice ze strany evropských diplomatů pracujících v Etiopii či v sousedních zemích. Nejvíce stížností přirozeně přicházelo ze strany Itálie. Přesto se i zástupci Francie a Velké Británie v průběhu první světové války vyjadřovali v tom smyslu, že Habeš je vnitřně zmítána anarchií a mladému regentovi chybí dostatek schopností a sil jí z této situace vyvést.²⁵¹

²⁵⁰ Tamtéž, s. 28-29.

²⁵¹ Tamtéž, s. 31-32.

Těsně po skončení prvního celosvětového válečného konfliktu se rýsovala etiopská budoucnost. Mladý regent si byl vědom toho, že se Etiopie může velmi snadno stát jedním z evropských protektorátů. Proto se poté, co v listopadu 1918 oficiálně skončila první světová válka, rozhodli vrchní představitelé Etiopie v čele s císařovnou a regentem o vyslání politické mise. Ta měla za úkol pográtulovat vítězům a usilovat o plné zapojení Etiopie do následujících mezinárodně-politických jednání.²⁵²

Stěžejní pro mladého regenta byly především úvahy o tom, jak udržet územní integritu a suverenitu státu. Problémem bylo, že díky nemožnosti zapojit se do války, země nezískala moderní evropské zbraně. Tafari Makonnen si byl také vědom zkostnatělosti Habeše kvůli přetrvávajícímu systému otroctví, korupci a slabosti státu vyplývající z nemožnosti vládního konsensu. Všechny tyto aspekty výrazně poškozovaly Etiopii v evropských očích.²⁵³ V tomto období proto Tafari značně využíval služeb zahraničních poradců. Z jejich iniciativy vzniklo memorandum pro modernizaci Etiopie vyzývající například k vytvoření jednotné státní měny, vzniku některých samosprávných jednotek, rozvoji silničních sítí a systému vzdělávání.²⁵⁴ Pozornost mladého regenta zaujala především rodící se Společnost národů, kdy již od jejího zrodu usiloval o to, aby se Habeš stala členským státem.²⁵⁵

5.1.2 Vstup Etiopie do Společnosti národů

Vstup do Společnosti národů považoval regent ras Tafari za klíčový moment pro udržení etiopské nezávislosti. Habeš již totiž byla dlouhodobým předmětem zájmů tří evropských mocností. Jejich vzájemné vztahy s Etiopií byly definovány v roce 1906.²⁵⁶ Ras Tafari

²⁵² Tamtéž, s. 43.

²⁵³ Tamtéž, s. 40.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 40-41.

²⁵⁵ MARCUS, History of Ethiopia, s. 120.

²⁵⁶ V roce 1906 došlo k podpisu tzv. Tripartitní konvence, která zavazovala Etiopii ke garantování povolení britské vládě na výstavbu přehrady na jezeře Tana. Trojstranná smlouva oficiálně uznala etiopskou integritu, definovala neintervencionalistickou politiku tří evropských

usiloval zejména o to, aby se Etiopie neomezila pouze na jednání s těmito třemi zeměmi, od kterých jí nejvíce hrozila proměna v kolonii či protektorát. O zapojení se do bezpečnostních struktur nové organizace se snažil hned od jejího vzniku, jelikož se zhlédl ve 14 bodech amerického prezidenta Woodrowa Wilsona.²⁵⁷ Nicméně již v roce 1919 bylo Etiopii členství ve Společnosti národů zamítnuto s ohledem na přetrvávající otrokářský systém.²⁵⁸

Regentova reformní politika a pokusy o modernizaci vedly v letech 1922-1923 k procesům, které oficiálně přeměnily otroctví v Habeši na ilegální, přičemž bylo regentovým postupným cílem ho kompletně vymístit. Následně ras Tafari Makonnen 1. srpna 1923 požádal Společnost národů znovu o vstup.²⁵⁹ Přijetí Etiopie nebylo uskutečněno na základě jednoznačného konsenzu všech členských států, naopak se jednalo o komplexně složitý proces, spojený s diskuzemi a kritikami o míře reálného dodržování lidských práv v Etiopii. Například Británie obviňovala Habeš na základě osobní zkušenosti z přetrvávajícího bezpráví na periferiích.²⁶⁰ Nicméně i přesto byla Etiopie do struktur Společnosti národů přijata,²⁶¹ a to 27. září 1923.²⁶² Vyjednaný vstup do této mezinárodní organizace, který byl doprovázen mnoha komplikacemi a v zásadě probíhal celé čtyři roky v letech 1919-1923, lze považovat za výrazný diplomatický úspěch mladého regenta rase Tafariho Makonnena.

zemí vůči Etiopii, či vzájemné ekonomické zájmy jako např. výstavbu vybraných železničních tratí. In: ADEJUMOBI, s. 50; ZÁHOŘÍK, Cesta k italské invazi, s. 33.

²⁵⁷ MARCUS, History of Ethiopia, s. 120.

²⁵⁸ BERRY, Laverle, OFCANSKY, Thomas, Ethiopia. A Country Study, Whitefish 2004, s. 56.

²⁵⁹ MARCUS, History of Ethiopia, s. 121; MARCUS, Haile Selassie, s. 53.

²⁶⁰ GREENFIELD, s. 157.

²⁶¹ Pro přijetí Etiopie se vyslovila Francie, Belgie, Portugalsko, Venezuela, Indie, Panama, Čína a Persie.

²⁶² ABOTA [online], s. 26, [cit. 12. 2. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

5.1.3 Tafariho cesta do Evropy

V politice regenta Tafariho hrály evropské státy vždy významnou roli. Západní vývoj a pokrok pro něj byly velmi inspirativní. Četl řadu knih ve francouzštině, obdivoval a kopíroval evropský styl. Na počátku 20. let se proto chystal Evropu poprvé navštívit. O připravované cestě hovořil Tafari Makonnen i ve své autobiografii. Sám podotýkal, že doufal především ve tři hlavní přínosy této výpravy: „...uvidím na vlastní oči evropskou civilizaci a krásu měst jako je Paříž, Londýn, Řím, Brusel, Atény a Káhira, o kterých jsem četl v knihách, ...až se po návštěvě Evropy vrátím zpět do své vlasti, budu zde schopn iniciovat některé znaky civilizace, kterou jsem tam spatřil, ...zajistím přístav, jelikož jsme od Francie a Itálie před naší cestou obdrželi povzbuzení o možnosti získat přístup k moři“.²⁶³

Cesta započala 16. dubna 1924, kdy regent nastoupil se svým doprovodem na vlak směřující do Džibuti. Doprovázeli ho někteří významní představitelé Etiopie jako ras Hailu, či ras Seyoum.²⁶⁴ Během několikaměsíční výpravy navštívili vybraná místa - Jeruzalém, Káhiru, Alexandrii, Brusel, Amsterdam, Stockholm, Ženevu, Londýn a Atény.²⁶⁵ Jak zmínil regent ve své autobiografii, byla hlavním cílem této výpravy možnost seznámit se s fungováním evropských společností, moderními technologiemi a pochycení nových poznatků, které by mohl poté aplikovat v Etiopii. Z tohoto důvodu navštěvoval i běžné instituce jako byly nemocnice, školy či univerzity.²⁶⁶

5.1.4 Britsko-etioipská jednání o stavbě přehrady Tana

Velká Británie hrála v první polovině 20. století roli velmi důležitého aktéra v zahraničních vztazích Etiopie. Téměř po celou dobu Tafariho regentství byly britsko-etioipské vztahy ovlivňovány jednáními o výstavbě přehrady

²⁶³ HAILE SELASSIE, Autobiography, s. 84.

²⁶⁴ MARCUS, Haile Selassie, s. 60.

²⁶⁵ MOCKLER, s. 3.

²⁶⁶ VESTAL, Theodore, The Lion of Judah in the New World. Emperor Haile Selassie of Ethiopia and the Shaping of Americans' Attitudes Toward Africa, Santa Barbara 2011, s. 22.

na jezeře Tana.²⁶⁷ Ty probíhaly v letech 1922-1935. Projekt přehrady Tana bylo možné v daném časovém horizontu považovat za jeden z určujících faktorů obecných evropsko-etiofských vztahů.²⁶⁸

Výstavba, která byla zpočátku odmítnuta Menelikem II., se dostala znovu k projednávání na počátku 20. let, kdy si začala být etiopská vláda vědoma vnitřních problémů státu, i ohrožení ze strany evropských zemí. Další významnou konstantou pro Etiopii byla i možnost vybudování silniční infrastruktury a tím spojení jezera Tana s Addis Abebou. To sehrálo vzhledem k nedostatečnému rozvoji silničních sítí v Tafariho mínění také podstatnou roli. Do velmi složité pozice byl nicméně regent postaven kvůli umístění jezera Tana, které částečně zasahovalo do provincií Gojjam a Begemdir, jejichž správci ras Gugsu Woyle a ras Hailu Tekla Haymanot měli značný vliv. Britsko-etiofská jednání tak nepostupovala příliš rychle, navzdory faktu, že regent ras Tafari vyjadřoval projektu podporu. K novým jednáním došlo až po roce 1925, poté, co proběhla komunikace mezi Itálií a Británií. Oba evropské státy se dohodly, že Itálie podpoří britský návrh na výstavbu přehrady a výměnou za to uzná Británie italský vliv v západní části Etiopie.²⁶⁹

Tato dohoda z roku 1925 vedla k radikálnímu kroku i regenta Tafariho. Ten se rozhodl pro odstranění zpátečnických politiků, kteří brzdili jeho progresivní kroky a ke komplexnějšímu vyjednávání s Británií. V roce 1926 na půdě Společnosti národů hovořil o svém zklamání z britského vyjednávání ohledně výstavby přehrady s další stranou. Obratnou diplomacií se mu podařilo na jedné straně uklidnit Itálii, s tím, že věří, že její záměry byly vždy přátelské. Na straně druhé nicméně informoval Velkou Británii o tom, že jsou to především italské úmysly, ze

²⁶⁷ Iniciativa vzešla z Británie, neboť měla v držení Egypt a 84% vodních zdrojů pro něj plynulo z Etiopie – z její řeky Abbay, někdy také nazývané Modrý Nil. O projektu se uvažovalo již od roku 1889. Na počátku 20. století došlo k jednání s etiopským císařem Menelikem II., který výstavbu jezera odmítl. In: McCANN, James, Ethiopia, Britain, and Negotiations for the Lake Tana Dam 1922-1935. In: The International Journal of African Historical Studies 14, 1981, 4, s. 668.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 668.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 670-684.

kterých má obavy. Jeho cílem bylo zejména izolovat oba státy od další spolupráce. V roce 1927 proto zapojil do jednání USA, které měly být jako anti-koloniální velmoc protiváhou k britským postojům.²⁷⁰

V konečné fázi probíhajících diskuzí na přelomu 20. a 30. let se situace změnila. Navzdory faktu, že korunovací Haileho Selassieho došlo k výraznému posílení jeho pozice, limitoval dohodu pokles britského zájmu. K tomu došlo díky výraznému snížení produkce bavlněných polí v Geziře, kde vypukla nakažlivá nemoc. Právě produkce bavlny v súdánské Geziře a zavodňování těchto polí mělo být jedním z ústředních důvodů pro výstavbu přehrady Tana. I přes tyto faktory usiloval Haile Selassie o dokončení dohody, ve které viděl zejména možnost infrastrukturního rozvoje země. Nicméně byla veškerá jednání již neúspěšná a definitivně je ukončila italská invaze v roce 1935.²⁷¹

5.1.5 Jednání o ukončení zbraňového embarga

Politika Menelikova následníka trůnu Ijje Iyasu a jeho příklon k Centrálním mocnostem zapříčinily uvalení zbraňového embarga na Etiopii ze strany Států dohody. Po svém nástupu na post regenta očekával Tafari Makonnen, že bude embargo na prodej zbraní Habeši ukončeno.²⁷²

Francie se k tomu stavěla kladně, neboť se domnívala, že od vzdělaného Tafariho Makonnena válečné nebezpečí nehrozí. Nicméně zcela odlišné pozice zastávaly Velká Británie a Itálie. Oba státy argumentovaly vzhledem ke svým koloniálním zájmům v Africkém rohu proti prodeji zbraní do Etiopie s obavou z jejich dalšího možného oběhu do sousedních kolonií. Francie kritizovala britská a italská stanoviska tím způsobem, že Etiopii neoprávněně přiřadily ke státům, kterým byl dovoz

²⁷⁰ Tamtéž, s. 685-289.

²⁷¹ Tamtéž, s. 694-697.

²⁷² MARCUS, Harold, The Embargo on Arms Sales to Ethiopia, 1916-1930. In: The International Journal of African Historical Studies 16, 1983, 2, s. 264-265.

zbraní zakázán prostřednictvím Konvence na kontrolu obchodu se zbraněmi a municí podepsané v roce 1919 v St. Germain.²⁷³

I přes stávající omezení se díky francouzskému přístupu podařilo Etiopii již v roce 1922 v Džibuti získat 1300 kulovnic, k tomu 200 000 patronů. Následovala kritika ze strany Itálie a Británie, přičemž například Angličané tím sledovali, že odmítání prodeje nových moderních zbraní urychlí schválení projektu Tana. Postoje Británie a Itálie se nicméně nezměnily ani poté, co byla v roce 1923 Etiopie přijata do Společnosti národů. Naopak Francii se zdálo být irelevantní, aby stát, který byl plně zapojen do struktur mezinárodního společenství, nemohl disponovat vlastními zbraněmi.²⁷⁴

Po jednáních v Ženevě v roce 1925 bylo na apel Francie Etiopii umožněno nakoupit určité množství zbraní. Konkrétně se uskutečnily obchody s Belgií, Švýcarskem a Československem.²⁷⁵ K další částečné změně pak došlo v roce 1928, kdy evropské trio rozhodlo o tom, že Etiopie „*smí získat takový počet zbraní, který je nezbytný k udržení vnitřního pořádku země, případně k obraně proti možné agresí, nicméně je zároveň nutné předcházet ilegálnímu vývozu zbraní do Etiopie, jelikož by tyto zbraně mohly být posléze užity k útoku na některý ze sousedních států*“.²⁷⁶ Nová dohoda byla podepsána v srpnu 1930 a stala etiopskou osobní výhrou. Habeš totiž začala být považována za suverénní stát, který na zajištění své bezpečnosti disponuje moderními zbraněmi.²⁷⁷ Nicméně i když byli již při korunovaci císaře v roce 1930 přítomní vojáci oblečení podle evropského modelu uniforem, vyzbrojení moderními

²⁷³ Konvence byla výsledkem událostí první světové války „kdy došlo k akumulaci značného množství zbraní v různých částech světa, přičemž mohlo jejich rozptýlení znovu způsobit ohrožení míru a veřejnému pořádku.“ Podstatnou součástí konvence bylo ustanovení jakési „zakázané zóny“, do níž byl omezen transfer zbraní. Ta zahrnovala země Afriky a některé asijské země, které byly součástí Osmanské říše. In: PARKER, Sarah, Implications of States' Views on an Arms Trade Treaty [online], 2008, s. 2-3, [cit. 14. 2. 2012], dostupné z: <http://www.unidir.ch/pdf/ouvrages/pdf-1-92-9045-008-B-en.pdf>

²⁷⁴ MARCUS, Embargo on Arms, s. 266-269.

²⁷⁵ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 123.

²⁷⁶ MARCUS, Embargo on Arms, s. 270.

²⁷⁷ MARCUS, Haile Selassie, s. 103.

zbraněmi, nedisponovala Etiopie ve 30. letech dostatečným množstvím moderních zbraní, což v roce 1936 potvrdila prohra v etiopsko-italské válce.²⁷⁸

5.1.6 Italsko-etioipské vztahy vedoucí k invazi v roce 1935

Historie vztahů mezi Itálií a Etiopií byla vázána na vzájemný obchod.²⁷⁹ Poté, co získala Itálie v 80. 19. století Eritreu, stoupl přirozeně i její zájem o sousední Etiopii. Ten navíc dle Jana Záhoříka souvisel také s opožděnou koloniální expanzí navázanou na nedostatečný ekonomický rozvoj, dále pak obecně s ekonomickými a demografickými zájmy v Habeši.²⁸⁰ Nedílnou součástí jejich vzájemných vztahů se stala bitva u Aduwy z konce 19. století. Ta byla důsledkem diskuzí ohledně problematické smlouvy ve Wičale,²⁸¹ kterou se Meneliku II. podařilo se značným úsilím v roce 1893 anulovat. Nicméně tento spor vedl do budoucna k postupné eskalaci vzájemného konfliktu mezi oběma zeměmi.²⁸² Integrita Habeše byla poté ohrožena ze strany Itálie zejména v intermezzu vlád Menelika II. a regenta rase Tafariho Makonnena, tedy za vlády Ijje Iyasu. Nicméně po konsolidaci země do rukou císařovny Zawditu a regenta Tafariho se situace částečně stabilizovala. Italské zájmy o oblast Afrického rohu ale nezmizely, naopak byly posíleny potvrzením územních zisků z první světové války v podobě Libye, Eritrey a Somálska.

²⁷⁸ MARCUS, Embargo on Arms, s. 278-279.

²⁷⁹ Roli hraje v roce 1859 podepsaná obchodní smlouva mezi Etiopií a Sardinii. Následné obchodní aktivity byly poté ovlivněné především otevřením Suezského průplavu v roce 1869. In: ZÁHOŘÍK, Cesta k italské invazi, s. 23.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 23.

²⁸¹ Smlouva ve Wičale byla podepsána v květnu 1889, přičemž jeden z jejích klíčových článků potvrdil italskou nadvládu nad Eritreou. Proti tomu vznikl velký odpor především v provincii Tigray. Kritickým bodem smlouvy byl článek č. 17, který vyvolal diskuze, zda je Etiopie či není italským protektorátem. Amharská i italská verze se totiž lišily. Problém vyvolalo především rozhodnutí Itálie informovat ostatní evropské státy o znění její verze smlouvy, ve které vystupovala Itálie jako svrchovaný stát nad Etiopií. In: ZÁHOŘÍK, Cesta k italské invazi, s. 25.

²⁸² Tamtéž, s. 25-28.

20. léta 20. století v etiopsko-italských vztazích byla definována především zmiňovaným jednáním o odvolání zbraňového embarga, rozhovorech o vstupu Etiopie do Společnosti národů a také zapojením Itálie do diskuzí ohledně výstavby přehrady na jezeře Tana. V analýze jejich vzájemných vztahů v daném období hraje významnou roli smlouva ze srpna 1928 – Smlouva o přátelství, usmíření a arbitráži. Za významnou součást tohoto paktu lze dle Jana Záhoříka považovat především článek 2, který oba státy zavazoval k nepodnikání žádného aktu, který by mohl jakkoliv ohrozit nezávislost druhé země. Nicméně sama historie ukázala, že se v praxi smlouvu nepodařilo aplikovat.²⁸³

Ve 30. letech se vzájemné vztahy radikalizovaly. Specifickou roli sehrálo italské Somálsko, mezi nímž a Etiopií byla hned od počátku velmi problematická identifikace hranic. Ta sehrála velmi významnou roli při útoku v roce 1935.²⁸⁴ Jan Záhořík předpokládá tři významné proměnné, které zapříčinily italskou invazi. Mezi ně patří zahraničně-politická situace, tedy japonská anexe Mandžuska a následná nedostatečná aktivita Společnosti národů, i nestranná politika USA o oblasti, které jsou mimo sféru jejich zájmů. Dalším faktorem byl vnitřně-politický kontext, například vliv elit kolem Mussoliniho obhajujících italský koloniální růst. Posledním činitelem se stala ekonomická situace země, respektive hospodářská zaostalost italského jihu a na něj navazující potřeba expanze nových prosperujících či surovinově bohatých území.²⁸⁵

Itálie působila tak, aby oslabil postavení etiopského císaře Haile Selassieho prostřednictvím diplomatické snahy vyloučit Etiopii ze struktur Společnosti národů. Například se snažila Habeš zkompromitovat jako stát nedodržující uzavřené smlouvy či jako nestabilní zemi. To prezentovala na základě etiopsko-somálských hraničních incidentů. Roli hrálo také italské úsilí o vnitřní rozdrobení země, respektive snaha získat podporu u příslušníků císařovy opozice, nejsilněji zastoupené například v regionu

²⁸³ Tamtéž, s. 35-40.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 43.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 59-60.

Tigray.²⁸⁶ Tyto pokusy se snažil Haile Selassie obratnou politikou limitovat například tak, že posílil tigrajský vliv v zemi prostřednictvím sňatků mezi dvory z císařské Shewy a Tigray.

Situaci v první polovině 30. let radikalizoval takzvaný Walwalský incident, který vyústil ze zmiňované nejasné hranice mezi Etiopií a italským Somálskem. Zde byl nejproblematictější úsekem Ogaden,²⁸⁷ kde se nacházely místa jako Walwala či Wardair, které byly bohaté na vodní zdroje.²⁸⁸ Itálie začala usilovat o získání místních hodnostářů na svou stranu, podobnou iniciativu nicméně projevovat i Haile Selassie. V listopadu 1934 se Itálie odhodlala k okupování vodních zdrojů ve Walwale, což vedlo k eskalaci konfliktu.²⁸⁹ Již v prosinci Etiopie protestovala na půdě Společnosti národů.

Celý rok 1935 se poté nesl ve znamení jednání na mezinárodní půdě. Na základě vrcholení krize v Evropě, spojené s růstem moci Adolfa Hitlera, se například dříve Etiopii nakloněná Francie rozhodla pro podporu Itálie. Ani diplomatické balancování Haile Selassieho nezastavilo italský vpád a 3. října 1935 začala italská invaze do Habeše, která trvala šest let.²⁹⁰

5.2 Císařem na mezinárodní scéně (1930-1960)

V předchozí části byly diskutovány vybrané segmenty vlivu Tafariho Makonnena v zahraniční sféře státu jako regenta. V rámci této podkapitoly budou prezentovány některé významné momenty působení Haile Selassieho jako císaře. Cílem je podat obraz posledního etiopského panovníka v zahraniční sféře země, to jest jakým způsobem se profiloval například ve vztahu k ostatním státům či na půdě mezinárodního společenství.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 62-63.

²⁸⁷ Ogaden byl od roku 1895 součástí Etiopie. In: ZÁHOŘÍK, Cesta k italské invazi, s. 97.

²⁸⁸ ZÁHOŘÍK, Cesta k italské invazi, s. 98; MOCKLER, 2003, s. 37.

²⁸⁹ MOCKLER, s. 37.

²⁹⁰ ZÁHOŘÍK, Cesta k italské invazi, s. 102-104.

5.2.1 Korunovační ceremoniál, listopad 1930

Císař Haile Selassie ve svém životopise popsal dřívější zvyk pohřbít panovníka, následně další den oznámit jeho smrt a zároveň hned korunovat nového císaře.²⁹¹ V případě korunovace Haile Selassieho tomu tak nebylo. Císařovna smrt nadešla 2. dubna 1930, nicméně nový císař byl korunován až 2. listopadu 1930. Na příkladu tohoto ceremoniálu lze vysledovat nový přístup císaře ve směřování k internacionalismu, ale zároveň i uplatňování a kopírování evropských či obecně západních praktik.

O tom, proč to proběhlo odlišným způsobem, hovoří Haile Selassie ve své autobiografii následovně: „...*Ale nyní, kdy Etiopie uzavřela smlouvy o obchodu a přátelství s dvanácti zahraničními vládami, vstoupila do Společnosti národů, ..., jsme přesvědčení, že by bylo vhodné – s ohledem na praktiky většiny civilizovaných států při příležitosti jejich korunovacích – pozvat na Naši korunovací země, které mají své konzuláty a delegace v Etiopii. Toto nicméně vyžaduje delší čas na vyslání zvacích dopisů a očekávání odpovědí ohledně příjezdů delegací, stejně tak i učinění všech nezbytných příprav na korunovací. Dohodli jsme se proto odložit ceremonii o sedm měsíců*“.²⁹²

Evropské noviny byly plné korunovace habešského císaře Haile Selassieho.²⁹³ Pozvání obdrželi britský král a indický císař Jiří V., italský král Viktor Emanuel III., japonský císař Hirohito, belgický král Albert II., švédský král Gustav V., holandská královna Wilhemina, egyptský král Fuad I., francouzský prezident Gaston Doumergue, americký prezident Herbert Hoover, prezident německé republiky maršál Paul von Hindenburg, turecký prezident Mustafa Kemal Paša a prezident řecké republiky Condouriotos.²⁹⁴ Císařská korunovace byla honosnou událostí. Při této příležitosti byla vyhotovena i jezdecká socha Haile Selassieho,

²⁹¹ HAILE SELASSIE, *Autobiography*, s. 172.

²⁹² HAILE SELASSIE, *Autobiography*, s. 172

²⁹³ GREENFIELD, s. 165.

²⁹⁴ HAILE SELASSIE, *Autobiography*, s. 172-173.

kteřou měl panovník při své korunovaci odhalit v Katedrále svatého Jiří. K majestátnosti události přispěly nové asfaltové cesty, elektrická světla a policejní uniformy pro strážníky. Představu Addis Abeby jako moderního hlavního města mělo podpořit i vykázaní žebráků a malomocných z ulic. O okázalosti napovídalo: „*Etiopští hlavní představitelé a duchovní byli oblečeni ve zdobných oděvech. Slavnostní meče byly posázené drahokamy a zlatě olemovány, tradiční lví hřívá propůjčovala pravý africký dotek vznešenosti*“.²⁹⁵

I samotný akt korunovace byl v mnohých ohledech nápodobný evropskému. Haile Selassie obdržel tradiční insignie - kopí, jablko, ostruhy a meč. Následně uložil arcibiskup korunu na císařovu hlavu, zazněly výstřely ze zbraní a zahrála etiopská národní hymna. Arcibiskup slíbil novému císaři svou věrnost, i loajalitu etiopské ortodoxní církve. Ministři a rasové poslěze vzdali svému císaři hold. Oslavy pokračovaly i následující den, kdy panovník navštívil kostely, zasalutoval vojákům a navštívil dostihy. Richard Greenfield ve své knize o politické historii Etiopie nicméně kriticky podotkl, že změny, které se uskutečnily za přítomnosti evropských představitelů, se po jejich odjezdu vrátily zpět do původního stavu a do Addis Abeby se například znovu vrátili žebráci.²⁹⁶

5.2.2 Italská invaze, Společnost národů a Haile Selassie

Walwalský incident a mezinárodní kontext

Italské válečné plány proti Etiopii existovaly již od roku 1932, přičemž měly významnou roli sehrát Somálsko a Eritrea. Personálně se budoucí operaci snažil zajistit Mussolini prostřednictvím dosazení maršála Rudolfa Grazianiho na post guvernéra vojenských operací v Somálsku.²⁹⁷ O italské expanzivní a agresivní politice vůči Etiopii hovořil již v červnu 1934 v nově založeném Parlamentu císař Haile Selassie těmito slovy: „*Italská*

²⁹⁵ GREENFIELD, s. 166-167.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 167-168.

²⁹⁷ SPENCER, John, Ethiopia at Bay. A Personal Account of the Haile Selassie's Years, Hollywood 2006, s. 33.

*touha napadnout naši zemi, která započala před čtyřiceti lety, se nikdy nezměnila. Tyto ambice se ukázaly při mnoha příležitostech v minulých letech... a není tajemstvím, že italská vláda začíná bez jakýchkoliv důvodů shromažďovat zbraně okolo našich hranic.*²⁹⁸

Události nabraly spád sporem v Ogadenu ve Walwale v listopadu 1934. Walwalský incident, jak bylo již zmíněno, předznamenal rok trvající jednání a arbitráže. Etiopské ztráty po tomto konfliktu byly 110 mužů, Itálie hlásila kolem 30 obětí. Nicméně to byla právě Itálie, kdo žádal odškodnění a neměl zájem o jednání. Etiopie se přesto rozhodla vyplatit Itálii 200 000 dolarů Marie Terezie a potrestat důstojníky odpovědné za násilí ve Walwale.²⁹⁹ Následně 9. prosince 1934 započal etiopský proces internacionalizace incidentu na půdě Společnosti národů. Etiopský ministr zahraničních věcí Blattengueta Herouy toho dne zatelegrafoval požadavek na to, aby byla uvedena v platnost arbitrážní klauzule Smlouvy o přátelství z roku 1928.³⁰⁰ Obecně se po tomto sporu na mezinárodním poli řešily především dvě otázky. Jednou z nich bylo, zda provede Itálie invazi do Etiopie, druhá otázka na ní úzce navazovala: Jak bude reagovat Společnost národů?³⁰¹

Antony Mockler v knize *Haile Selassie's War* hodnotí císařův krok odvolat se na Společnost národů jako politicky moudrý tah, nicméně z psychologického hlediska to byla katastrofa.³⁰² Císař si byl vědom faktu, že ve válce nebude mít Etiopie proti moderně vybavené italské armádě šanci.³⁰³ „Zmezinárodnění“ incidentu mělo nicméně silný psychologický dopad na Itálii, vyprofilovalo ji to jako agresora a ohrozilo nejenom postavení Mussoliniho, ale taktéž Italů jako národa. Mockler popsal situaci, kdy proti sobě stáli dva samovládci, kteří se jen jednou setkali při

²⁹⁸ Selected Speeches of His Imperial Majesty Haile Selassie, s. 296.

²⁹⁹ ABOTA [online], s. 34, [cit. 19. 2. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

³⁰⁰ MOCKLER, s. 39.

³⁰¹ Tamtéž, s. 44.

³⁰² Tamtéž, s. 40.

³⁰³ ABOTA [online], s. 35, [cit. 19. 2. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

regentově návštěvě Evropy v roce 1924, přičemž právě na tomto setkání a dojmech stavěli svou politiku i o deset později a snažili se navzájem pochopit a předvídat další kroky protivníka.³⁰⁴

Již v prosinci 1934 vydal Mussolini Směrnici pro jednání na vyřešení italsko-habešské otázky. Direktiva předpokládala italské použití síly k zajištění cílů v Africkém rohu, eliminaci etiopské armády, ovládnutí celé Etiopie, provedení akce před rokem 1937 a tím zajištění italských koloniálních zájmů před vypuknutím evropského konfliktu. Na diplomatickém poli Mussolini propagoval potřebu uzavření dohody s Francií. Etiopii prezentoval jako skvrnu na západní civilizaci, společnost kmenů, některých navíc velmi bojovných. S ohledem na posilování Německa ve 30. letech se přirozeně Francie zabývala spíše otázkami spojenými s Evropou.³⁰⁵ I proto byla mezi Francií a Itálií v lednu 1935 podepsána dohoda, která dala v zásadě Itálii ohledně Etiopie volnou ruku.³⁰⁶ Anglie se do jisté míry pokoušela zprostředkovat jednání, nicméně to nepřineslo výsledky. A další významný aktér mezinárodního systému, Spojené státy americké, se vrátily k izolacionistické politice.³⁰⁷

Haile Selassie a přípravy na válku

Jak již bylo řečeno, modernizace armády byla dlouhodobým cílem císaře Haile Selassieho. S tím ve 30. letech úzce souvisela i přítomnost evropských poradců a zahraničních vojenských jednotek. V lednu 1934 přijel do Etiopie švédský generál Virgin a v září 1934 dorazily do Etiopie belgické jednotky.³⁰⁸ Generál Virgin posléze působil jako konzultant

³⁰⁴ MOCKLER, s. 40-41.

³⁰⁵ MARCUS, Haile Selassie, s. 149-159.

³⁰⁶ Jednalo se dopisy, které si mezi sebou vyměnila italská strana a francouzská strana zastupovaná francouzským ministrem zahraničních věcí – Lavelem. Francie omezuje své ekonomické zájmy ohledně železnice mezi Džibuti a Addis Abebou a dává Itálii ujištění o nebránění v jejích expanzivních tendencích ve východní Africe. Itálie naopak informuje Francii o svých záměrech zajistit si přímou kontrolu v periferních oblastech Etiopie, v centrálních částech naopak vybudovat protektorát. In: ASKEW, William, *The Secret Agreement between France and Italy on Ethiopia, 1935*. In: *The Journal of Modern History* 25, 1953, 1, s. 47 – 48.; MARCUS, 1996, s. 149.

³⁰⁷ GREENFIELD, s. 191.

³⁰⁸ MOCKLER, s. 48.

ministerstva zahraničních věcí.³⁰⁹ Letní měsíce roku 1934 se nesly ve znamení příprav na otevření vojenské školy pro důstojníky v Holetě. Ta byla oficiálně otevřena v dubnu 1935. Kadetský kurz na této škole měl probíhat 16 měsíců, přičemž praktický trénink měl následovat až ve druhé polovině výukového období. Nábor tvořilo jen 120 studentů povětšinou francouzsky hovořících. Vzhledem k délce kurzu a k datu italské invaze je logické, že žádný student neabsolvoval celý kurz. Délka trvání a počet absolventů dle Antonyho Mocklera ukazovaly, že Haile Selassie očekával delší dobu jednání na mezinárodní půdě.³¹⁰

To, že bude válka nevyhnutelná, rozpoznal Haile Selassie až na jaře roku 1935, kdy začal připravovat etiopskou obranu. V květnu 1935 se setkal se somálskými vůdci v Ogadenu a usiloval o získání jejich podpory. Výměnou za ni sliboval mladým Ogadencům vzdělání, osvojení si amharštiny a posléze získání funkcí. Taktéž jim přislíbil vytvoření institucí, které by zaručovaly místní autonomii. Modernizační tendence v regionu současně hodlal zajistit výměnou na postu guvernéra. Tím se měl stát pro-reformní dejzmach Nasibu.³¹¹

Taktéž pokračoval ve svém úsilí dostat do země kvalifikované evropské poradce z mnoha oborů. V tomto kontextu do Etiopie v té době dorazil například ruský expert na elektřinu či tři turečtí vojenští poradci, kteří byli císařem posláni do Hararu.³¹² Rozrůstal se i systém nevojenských poradců. Tvořili ho například Američan Colson, působící na ministerstvu financí, či za Švýcarsko M. Auberson jako konzultant v právním oddělení. Angličan Halpert pracoval na ministerstvu vnitra v aktivitách na potlačení otroctví jako trvajících přes-hraničního fenoménu.³¹³

³⁰⁹ GREENFIELD, s. 172.

³¹⁰ MOCKLER, s. 48-50.

³¹¹ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 158.

³¹² MOCKLER, s. 51.

³¹³ GREENFIELD, s. 172.

Od Walwaly po italskou invazi

Místní konflikt v Ogadenu v okolí Walwaly byl utlumen uzavřením lokálního příměří v březnu 1935.³¹⁴ Tím nicméně neskončila italská příprava na invazi, naopak pokračovala, například během jara a léta roku 1935 připlulo z Itálie do Massawy v Eritrey značné množství italských vojáků. V září 1935 se na půdě Společnosti národů znovu projednávala otázka hrozby války. Následně nabídl Haile Selassie Itálii skrze Společnost národů ústupek v podobě upravení etiopských hranic. I tak se pokračovalo v Habeši ve zbrojení. Po celý rok 1935 se v jednotlivých provinciích stupňovaly požadavky na počet zbraní, munice, obrněných vozidel, paliv a jídla.³¹⁵

V září 1935 již disponovala Itálie v Africkém rohu 200 000 vojáky a další měla připravené k vyplutí. Haile Selassie sice podal nařízení o všeobecné mobilizaci, nicméně i přesto stále očekával diplomatické řešení sporu. Své vojenské jednotky umístil do vzdálenosti 30 kilometrů od hranic z důvodu, aby nedošlo k hraničním incidentům a následně tak nebyla narušena jednání. Nicméně již 2. října 1935 se dozvěděl, že italská vojska překročila hranice u Awsy.³¹⁶ Oficiálně tak 3. října 1935 začala italská invaze, a to bez toho, že by Itálie vyhlásila Etiopii válku. Tento den byla také bombardována Adowa – symbol italské porážky a etiopského vítězství z roku 1896. Čtyři dny poté, 7. října, zhodnotila Společnost národů Itálii jako agresora a uvalila na ni sankce například v podobě zastavení dodávek ropy. Nicméně čas, kdy mohla Společnost národů rozhodnout a situaci uklidnit, již vypršel a její aktivity nepřinášely výsledky. Navzdory etiopské obraně postupně Itálie okupovala stále více habešského území. Haile Selassie proto v květnu 1936, těsně před

³¹⁴ MOCKLER, s. 51.

³¹⁵ MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 142.

³¹⁶ Tamtéž.

příchodem Italů do hlavního města, emigroval.³¹⁷ Italské jednotky vstoupily do Addis Abeby 5. května 1936 krátce po bitvě u Maichew.³¹⁸

5.2.3 Haile Selassie v exilu (1936-1941)

Italské dobývání Etiopie bylo prováděno zvláště nehumánním způsobem a bylo provázáno válečnými zločiny jako například použitím otravných plynů.³¹⁹ O odchodu císaře a jeho rodiny do exilu rozhodla Rada ministrů. Vedla je k tomu víra, že *„tak dlouho, jak bude panovník svobodný a neskloní se, tak dlouho nebude mít italská nadvláda žádnou legitimitu“*.³²⁰ Haile Selassieho boj o Etiopii nicméně exilem neskončil. Naopak krátce po odchodu ze země vystoupil na půdě Společnosti národů, a to 16. června 1936, kde její členy vyzval k akci. V tento moment císař patriotisticky hovořil v amharštině navzdory faktu, že plyně ovládal francouzštinu a pronesl tato slova: *„...V historii se nikdy nestalo, aby sama hlava státu mluvila na tomto shromáždění. Nicméně se také nikdy předtím nestalo, aby se lidé stali obětmi takové nespravedlnosti a byli opuštěni ve svém ohrožení agresorem. Také zde nikdy nebyl příklad žádné vlády systematicky likvidující národ barbarskými prostředky, ani porušení nejmávanějšího slibu, že nikdy nebudou otravné škodlivé plyny použity proti nevinným lidským bytostem. Je to právě obrana lidí bojujících za odvěkou nezávislost země, která přivedla hlavu etiopské říše do Ženevy, aby splnil svou nejvyšší povinnost, poté co sám bojoval v čele své armády. ...Je mou povinností informovat vlády zasedající v Ženevě, že jsou odpovědné za životy milionů mužů, žen a dětí, ohrožených smrtelným nebezpečím ... Italská vláda tvrdí, že se již 14 let připravovala na nynější výboj. Tím dnes připustila, že když podpořila vstup Etiopie do Společnosti národů v roce 1923, když podepsala Smlouvu o přátelství v roce 1928, a když signovala Pařížský akt proti*

³¹⁷ GREENFIELD, s. 197.

³¹⁸ ABOTA [online], s. 37, [cit. 21. 2. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

³¹⁹ PANKHURST, Italian Fascist Crimes, s. 36.

³²⁰ ABOTA [online], s. 36, [cit. 21. 2. 2012].

válce, klamala celý svět. ... Walwalský incident byl pro mě bleskem z čistého nebe. Italská provokace byla zřejmá a já neváhal oslovit Společnost národů. Dovolával jsem se klauzule ze Smlouvy o přátelství z roku 1928, ..., podněcoval jsem k procesu usmíření a arbitráže. ... V říjnu 1935 mě padesát dva národů, které mě dnes poslouchá, ujistilo, že agresor nezvítězí, že bude využito všech dostupných zdrojů ve smlouvě k zajištění pravé vlády a k zastavení násilí.... Jde o kolektivní bezpečnost, o existenci samotné Společnosti národů. Je to o hodnotě slibů daných malým státům, že bude jejich integrita a nezávislost zaručena a respektována. ...Přikládají tedy signatáři smlouvě hodnotu jen tehdy, pokud jsou nějakým způsobem poškozeny jejich osobní, přímé či bezprostřední zájmy? ...Nikdy a za žádných okolností nemohou záměrně nevhodné sankce, navíc záměrně špatně aplikované, zastavit agresora. ...Ptám se padesáti dvou národů, kteří dali etiopskému lidu slib, že mu pomohou v jeho odporu proti agresorovi, co jsou ochotní udělat pro Etiopii? ... Zástupci světa, přišel jsem do Ženevy vtisknout do vašich ústředních zájmů nejbolestnější povinnost hlavy státu. Jakou odpověď bych měl dát svému lidu?³²¹

V dané chvíli nicméně aktivity na půdě Společnosti národů nepřinesly kýžené výsledky, spíše naopak. V roce 1938 dokonce Velká Británie uznala italskou správu nad Etiopíí. Situace se změnila až tehdy, kdy pohasla snaha Států dohody o politiku appeasementu a v roce 1940 vyhlásily Itálie a Německo válku Francii i Británii. V tomto kontextu se stali Britové etiopským spojencem díky obavě o ohrožení svých koloniálních držav ve východní Africe. Začali s bojem proti fašismu, s materiální pomocí etiopskému hnutí odporu a posléze připojili i leteckou podporu.³²² Znovu na etiopskou půdu vkročil Haile Selassie 20. ledna 1941 v Gojamu.

³²¹ Selected Speeches of His Imperial Majesty Haile Selassie, s. 305; Appeal to the League of Nations Haile Selassie [online], 1936, [cit. 23. 2. 2012], dostupné z: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/selassie.htm>

³²² ABOTA [online], s. 39, [cit. 23. 2. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

Usiloval však hlavně o to, aby symbolicky vkročil do Addis Abeby 5. května, tedy pět let poté, co ji musel opustit.³²³

5.2.4 Poválečná Etiopie: suverénní stát nebo kolonie?

Britský vliv v Etiopii

Harold Marcus hovoří o poválečném období v očích Haile Selassieho takto: „*Byla to hořko-sladká chvíle: byl doma, císařem v paláci, ale nebyl ani autoritou, ani zjevně nedisponoval svrchovanou mocí*“.³²⁴ Bahru Zewde představuje období takto: „*ve srovnání s obdobím před rokem 1935, zde byl posun z třístranné soutěže (mezi Francií, Británií a Itálií) na jednostrannou dominanci Británie*“.³²⁵ Poválečná doba se nesla ve znamení britské přítomnosti po celé zemi, přičemž se s Etiopií jednalo jako by byla kolonií, což dokládalo britské prohlášení o Habeši jako o „Správě okupovaných území nepřítel“.³²⁶

Haile Selassie o obnovení své moci usiloval hned od návratu do paláce. V první polovině roku 1941 jmenoval sedm ministrů. Snažil se o obnovení provinčních správ, i vyplacení závazků všem vůdcům, kteří pět let bojovali proti italské dominanci. Mezi nástroje k omezení britského vlivu patřilo například dosazování ne-britských poradců, snaha o převzetí moci nad etiopskými státními financemi, i úsilí o ukončení britské vojenské přítomnosti v některých provinciích, například v Ogadenu. Výsledkem Haile Selassieho politiky byla Smlouva z Addis Abeby z 31. ledna 1942.³²⁷ Tato smlouva prezentovala Etiopii jako „svobodný a nezávislý stát“.³²⁸ Nicméně zde v praxi byla značná omezení, kterých si byl císař vědom. Tyto restriktce se týkaly zejména zahraniční politiky, armády a financí. Britové totiž upozorňovali u etiopské armády na její

³²³ MARCUS, History of Ethiopia, s. 152.

³²⁴ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 9.

³²⁵ ZEWEDE, Bahru, Society, State, and History. Selected Essays, Addis Ababa 2008, s. 166.

³²⁶ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 9.

³²⁷ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 153.

³²⁸ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 11.

arogantní až rasistické chování, což dle nich zdůrazňovalo císařovu neschopnost.³²⁹ Taktéž fiskální politika byla pod britským vlivem, a to především po roce 1942, kdy byla v srpnu založena Státní banka Etiopie, na které měly velký vlastnický podíl britské bankovní domy.³³⁰

Po této smlouvě nastal v zahraniční politice Haile Selassieho obrat směrem ke Spojeným státům americkým, u kterých císař předpokládal, že budou mít výrazný poválečný vliv. USA měly dva důvody, proč vyhovět etiopským požadavkům. Jeden vyplýval z politického diskurzu antikolonialismu a druhý souvisel s představou Etiopie jako strategického státu poválečného uspořádání.³³¹ V roce 1943 byla mezi nimi podepsána Smlouva o půjčce a pronájmu,³³² která zaručovala Etiopii možnost získat od USA zbraně a munici.³³³ Haile Selassieho cílem bylo zajistit participování USA na všech odvětvích etiopského rozvoje. V květnu 1944 doplnila výše zmíněný pakt americká technická mise.³³⁴

Výsledky první smlouvy s Británií z roku 1942 se snažil Haile Selassie limitovat další smlouvou, podepsanou v roce 1944. Ta byla signována v prosinci a Etiopie zde využila amerického vlivu.³³⁵ Smlouva posílila císařovo postavení, taktéž se zabývala dvěma územními otázkami – Eritrey a Ogadenu. Ogaden, ačkoliv stále pod britskou kontrolou, byl uznán jako etiopské území. Otázka Eritrey zůstala nedořešená. Císař Haile Selassie požadoval Eritreu jako federální součást Etiopie zejména proto, že byla klíčová pro přístup k moři.³³⁶

Britský vliv v oblasti postupně upadal vlivem americké přítomnosti i domácími hospodářskými problémy. Například kolem roku 1947 již bylo

³²⁹ ZEWDE, *Society, State*, s. 167-169.

³³⁰ ZEWDE, *Society, State*, s. 171; METAFERIA, *Getachew, Ethiopia and the United States. History, Diplomacy and Analysis*, New York 2009, s. 38.

³³¹ MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 152-153.

³³² Land-lease Treaty.

³³³ MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 153.

³³⁴ MARCUS, *Ethiopia, Great Britain, United States*, s. 42.

³³⁵ MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 154.

³³⁶ ZEWDE, *Society, State*, s. 171; MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 1954.

zřejmé, že Londýn není schopný plnit obchodní závazky na dodávky zbraní do Etiopie.³³⁷

Vztahy mezi USA a Etiopií ve 40. letech

Zatímco britské působení v oblasti se tlumilo, americké vztahy k Etiopii teprve vznikaly. Vzájemné svazky trvaly více než další čtyři desítky let a byly důsledkem politického soupeření mezi Západem a Východem během studené války. Krátce po skončení Jaltské konference v únoru 1945 se americký prezident Franklin Delano Roosevelt osobně setkal s císařem Haile Selassiem I. v Bitter Lake u Suezského kanálu.³³⁸ Při tomto setkání se projednávaly konkrétní kroky, o které Etiopie chtěla usilovat s pomocí americké asistence. Patřila mezi ně snaha o: získání přístupu k moři za pomoci navrácení Eritrey, kontrolu nad železnicí do Džibuti, válečné reparace od Itálie, připojení se do Organizace spojených národů, americké finanční podpory při nákupu zbraní, rozvoji dopravní a komunikační sítě.³³⁹

V části práce zabývající se politikou Haile Selassieho v domácí sféře již byly naznačeny výstupy hospodářské spolupráce mezi Etiopií a USA i výsledky americké technické mise. Nicméně šlo taktéž o obecné posílení diplomatických vztahů. Proto již od roku 1944 působila v Etiopii stálá americká delegace. V roce 1949 došlo k dalšímu rozvoji vzájemné diplomacie, když v obou státech vznikla velvyslanectví. Etiopským velvyslancem v USA se stal císařův bratranec ras Imru.³⁴⁰ Americko-etioopské svazky se navíc dále rozvíjely příslibem etiopské pomoci v korejské válce, orientací na západ, i rozsáhlou americkou finanční podporou na rozvoj Etiopie ve sféře školství, infrastruktury, ekonomiky i

³³⁷ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 56.

³³⁸ METAFERIA, s. 39.

³³⁹ METAFERIA, s. 39; MARCUS, The History of Ethiopia, s. 156.

³⁴⁰ METAFERIA, s. 40.

armády. V první polovině 50. let, na jaře 1954, zahájil Haile Selassie kampaň pro svou první návštěvu USA.³⁴¹

5.2.5 Etiopie a budoucnost Eritrey

V minulosti byla Eritrea centrální součástí Aksúmské říše, nicméně se vlivem různých výbojných tažení jejich historie rozdělila. Části Eritrey byly okupovány Osmany, posléze Egyptany. V 19. století, mezi lety 1876-1889, bylo území Eritrey znovu kontrolováno etiopskými vládci. Od roku 1885 ale na její území vstoupili Italové a posléze byly, již zmíněnou smlouvou z Wičale, určeny hranice mezi italskou Eritreou a Habeší.³⁴²

Hned poté, co se Haile Selassie v květnu 1941 vrátil na císařský post Etiopie, začal usilovat o včlenění Eritrey pod habešskou správu. Podobné iniciativy se uskutečnily i na eritrejské půdě, kde se ustavila Společnost za lásku k zemi Eritrey.³⁴³ Přirozeně se zde konstitovala i hnutí, která se stavěla proti připojení k Etiopii. Na tomto základě se během roku 1947 zrodily tři muslimské strany - Muslimská liga, Národní muslimská strana Massawy a Nová eritrejská pro-italská strana.³⁴⁴ Poslední z výše jmenovaných očekávala, že jí Itálie pomůže dosáhnout nezávislosti. K těmto politickým entitám se přidala ještě křesťanská strana – Eritrejská liberální pokroková strana,³⁴⁵ ta vznikla v roce 1948 a taktéž se stavěla proti unionistickému spojení s Etiopií. Bylo zřejmé, že na otázce eritrejské budoucnosti participují ještě i jiné subjekty než jen dva státy – Etiopie a Eritrea. To vycházelo ze spektra podporovatelů jednotlivých politických stran. Participovala na tom Itálie, muslimští vůdci, etiopská vláda, taktéž etiopská ortodoxní církev. Té se například postupně podařilo na myšlenku federalizace s Etiopií přivést křesťansky

³⁴¹ MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States, s. 92.

³⁴² CLIFFE, Lionel, DAVIDSON, Basil, The Long Struggle of Eritrea for Independence and Constructive Peace, Trenton 1988, s. 12-17.

³⁴³ Society for the love of the land of Eritrea, ta se o tři roky později v roce 1944 stala unionistickou stranou.

³⁴⁴ Moslem League, National Moslem Party of Massawa, New Eritrean Pro-Italy Party.

³⁴⁵ Eritrean Liberal Progressive Party.

smýšlející Eritrejskou liberální pokrokovou stranu.³⁴⁶ S činností unionistů byl spojen kontroverzní teroristický čin z počátku léta 1947, kdy došlo k útoku na vůdce Muslimské ligy. Otázkou bylo, jak do tohoto činu byla zapojena sama centrální vláda Etiopie, která se nicméně k podílu na tomto aktu nikdy nepřiznala.³⁴⁷

Navzdory rodícímu se politickému spektru, se skutečná rozhodnutí o budoucnosti Eritrey tvořila jinde, a to na Konferenci v Postupimi, či Pařížské mírové konferenci. Nicméně díky vznikajícímu bipolárnímu rozdělení světa se konsenzus nepodařilo prosadit. Oficiálně se Itálie zřekla svých kolonií mírovou smlouvou ze srpna 1947. Otázka italských kolonií posléze začala spadat pod Valné shromáždění OSN. Po celou dobu propagovala Etiopie svůj nárok na Eritreu z historického hlediska a taktéž kvůli potřebě přístupu k moři. Názorů na budoucnost Eritrey bylo mnoho. Například v květnu 1949 padla i myšlenka na rozdělení Eritrey mezi Etiopii a anglo-egyptský Súdán.³⁴⁸

OSN v září 1949 rozhodla o prohlášení nezávislosti Libye k lednu 1952. Nařídila také, aby po dalších deseti letech italské správy Somálska, byla i zde vyhlášena samostatnost. Nicméně v případě Eritrey zvolilo mezinárodní společenství vyslání další pozorovací mise. Z té vyplynulo, že pouze menšina obyvatel byla nakloněna samostatnosti Eritrey, většina státu se vyslovovala pro federativní spojení s Etiopií.³⁴⁹ Problémem pro misi bylo právě výše naznačené politické rozštěpení stran, které se zformovaly na odlišných politických, náboženských a geografických liniích.³⁵⁰ Rezoluce Valného shromáždění OSN rozhodla 2. prosince 1950 pro federalizaci Eritrey s Etiopií. Oznámila, že hodnotila přání eritrejského národa, schopnost jeho samosprávy, otázku míru a bezpečnosti ve východní Africe a usoudila, že „*zájmy a nároky Etiopie jsou založeny na*

³⁴⁶ ELLINGSON, Lloyd, The Emergence of Political Parties in Eritrea 1941-1950. In: The Journal of African History 18, 1977, 2, s. 261-266.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 270-277.

³⁴⁸ CLIFFE, DAVIDSON, s. 19-20.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 21

³⁵⁰ ELLIGSON, s. 263.

*geografických, historických, etnických i ekonomických důvodech, zvláště zahrnujících etiopský nárok na adekvátní přístup k moři“.*³⁵¹

Vzniklá federalizace přinesla centrální vládě pravomoci v otázce zahraničních věcí, měny a financí, obrany, domácího i zahraničního obchodu a vnějších i vnitřních komunikací. OSN také určila, že se císařská federální rada bude skládat z 5 zástupců Eritrey a 5 reprezentantů Etiopie a bude se muset sejít nejméně jednou do roka.³⁵² Na eritrejské půdě se uskupení proti-unionistických sil posléze přejmenovalo na Eritrejskou demokratickou frontu.³⁵³ Jejím cílem bylo zabránit císaři získat svého zástupce ve výkonné moci Eritrey. V tom nicméně strana úspěšná nebyla. Postupně se Eritrea dostávala čím dál více pod správu Etiopie a taktéž se stíral její skutečný federální status a autonomie. To vygradovalo na počátku 60. let, kdy Etiopie prohlásila Eritreu pouze za jednu z provincií. Tímto zde ještě vzrostl odpor vůči habešské správě a vytvořilo se „*plnohodnotné hnutí usilující o kompletní nezávislost Eritrey*“.³⁵⁴

³⁵¹ Rezoluce č. 390/ A - Eritrea. The Report of the United Nations Commission for Eritrea, Report of the Interim Committee of the General Assembly on the Report of the United Nations Commission for Eritrea [online], 2. prosinec 1950, United Nations, [cit. 27. 2. 2012], dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/88/IMG/NR005988.pdf?OpenElement>

³⁵² CLIFFE, DAVIDSON, s. 22-23.

³⁵³ Byla tvořena mnoha politickými stranami – Muslimskou ligou Eritrey, Liberální progresivní stranou, Italo-eritrejskou asociací, Nezávislou stranou, Novou eritrejskou stranou a Společností válečných veteránů.

³⁵⁴ ELLIGSON, s. 279-280.

6 KONTRADIKCE V OSOBNOSTI HAILE SELASSIEHO

6.1 Kontradikce mezi domácí a zahraniční image

60. léta v Etiopii se vyznačovala jako období, v němž byl Haile Selassie rozporuplně vnímanou osobností. Jednalo se o dobu, která na domácí rovině předznamenala jeho pád a konec etiopské monarchie. Zároveň byl ale poslední etiopský císař ve stejné dekádě na mezinárodní rovině vnímán jako velký podporovatel dekolonizace a pan-afrikanistického hnutí. Měl představovat moderního vládce africké země, která má stát ostatním africkým státům vzorem.

6.1.1 Domácí sféra a cesta k pádu monarchie (1960-1974)

Pokus o převrat, kořeny úpadku a rodící se opozice

Předchozí čtyři desítky let vlády Haile Selassieho, ať již na postu regenta či císaře, vždy vykazovaly určitou míru posunu k modernizaci země po západním vzoru. Haile Selassie byl proto vnímán jako modernizující, osvícený autokrat.³⁵⁵ To bylo také důvodem, proč se při dekolonizačním hnutí v roce Afriky počítalo s tím, že bude Etiopie stát ostatním africkým státům příkladem. Tuto představu nicméně poškodila událost z 13. prosince 1960 - pokus o převrat.³⁵⁶ Ten se uskutečnil v době nepřítomnosti Haile Selassieho, který pobýval na státní návštěvě v Brazílii. V čele puče stáli dva bratři, Germame Neway a velitel Císařské osobní stráže – brigádní generál Mengistu Neway. Zapojeny do toho byly také některé policejní složky a radikální intelektuálové.³⁵⁷ Mengistu Neway převzal kontrolu nad císařským palácem, zadržel korunního prince, řadu ministrů a vedoucích politiků. 14. prosince vyhlásili rebelové

³⁵⁵ ZEWDE, Society, State, s. 120.

³⁵⁶ LEVINE, Donald, Ethiopia Missed Chances 1960, 1974, 1991, 1998, 2005– and Now. An Ethiopian Dilemma. Deep Structures, Wrenching Processes, University of Chicago [online], s. 4, [cit. 27. 2. 2012], dostupné z: http://www.ethiopolitics.com/pdffiles/AnEthiopian%20Dilemma_dl_WMU.pdf

³⁵⁷ CLAPHAM, Christopher, The Ethiopian Coup d'Etat of December 1960. In: The Journal of Modern African Studies 6, 1968, 4, s. 498.

pomocí rádiového vysílání prohlášení o převzetí moci a ustanovení nové vlády. Následovala demonstrace na podporu nového politického uskupení například ze strany univerzitních studentů.³⁵⁸ Nicméně se jednalo o převrat, který selhal, a to především vlivem ne-komunikace jednotky Císařské osobní stráže s dalšími segmenty etiopských obranných sil. Byly to právě armáda a její letecká podpora, které zabránily vítězství pučistů.³⁵⁹

Reakce panovníka, která následovala, neodpovídala na situaci. Haile Selassie interpretoval účastníky převratu jako malou skupinu mužů usilujících o moc a operujících pouze na území Addis Abeby. Navíc pevně věřil v loajalitu periferních provincií. V tomto kontextu nepochopil potřebu reform, ale naopak pokračoval ve svém politickém kurzu z 50. let. Nicméně již nedal „zelenou“ mladé progresivní generaci, ale pouze loajálními představitelům aristokracie a armády.³⁶⁰ Odražený pokus o puč vedl k další konsolidaci císařovy moci, opření režimu o provincii Shewa, k výraznému rozšiřování amharštiny na úkor oromštiny a tigrajštiny a k anexi dříve federativně připojené Eritrey. Výsledkem této politiky bylo zformování silného hnutí odporu vůči císařské moci ze strany Tigrajců, Oromů, i Eritrejců.³⁶¹ Opozičním vůči panovníkovi se stalo i studentské hnutí.

Rostoucí nacionalismus

Připojením Eritrey k Etiopii v roce 1962 se radikalizoval již dlouhodobě existující eritrejský odpor vůči federalizaci i místním pravomocím Haile Selassieho. Bezprostředně před konečným aktem anexe se vůdčí představitelé eritrejské opozice rozhodli pro exil a založili Eritrejskou osvobozenou frontu (ELF).³⁶² V září 1961 vypukla válka, v níž byla

³⁵⁸ CLAPHAM, 1968, s. 496.

³⁵⁹ LEVINE, Ethiopia Missed Chances [online], s. 5, [cit. 28. 2. 2012], dostupné z: http://www.ethiopolitics.com/pdffiles/AnEthiopian%20Dilemma_dl_WMU.pdf

³⁶⁰ MARCUS, Coup d'Etat, s. 172.

³⁶¹ LEVINE, Ethiopia Missed Chances [online], s. 5-6, [cit. 28. 2. 2012].

³⁶² Eritrean Liberation Front, později známá jako ELPF – Eritrean People's Liberation Front.

Eritrea podporována arabskými státy. Posléze získala ELF v kontextu studené války i podporu ze strany Kuby a dalších socialistických států. Eritrejské útoky měly během 60. a 70. let většinou podobu sabotáží a přepadávání vlaků a konvojů.³⁶³ Ozbrojené boje mezi Eritreou a Etiopií probíhaly v letech 1961-1991.³⁶⁴

Vedle konfliktu s Eritreou čelil Haile Selassie i problému v podobě somálského nacionalismu, který ještě posílil vlivem dekolonizace a získáním nezávislosti Somálska v roce 1960. Mladí vzdělaní Somálci v Ogadenu usilovali o připojení k Somálsku, k další radikalizaci je vyzývalo i rádio z Mogadishu. Současně se zapojila somálska vláda, která zformovala Západní somálskou osvobozenou frontu.³⁶⁵ V letech 1963-1964 byl Ogaden svědkem ozbrojeného odporu vůči etiopské vládě a snahy se připojit k Somálsku. Tyto revolty byly tvrdě potlačeny habešskou centrální vládou.³⁶⁶ Do bojů o Ogaden se v kontextu studené války na straně Somálska zapojily SSSR. Etiopie měla oporu v USA. V roce 1964 bylo mezi oběma stranami uzavřeno příměří.³⁶⁷

Významné nacionalistické snahy projevovala od počátku 60. let i nejpočetnější etnická skupina Etiopie – Oromové. Konkrétním výstupem oromského nacionalismu byl vznik Společnosti Macha a Tulama,³⁶⁸ která usilovala zejména o zvýšení národního povědomí. Tomuto hnutí se posléze podařilo napojit na ozbrojený oromský odpor v provincii Bale. V roce 1966 dokonce plánovali převzetí moci a zavraždění císaře Haile Selassieho. Ten se o plánu dozvěděl, vůdčí představitelé byli zatčeni a skupina přešla do ilegality. Na počátku roku 1974 vznikla Oromská osvobozená fronta,³⁶⁹ jejíž řada členů stála u zrodu Dergu.³⁷⁰

³⁶³ DE WAAL, Alexander, *Evil Days. 30 Years of War and Famine in Ethiopia*, 1991, s. 40-41.

³⁶⁴ ADEJUMOBI, s. 131.

³⁶⁵ Western Somali Liberation Front (WSLF).

³⁶⁶ DE WAAL, s. 65-66.

³⁶⁷ MARCUS, *History of Ethiopia*, s. 173.

³⁶⁸ Macha and Tulama Association – založená v Addis Abebě v lednu 1963 vysokými oromskými důstojníky a právníky. V jejím názvu byly představeny dvě hlavní oromské skupiny.

³⁶⁹ Oromo Liberation Front.

Hospodářský pokles jako katalyzátor odporu vůči vládě

Dalším faktorem, který na počátku 60. let posiloval opoziční tendence vůči císařskému režimu, byla stagnace v produkci zemědělského sektoru. To bylo zásadním problémem ve státě primárně závislém na zemědělství s pouze minimálně rozvinutou průmyslovou základnou.³⁷¹ Státní aparát nebyl schopen nad ekonomikou převzít pevnou kontrolu, urychlit ekonomický rozvoj a vyvést zemědělský sektor z chaotické situace.³⁷² Problémem byla taktéž, i navzdory reformám provedeným po roce 1941, stále existující feudální struktura v systému držení půdy.

Významným činitelem při analyzování ekonomických problémů země byl nerovnoměrný růst zemědělské produkce ve srovnání s růstem populace. Dessalegn Rahmato popsal čtyři velké hladomory, které postihly Etiopii od 50. let do konce imperiálního režimu.³⁷³ Dva z nich, které se odehrály v letech 1962-1966 a 1973-1974, měly dle Rahmata plně devastující dopad na rolníky a posléze i na trvání císařství.³⁷⁴ Důkazem neadekvátní reakce vlády na zemědělské problémy byla výše financí přidělená v rámci státního rozpočtu na agrární sektor. Ta na přelomu let 1972 a 1973 čítala jen 2,5%, zatímco například 33% státních peněz proudilo na obranu a udržení vnitřního pořádku.³⁷⁵ Situace ještě vygradovala poté, co vláda v roce 1967 vyhlásila daň ze zemědělské produkce. To se setkalo s nevolí a revoltou v celé provincii Gojam.

³⁷⁰ JALATA, Asafa, The Oromo Movement and The Crisis of the Ethiopian State, s. 241-257. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination. Trenton 2006.

Derg - Koordinační výbor ozbrojených sil, policie a oblastní armády (Coordinating Committee of the Armed Forces, the Police and the Territorial Army, v amharštině derg = výbor).

³⁷¹ DARCH, Colin, The Ethiopian Student Movement in the Struggle Against Imperialism 1960-1974 [online], 1976, s. 20-22, [cit. 10. 3. 2012], dostupné z: http://www.colindarch.info/docs/19761222_Ethiopian_student_movement.pdf ; CHOLE, s. 41.

³⁷² DARCH [online], s. 2, [cit. 10. 3. 2012].

³⁷³ První dva se odehrály v 50. letech, 1953-1954; 1957-1958, a to v oblastech Welo, Tigray a v částech Eritrey, které byly tradičně postihované hladomorem.

³⁷⁴ RAHMATO, Dessalegn, The Peasant and the State. Studies in Agrarian Change in Ethiopia 1950s-2000s, Addis Ababa 2008, s. 43.

³⁷⁵ LOVE, Robert, Economic Change in Pre-revolutionary Ethiopia. In: African Affairs 78, 1979, 312, s. 342-343.

Vojenský zásah vlády v oblasti trval dva roky a skončil císařovým neúspěchem. „Gojamské selhání“ nestartovalo menší bouře i v jiných částech země. Navzdory tomu, že došlo k částečnému rozvoji průmyslového sektoru, byly problémem taktéž minimální platy dělníků a vysoká míra nezaměstnanosti. V tomto kontextu se zrodila odborová a studentská hnutí protestující proti vládní politice.³⁷⁶

Rodící se studentské hnutí

Nově vzdělaná elita studentů ozývala již od počátku 50. let, a to ohledně chybějící svobody slova a tisku. Problematická byla od 60. let taktéž situace v systému vzdělávání, jelikož Etiopie výrazně zaostávala v počtu studentů zapsaných do škol i přidělených financí v rámci rozpočtu. Dalšími specifickými problémy byla nerovná distribuce vzdělání na periferii, které zde bylo stále formou privilegia. Pro řadu studentů nebylo po absolvování zaměstnání, což výrazně přispívalo ke frustraci.³⁷⁷ Současně nelze hovořit ani o skutečně plošném rozvoji základní výuky po celé zemi. V roce 1965 zde bylo pouze 350 000 dětí navštěvujících základní školy z téměř 3 400 000, které byly ve věku, určeném pro získání elementárního vzdělání.³⁷⁸

Na univerzitní půdě se studenti potýkali s chudobou. Vzhledem k nedostatečné výši stipendií se mezi nimi prohlubovaly sociální rozdíly. Neexistoval žádný obchod s univerzitní literaturou, o tu museli dělit.³⁷⁹ Jak již bylo zmíněno, studenti v roce 1960 přivítali pokus o puč. Učastnili se pochodu na podporu revoluční změny a provolávali hesla: „*Etiopie se pokojně mění pro všechny z nás*“, „*Pro každého revoluce bez prolítí krve*“, či „*Naším cílem je rovnost, bratrství a svoboda*“.³⁸⁰ O zklamání z reakcí studentů hovořil sám panovník, když řekl: „*Posíláme studenty do*

³⁷⁶ ADEJUMOBI, s. 125.

³⁷⁷ KEBEDE, Educational Policy [online], s. 11, [cit. 10. 3. 2012], dostupné z: unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147348e.pdf

³⁷⁸ DARCH [online], s. 4, [cit. 10. 3. 2012], dostupné z: http://www.colindarch.info/docs/19761222_Ethiopian_student_movement.pdf

³⁷⁹ BALVISK, s. 36-37.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 96.

*zahraničí pro další průpravu s očekáváním, že se vrátí a věnují své znalosti službě národu...Ale stromy, které jsou zasazeny, také vždy neplodí vytoužené plody“.*³⁸¹

Důvod, proč se studentstvo obrátilo proti stávajícímu systému, vycházel z toho, že velká část z nich pocházela z chudých poměrů, z rolnického prostředí a byla rodinou nedotována.³⁸² V roce 1965 studenti protestovali se slovy: „*půda těm, co ji obdělávají*“.³⁸³ Roku 1967 byla oficiálně založena studentská unie, která usilovala o povolení demonstrativního pochodu. Ten byl nicméně zakázán. Když i přesto část studentů vyšla do ulic, začal být univerzitní kampus okupován vojáky a univerzita byla na několik týdnů zavřena. Na konci 60. let započalo období, které trvalo až do revoluce v roce 1974 a charakterizovalo ho otevřené násilí armády proti studentům.³⁸⁴

V průběhu 60. let se mezi etiopskými studenty současně objevily i diskuze ohledně správnosti politiky USA, například kvůli zásahu v Kongu, či v otázce amerického působení ve Vietnamu. Postupně to přerostlo v přesvědčení o americké infiltraci do fungování etiopského státu.³⁸⁵ Obecně pak studentské hnutí prezentovalo bipolární konflikt jako střet „progresivních sil“ a „světového imperialismu“.³⁸⁶ Dle Messaye Kebedeho byla Etiopie vzorovým příkladem, kde se pouze hrstce radikálně marxistických studentů úspěšně podařilo rozšířit svůj vliv mezi většinu.³⁸⁷ Levicově orientované studentstvo usilovalo o ukončení třídního rozdělení, amharské etnické převahy, i vládního útlaku.³⁸⁸

³⁸¹ Tamtéž, s. 98

³⁸² DARCH [online], s. 6, [cit. 16. 3. 2012], dostupné z: http://www.colindarch.info/docs/19761222_Ethiopian_student_movement.pdf.

³⁸³ BALSVIK, s. 149.

³⁸⁴ DARCH [online], s. 8-10, [cit. 16. 3. 2012].

³⁸⁵ BALSVIK, s. 200.

³⁸⁶ MARCUS, The History of Ethiopia, s. 176.

³⁸⁷ KEBEDE, Cultural Dislocation, s. 23.

³⁸⁸ ADEJUMOBI, s. 105.

V roce 1969 se již studentské hnutí otevřeně obrátilo proti osobě Haile Selassieho. Obviňovali ho z lhaní, kritizovali jeho tvrzení, že je Bohem vyvolený. Hovořili o tom, že nemá jiný zájem než si udržet významné místo v historii. Jeho emigraci do Anglie v roce 1936 brali jako snahu pobývat v luxusním azylu. Během zasedání OAJ v roce 1969 se studenti snažili zdiskreditovat jeho osobu prostřednictvím nalepení článku „Haile Selassieho feudální fašismus, hrozba africké revoluci“ na dveře pokojů reprezentantů států. Studenti zde usilovali o poukázání na chybějící zdravotní péči, na nesvobodu ve státě, v němž neexistovaly žádné politické strany, ani žádné instituce občanské společnosti. Psali o Etiopii jako o zemi, kde má Parlament jen reprezentativní roli, neboť nic nemůže být schváleno bez panovníka. Pamflet prezentoval plnou závislost Haile Selassieho na „americkém imperialismu“ v rámci udržení své vlastní moci. Zmiňovali svévolné zacházení s odpůrci režimu, které zahrnovalo mučení, brutální vojenské a policejní zásahy.³⁸⁹

1972-1975: poslední léta imperiální režimu

Na počátku 70. let vrcholil úpadek císařské moci. V roce 1972 zasáhl provincii Welo rozsáhlý hladomor.³⁹⁰ Ten společně se suchem postihl i další části státu jako Hararge, Bale, či Sidamo.³⁹¹ Rok 1973 charakterizovala neutěšená ekonomická situace, rostoucí nezaměstnanost, gradace rebelií v Eritrey, studentské nepokoje i problematické nástupnictví na trůn, jelikož korunní princ utrpěl mrtvici.³⁹² V lednu 1974 došlo v Negale v provincii Sidamo k vojenské vzpouře. Ta se nijak nelišila od předešlých v historii, nicméně rozdílný byl postup Haile Selassieho. Ten zvolil politiku ústupků a jednání, namísto tvrdého zásahu vládního vojska.³⁹³ Dle Edmonda J. Kellera se jednalo o revoltu mladých

³⁸⁹ BALSVIK, s. 246-247.

³⁹⁰ LEGUM, Colin, *The Fall of Haile Selassie's Empire*, New York 1975, s. 2; DE WAAL, s. 57.

³⁹¹ MARCUS, *History of Ethiopia*, s. 181.

³⁹² LEGUM, s. 8.

³⁹³ Tamtéž, s. 30.

důstojníků, kteří spíše než za revoluční cíle bojovali za své platy. Nicméně to byl jejich úspěch, který ukázal zranitelnost režimu.³⁹⁴

Nezávisle na armádě začaly během února 1974 stávkovat i další složky populace jako řidiči taxi,³⁹⁵ učitelé a studenti.³⁹⁶ Při hodnocení režimní změny lze rok 1974 dle Andargachewa Tiruneha rozdělit na dvě fáze. První probíhala od ledna do června 1974 a charakterizovaly ji probíhající městské vzpoury. Druhá etapa přinesla zpolitizování vojenských představitelů lednové rebelie. Výstupem jejich aktivizace se stal v červnu vznik Koordinačního výboru ozbrojených sil, policie a oblastní armády (Derg) a zářijový převrat.³⁹⁷ Předsedou Dergu byl zvolen major hararské třetí divize Mengistu Haile Mariam.

V letních měsících roku 1974 byli Koordinačním výborem odstraněni vrcholní představitelé země a císařovi poradci. Došlo k výraznému oslabení panovnickovy pozice izolací od přívrženců a zdiskreditováním jeho osoby v médiích.³⁹⁸ Imperiální režim oficiálně padl 12. září 1974, kdy byla odmítnuta stávající Ústava a rozpuštěn Parlament.³⁹⁹ O osm dní později byla vyhlášena Deklarace socialismu.⁴⁰⁰

6.1.2 Zahraniční sféra: podpora dekolonizace a OAJ

Navzdory domácím problémům v zemi – úpadku zemědělské produkce, hladomorům, rodícímu se opozičnímu hnutí mezi studenty, dělníky, rolníky, vzrůstajícímu nacionalismu mezi Somálci, Eritrejci, oromským etnikem i Tigrajci, se Haile Selassie na mezinárodní půdě stále prezentoval jako modernizační panovník usilující o získání většího

³⁹⁴ KELLER, *Revolution*, s. 544.

³⁹⁵ Důvodem jejich stávky bylo dramatické zvýšení cen nafty vlivem arabsko-izraelského konfliktu.

³⁹⁶ TIRUNEH, *Andargachew, The Ethiopian Revolution 1974-1987. A Transformation From an Aristocratic to a Totalitarian State*, Cambridge 1993, s. 38.

³⁹⁷ TIRUNEH, s. 60-64; KELLER, *Revolution*, s. 545.

³⁹⁸ MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 187.

³⁹⁹ TIRUNEH, s. 70.

⁴⁰⁰ MARCUS, *The History of Ethiopia*, s. 190.

mezinárodního kreditu. Nedílnou součástí jeho zahraniční politiky byla neutuchající potřeba participovat na principu kolektivní bezpečnosti OSN. V tomto kontextu se Etiopie v roce 1961 zúčastnila intervence v Kongu. Ve snaze odbočit od čistě amerického a západního směřování, vedl zároveň císař zemi ke členství v Hnutí nezúčastněných.⁴⁰¹

Na počátku 60. let se v etiopské zahraniční politice objevily tendence na podporu dekolonizačního hnutí. Kvůli své historické nezávislosti, pouze s výjimkou let italské okupace, byla Etiopie pro ostatní africké státy vzorem. Obrat v zahraniční politice směrem na africký kontinent, propagování nezávislosti a jednoty afrických států započal habešský císař po roce 1955, při svém výročí korunovace císařem.⁴⁰² V roce 1958 se Haile Selassie angažoval během konání prvního afrického kongresu nezávislých států v Accře v Ghaně a jako vstřícný krok ostatním státům nabídl stipendia 200 zahraničním studentům na etiopské univerzitě. Tento rok byla také založena Ekonomická komise OSN pro Afriku, jejímž sídlem se stala Addis Abeba.⁴⁰³ Charakteristickým znakem Haile Selassieho politiky byla i finanční a morální podpora vůdců nově ustanovených nezávislých států.

Od počátku 60. let se střetával proces sjednocování afrického kontinentu s rozdílnými představami jednotlivých zemí, načež se vytvořily dvě skupiny, a to monrovijská a casablanská. Haile Selassie se stal klíčovou osobou, které se podařilo oba přístupy propojit a v květnu 1963 uvítat hlavy afrických států v Addis Abebě při příležitosti zakládajícího summitu Organizace africké jednoty.⁴⁰⁴ Poslední etiopský císař zde pronesl projev, v němž hovořil o konci kolonialismu, nových dějinách afrického kontinentu a lidské svobodě: *„Afrika je dnes uprostřed cesty přeměny z Afriky včera na Afriku dnes. Byla odbytištěm pro výrobky jiných národů a zdrojem surovin pro jejich továrny. Dnes Afrika povstala*

⁴⁰¹ ABOTA [online], s. 54, [cit. 20. 3. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

⁴⁰² Tamtéž, s. 56, [cit. 20. 3. 2012].

⁴⁰³ Tamtéž.

⁴⁰⁴ Haile Selassie 1892 to 1975 [online], Dictionary of African Christian Biography, [cit. 20. 3. 2012], dostupné z: http://www.dacb.org/stories/ethiopia/haile_selassie.html

z této temné epizody. Afrika se zrodila jako svobodný kontinent a Afričané jako svobodní lidé. ..stále ještě existují místa odporu. Jmenujme naším prvním cílem osvobodit ty, kteří jsou stále pod cizí kontrolou a jimi vykořisťováni. ...Dnes směřujeme nejenom ke svobodné, ale také ke sjednocené Africe. Víme, že jsou mezi námi rozdíly. Máme různé kultury, rozdílné hodnoty, i zvláštní vlastnosti.Historie nás učí, že v jednotě je síla. ...Jsme předurčeni k vytvoření unie Afričanů. ...Především se musíme vyhnout nástrahám tribalismu. Pokud budeme mezi sebou rozdělení na kmeny, otevřeme dveře zahraniční intervenci a jejím potenciálním zhoubným následkům. ...Nemůžeme si myslet, že kompletního spojení bude dosaženo ze dne na den. Unie, o kterou usilujeme, může přijít pouze postupně, jako každodenní pokrok“.⁴⁰⁵ Po vzniku OAJ začal být Haile Selassie díky této iniciativě a snaze vyjednávat příměří v jednotlivých konfliktech, které zmítaly africké státy, nazýván „otcem Afriky“.⁴⁰⁶

6.1.3 Vnímání osobnosti Haile Selassieho po roce 1974

Bahru Zewde podotýká: *„Možná všechny hlavní historické postavy jsou kontroverzní, schopné vyburcovat ke své osobě slepý obdiv nebo být neutuchajícím způsobem nenáviděni“.⁴⁰⁷ V historii každého státu či národa najdeme osobnosti, které svými skutky, politikou, uměleckými či kulturními počiny zanechaly stopy. Stejně tak je tomu v případě Etiopie. V jejích moderních dějinách nalezneme významné vládcy, mezi které bezesporu patří Menelik II. Pro některé to byl modernizační panovník,⁴⁰⁸*

⁴⁰⁵ HAILE SELASSIE, Important Utterances of H. I. M. Emperor Haile Selassie I., New York 2000, s. 347-353.

⁴⁰⁶ ABOTA [online], s. 93, [cit. 23. 3. 2012], dostupné z: <http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

⁴⁰⁷ ZEWEDE, Bahru, Hayla-Selasse. From Progressive to Reactionary, s. 29. In: Preproceedings of the Sixth Michigan State University Conference of Northeast Africa, East Lansing 1992.

⁴⁰⁸ Srov. MARCUS, History of Ethiopia; ARAIA, Ghelawdewos, Emeye Menelik Abba Dagnew. Emperor of Ethiopia, 2006, [cit. 23. 3. 2012], dostupné z: <http://www.africanidea.org/Emeye.pdf>

pro jiné dobyvatel a kolonizátor.⁴⁰⁹ Ve 20. století je takovou významnou osobností Haile Selassie. Nicméně se také jedná o postavu, která je rozporuplně vnímána.

Dle Christophera Claphama blokuje nejednoznačnost ohledně Haile Selassieho cestu mezi minulostí a přítomností. Období po socialistickém převratu v roce 1974 nepřineslo kompletní vyvrácení vzpomínek na monarchistickou minulost. Instituce, které nesly jména panovníků Menelik II. nebo Yohannes, si názvy ponechaly. Zmizelo ale vše, co po téhle stránce připomínalo odkaz Haile Selassieho.⁴¹⁰ Dříve „zbošřovaná“ postava posledního habešského císaře začala být v 70. letech démonizována a kompletně odmítána.⁴¹¹

Haile Selassie zemřel 28. srpna 1975. Jeho nevyřešená smrt se na počátku nového tisíciletí znovu stala momentem, na němž bylo možné pozorovat odlišné přístupy ohledně pohlížení na jeho osobnost. Jeho přívrženci tvrdili, že „*byl brutálně zabit, protože to byl dobrý člověk a všichni dobří lidé bývají zavražděni*“.⁴¹² Jiní to popřeli a stejně tak i zásluhy, které přinesl etiopské společnosti. Klíčovou otázkou proto zůstává: Jak charakterizovat osobnost Haile Selassieho, jako osvíceného panovníka usilujícího o přeměnu Etiopie, nebo jako autokrata s neomezenou mocí a neschopností reagovat na potřeby země?

⁴⁰⁹ Srov. HUSSEIN, Jeylan Wolyie, A Critical Review of the Political and Stereotypical Portrayals of the Oromo in the Ethiopian Historiography. In: Nordic Journal of African Studies 15, 2006, 3, s. 256-276.

⁴¹⁰ CLAPHAM, Christopher, Haile-Selassie's Government Revisited, s. 101. In: Preproceedings of the Sixth Michigan State University Conference of Northeast Africa, East Lansing 1992.

⁴¹¹ MARCUS, Harold, The Corruption of Ethiopian History, s. 222. In: Preproceedings of the Sixth Michigan State University Conference of Northeast Africa, East Lansing 1992.

⁴¹² Requiem Mass for Haile Selassie [online], BBC News 2. listopad 2000, [cit. 24. 3. 2012], dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1003749.stm>

6.2 Kontradikce na úrovni vztahu centrum-periferie

6.2.1 Historiografie a hodnocení minulosti

Zhodnocení historie je částečně subjektivní záležitostí, přičemž roli hraje především to, ze které doby se na ni díváme a čím je současnost charakteristická. To vše jsou aspekty, které ovlivňují vnímání a hodnocení minulosti. V případě Etiopie je důležité chápat, že její historiografie byla až do pádu monarchie v roce 1974 viděna z pohledu „centra“, přičemž periferie hrála pouze malou roli. Toto se od druhé poloviny 70. let změnilo a objevila se snaha zapojit do historiografie vztah centra a periferie.⁴¹³

Jan Záhořík pracuje s dvěma perspektivami pohledu na moderní etiopské dějiny. První, dlouho převládající pohled, se nazývá „unifikační“. Takto jsou etiopské dějiny od poloviny 19. století, kdy byla k jádru země připojena území tvořící dnes její centrální a jižní části, hodnoceny jako období sjednocování státu. Druhá perspektiva nese název „kolonizační“ a k jejímu vývoji dochází od 60. let v souvislosti s rodící se opozicí vůči Haile Selassieho režimu a ke vzniku řady hnutí národního sebeurčení. Z tohoto úhlu pohledu není moderní etiopská historie vnímána jako doba unifikace země, ale jako proces kolonizace nových území.⁴¹⁴

K největšímu rozvoji historiografie z jiného než tradičního „amharsko-centristického“, případně „unifikačního“ pohledu došlo až po pádu monarchie. Ezekiel Gebissa tvrdí, že proměna politického i ekonomického rázu země po roce 1974 a odstranění monarchie přinesly jednu hlavní otázku: *Čí dějiny jsou etiopské dějiny?*⁴¹⁵

Do převratu v duchu tradiční historiografie převládala představa, že jádro státu tvořily amharsko-tigrajské skupiny, přičemž se s postupem času a rozšiřováním území připojovala i další etnika. Základním předpokladem bylo, že se mezi všemi etniky rozvinula sdílená identita a

⁴¹³ ZÁHOŘÍK, Jan, Konflikty a napětí na „periferii“. Gambella (jihozápadní Etiopie) v historické a antropologické perspektivě. In: *Antropowebzin* 7, 2011, 1, s. 54.

⁴¹⁴ ZÁHOŘÍK, Jan, Territoriality and Identity. Opposing Views on Oromo Nationalism, In: *Oriental Archive*, 2011, 79, s. 264.

⁴¹⁵ Název článku od Aleme Esheta z roku 1982. In: GEBISSA, Ezekiel, Introduction. Rendering Audible the Voices of the Powerless. In: *Northeast African Studies* 9, 2002, č. 3, s. 1.

společná historie. Toto byla základní teze, kterou propagoval stát a kterou v tomto kontextu měli produkovat i historikové. Po nástupu vlády Dergu upoutali pozornost historiků i další, dříve často marginalizované etnické skupiny.⁴¹⁶ Objevila se snaha nějakým způsobem přezkoumat dosavadní historii, často za využití orální historie. Tento výzkum se soustředil zejména na přehodnocení pro Etiopii klíčového segmentu - zemědělství, a to například na agrární změnu, či majetkové vlastnictví.⁴¹⁷ „Nová“ historiografie se velké míře zaměřila především na oromské etnikum. Oromové byli často od 18. století vnímáni jako barbaři. Posléze ve 20. století považováni za druhořadé etnikum, které nemůže Etiopii ničím přispět s ohledem na nižší fázi vývoje, kultury i sociální organizace.⁴¹⁸

Následující pasáže se budou věnovat konkrétním příspěvkům sociálně-vědního badatelského pole jednotlivých hnutí, která začala po roce 1974 usilovat o vlastní sebe-určení a obracet se s kritikou na předešlý císařský režim. Práce bude zohledňovat zejména oromský pohled, dále budou využity i názory Somálců, etnika Shekacho a Sidamo. Zde je nicméně třeba zmínit, že je potřeba s těmito přístupy „z periferie“, zobrazující alternativní pohledy na vnímání etiopských dějin a císaře Haile Selassieho, nakládat uvážlivě a podrobovat je taktéž vlastní kritice. Jedná se totiž o subjektivní vnímání reality z pohledu etnik považujících se za výrazně marginalizované a utiskované, jejichž mínění má často i v současnosti až podobu „fanatismu“.

6.2.2 Haile Selassie ve světle oromských studií

Oromští badatelé zmiňují od počátku rozvoje svých studií existenci pradávnej provincie Oromia,⁴¹⁹ která měla být při expanzivním tažení Menelika II. v 2. polovině 19. století násilně připojena k jádru etiopské

⁴¹⁶ GEBISSA, *Voices of the Powerless*, s. 1.

⁴¹⁷ GEBISSA, *Voices of the Powerless*, s. 2; ZÁHOŘÍK, *Konflikty a napětí*, s. 54.

⁴¹⁸ GEBISSA, *Voices of the Powerless*, s. 5-6.

⁴¹⁹ Srov. HUSSEIN, *Stereotypical Portrayals*; HASSEN, Mohammed, *A Short History of Oromo Colonial Experience. Part Two, Colonial Consolidation and Resistance 1935-2000*. In: *The Journal of Oromo Studies* 7, 2000, 1 a 2, s. 109-198.

říše. V opozici k tomuto přístupu je tradiční pohled „z centra“, který existenci Oromie popírá.⁴²⁰ Vztah Oromů s amharsko-tigrajskou elitou charakterizují oromská studia jako poměr mezi dobyvateli a podrobenými, utiskovateli a utiskovanými.⁴²¹

Do sféry zájmu oromských badatelů se dostávají především panovníci Menelik II., Haile Selassie, taktéž vláda Dergu. Celé období od Menelika II. až po vládu Melese Zenawiho⁴²² je v rámci oromské histografie ztotožňováno s pojmem „*teroristických režimů*“ nejen ve vztahu k Oromům, ale i k jiným etnikům.⁴²³ Například Menelikova vláda je spojována se „*zničením přírodních zdrojů, ztrátou lidských životů, vyvrácením oromských institucí, represemi, vykořisťováním*“ a ve velké míře degradací oromského etnika na pouhé otroky.⁴²⁴

Tradiční pohled „z centra“ se dívá na počátky vlády Haile Selassieho jako na modernizující období, kdy docházelo k podpoře rozvoje země z hlediska infrastruktury či vzdělávání. Oromský pohled „z periferie“ hovoří jinak. Například Mohammed Hassen zmiňuje chybějící politiku orientovanou na rozvoj oromských oblastí a charakterizuje vládu Haile Selassieho „*koncentrovanými útoky na oromské kulturní dědictví, jazyk a národní identitu*“.⁴²⁵

⁴²⁰ MARCUS, The Corruption of Ethiopian History, s. 223. In: Preproceedings of the Sixth Michigan State University Conference of Northeast Africa, East Lansing 1992.

⁴²¹ JALATA, The Oromo Movement and The Crisis of the Ethiopian State, s. 239-240. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

⁴²² Meles Zenawi (1955) se v roce 1974 připojil k TPLF (Tigrajská lidově-osvobozená fronta), v době militaristické junty působil jako její předseda, posléze stál od roku 1989 i v čele Etiopské lidově-demokratické revoluční fronty (EPRDF). Mezi lety 1995 až 1996 byl předsedou Organizace africké jednoty. Roku 1995 se stal etiopským premiérem a v roce 2000 byl do této funkce zvolen znovu. In: Biography of Meles Zenawi [online], Embassy of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, UK, London, [cit. 27. březen 2012], dostupné z: <http://www.ethioembassy.org.uk/facts%20about%20ethiopia/biography%20ato%20meles%20zenawi.htm>

⁴²³ ZÁHORÍK, Territoriality and Identity, s. 267.

⁴²⁴ JALATA, Asafa, The Ethiopian State. Authoritarianism, Violence and Clandestine Genocide. In: The Journal of Pan African Studies 3, 2010, 6, s. 176.

⁴²⁵ HASSEN, Mohammed, Conquest, Tyranny, and Ethnocide Against the Oromo, s. 23. In: GEBISSA, Ezekiel, Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse, and Political Engaged Scholarship, Trenton 2009.

Habešská „rasistická“ ideologie a degradace oromského etnika

Oromská studia chápou vznik moderní Etiopie v 19. století a podrobení oromských území jako počátek rasistické ideologie. Právě Habešany zde tvořily pouze amharsko-tigrajské skupiny obyvatelstva, které dle Asafy Jalaty praktikovaly na ostatní etnika rasistickou ideologii,⁴²⁶ jejímiž základními pilíři byly etiopská semitská civilizace, etiopské ortodoxní křesťanství, patriotismus a statečnost Amharů a Tigrjců.⁴²⁷ V tomto kontextu byl oromskému etniku přisuzován název „Galla“, což implikovalo „divošství, otroctví, barbarství, druhořadost a nevzdělanost“.⁴²⁸ Degradace statusu oromského obyvatelstva se projevovala i v každodenním životě například skrze hesla: „*Je to lidská bytost nebo Galla?*“, či „*I pokud jsem chudý, nejsem Galla*“.⁴²⁹ Kategoricky měli být Oromové řazeny mezi zvířata, podobně jako například židé či muslimové.

Ekonomické využívání oromských oblastí

V řadě případů kritiky osoby Haile Selassieho je možné se v rámci oromského badatelského pole setkat s pojmy vyvlastňování a využívání oromské půdy, nerostných surovin, vykořisťování místních zemědělců, i hospodářského úpadku daných oblastí po císařském zásahu. Guluma Gameda hovoří o Haile Selassieho snaze využívat zásoby nerostných surovin na oromském území již od počátku jeho vlády, přesto to ve 20. letech bylo stále ještě v omezené míře. Zcela nový význam to získalo v poválečné éře, ve 40. a 50. letech, kdy se zlato a platina z oromských oblastí staly významným zdrojem příjmů královské pokladny.⁴³⁰

⁴²⁶ Amharsko-tigrajské elity, jako tzv. Habešané se často nepovažovali za černé obyvatelstvo, tomuto myšlení nahrával i fakt, že evropské státy a USA považovali Habešany za prostředníky mezi bělošskou a černošskou populací, za lidi, kteří jsou v zádadě blízcí Evropanům, rasově příbuzní s tzv. „kavkazskou rasou“, někdy také nazývání „bělochy s tmavou pletí“.

⁴²⁷ JALATA, Asafa, Being In and Out of Africa. The Impact of Duality of Ethiopianism. In: Journal of Black Studies 20, 2009, 10, s. 9.

⁴²⁸ JALATA, Asafa, The Struggle for Knowledge. The Case of Emergent Oromo Studies. In: African Studies Review 39, 1996, 2, s. 96.

⁴²⁹ JALATA, Impact of Duality of Ethiopianism, s. 16-17.

⁴³⁰ GEMEDA, Guluma, Political Domination and Exploitation of Mineral Resources in Oromia. From Menelik to Meles. In: The Journal of Oromo Studies 5, 1998, 1 a 2, s. 37-38.

O negativních dopadech hospodářské politiky Haile Selassieho na Oromy hovoří taktéž další oromský sociální vědec, Mekuria Bulcha. Ten uznává poválečná léta jako modernizační éru pro zemědělský sektor. Nicméně hodnotí tuto komercializaci zemědělství jako negativní pro Oromy. Jejich ekonomickou situaci to dle něj zhoršilo a řada z nich, především pastevců z provincií Shewa, Arsi, či Sidamo, přišla o své pastviny.⁴³¹ Tradiční systém obživy dle něj Oromové ztratili například tak, když Haile Selassie přiznal jejich pozemky s cukrovou třtinou holandské správě, což vedlo dokonce k vystěhování Oromů z dané oblasti. V některých částech země se poté jejich počet „jen“ značně snížil, někde Oromové zcela vymizeli. Jak podotýká Mohammed Hassen, velmi často se dostali do oblastí postižených malárií, kde jich značné množství této nemoci podlehl.⁴³²

O negativním dopadu Haile Selassieho politiky na oromskou zemědělskou půdu hovoří také Belletech Deressa. Ten přináší kritiku z hlediska hospodářského vykořisťování oromských území za účelem modernizace armády a ve snaze „*oslnit zahraniční vlády*“.⁴³³

V tomto kontextu dále oromská badatelská obec kritizuje působení vládního vojska, které zde mělo Oromy nutit přijmout císařské výnosy, včetně těch, které je připravily o půdu. Oromové přitom měli vystupovat jako mírumilovné etnikum, jehož protesty se omezily zejména na žádosti, případně na menší demonstrace.⁴³⁴

Významnou část oromské kritiky z hlediska aktivit Haile Selassieho v sektoru hospodářství a půdy zabírá zrušení autonomie provincie Jimma. 20. a 30. léta byla obdobím, během něhož výrazně rostl význam kávy jako hlavního segmentu etiopské zemědělské produkce. Na počátku 30. let proto Haile Selassie odstranil abbu Jifara z vedení regionu Jimma.

⁴³¹ BULCHA, Mekuria, Beyond the Oromo-Ethiopian Conflict. In: The Journal of Oromo Studies 1, 1993, 1, s. 7-8.

⁴³² HASSEN, Oromo Colonial Experiences, s. 117.

⁴³³ DERRESA, Belletech, The Economic Viability of Oromia and Its Impact on the Politics of the Horn. In: The Journal of Oromo Studies 1, 1993, 1, s. 32.

⁴³⁴ ZÁHOŘÍK, Territoriality and Integrity, s. 266.

Tradiční pohled „z centra“ předpokládá, že tak učinil, aby eliminoval hlavního odpůrce své politiky, jejímž cílem byla místní modernizace a vykořenění přetrvávajícího otroctví.⁴³⁵ Oromská studia podávají zcela jiný obraz. V něm se jednalo o omezení autonomie regionu bohatého na kávu s ohledem na plné využití oblasti, monopolizaci a přímou kontrolu nad trhem s kávou.

Pro realizaci této jeho politiky mělo posloužit vybudování silnice mezi Jimmou a Addis Abebou. Haile Selassie dle Gemedy vytvořil podílovou společnost, která měla výstavbu financovat, nicméně oromští vůdci do ní přizváni nebyli. Dalším krokem bylo, že císař jmenoval dozor, který měl dohlížet na vybírání daní v regionu. Proti uvaleným poplatkům se vzbouřilo obyvatelstvo a situace se vyhrotila až do ozbrojené vzpoury. Tu Haile Selassie zpacifikoval vysláním vojáků ze sousední provincie a posléze i veřejným potrestáním vůdčích představitelů rebelie.

Guluma Gameda kriticky hodnotí následující období jako dobu, v níž postupně klesala ekonomická prosperita regionu a která se vyznačovala nespokojeností zemědělců a obchodníků. Případnutí Jimmy pod císařskou správu dle něj přineslo neochotu místních elit spolupracovat s vládou a taktéž vznik opozice. Gameda se snaží ukázat, že Haile Selassieho k odstranění autonomie Jimmy nevedly ušlechtilé účely jako odstranění otroctví a modernizace země. Otroctví již podle něj v té době bylo „umírající institucí“. Za hlavní důvod Haile Selassieho politiky v regionu Jimma považuje potřebu ekonomického využití oblasti.⁴³⁶

Příčina italská invaze a Haile Selassie v exilu

Tradiční pohled z „centra“, jak již bylo nastíněno, přičítal prohru Habeše v italsko-etioopské válce nedostatku moderních zbraní, a to navzdory faktu, že se Haile Selassie snažil během 20. let získat vojenské vybavení a

⁴³⁵ Srov. MARCUS, Ethiopia, Great Britain, United States; MARCUS, Haile Selassie.

⁴³⁶ GEMEDA, Guluma, The Rise of Coffee and Demise of Imperial Autonomy, s. 69-87. In: GEBISSA, Ezekiel, Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse, and Political Engaged Scholarship, Trenton 2009.

zrušit zbraňové embargo. Oromská studia nehledají příčinu etiopské prohry v nedostatku moderních zbraní, nýbrž přičítají spád Etiopie pod italskou správu vnitřní nejednotnosti státu a přetrvávajícímu otroctví. Oromská kritika naznačuje, že ve 20. a 30. letech bylo otroctví stále silnou institucí, a že panovník očekával, že se toto zastaralé „zřízení“ podaří kompletně odstranit až v 50. letech. Mohammed Hassen nicméně podotýká, že italské správě se podařilo kompletně vymýtit otroctví již v roce 1936.⁴³⁷ Zde na sebe oromské pohledy částečně narážejí, neboť výše Gameda předpokládá, že už otroctví výrazně zesláblo a nebylo proto důvodem k ukončení autonomie Jimmy. Hassen naopak tvrdí, že otrokářský systém stále trval a byl jedním z faktorů italského podrobení Habeše.

S další kritikou se oromská studia obrací na působení Haile Selassieho v exilu. Zde se dle Hassena odmítl etiopský císař setkat s proponentem pan-afrikanismu Marcusem Garveyem, čímž ukázal, že se ani on, ani královská rodina za Afričany nepovažují. Marcus Garvey ho posléze označil za zbabělce, „vládce země, kde je černé obyvatelstvo přivázáno k řetězu a bičováno“.⁴³⁸ Dle Oromů panovník i tigrajsko-amharské vládnoucí elity Habeš zradili. Haile Selassie útekem do exilu, kdy opustil svůj lid. Vůdci ras Hailu a ras Seyoum tím, že přijali italskou správu. Dle Hassena to byl například oromský vůdce dejzmach Habte Mariam, který se italskému fašismu postavil na odpor. Následná pro-romská politika Itálie byla právě podle Hassena výsledkem původně silné oromské opozice.

Úpadek oromské kultury, identity a jazyka skrze „amharizaci“

Poválečná léta v politice Haile Selassieho měly mít na oromské etnikum značný dopad. Oromové se nechtěli navrátit pod amharskou správu. Nicméně Haile Selassie znovu prosadil v oromských oblastech nadvládu královské rodiny ze Shewy. Tvrdě potrestal ty, kteří kolaborovali s italskou

⁴³⁷ HASSEN, Oromo Colonial Experience, s. 111.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 112.

správou, pozvedl amharský patriotismus, ten oromský naopak podkopával. Mohammed Hassen definuje množství poválečných praktik uplatňovaných proti oromskému etniku. Mezi ně patří zrušení veškerých modernizačních tendencí za italské správy, zákaz užívání oromského jazyka v soudním systému, i konec produkce oromské náboženské literatury. Důsledkem měl být výrazný pokles oromského sociálního statutu.⁴³⁹ Jazyk Oromů byl zakázán po celou éru císařství Haile Selassieho, přičemž když se ve 2. polovině 20. století snažil jistý učenec Sheik Bakri Saphaloo zavést oromskou abecedu, vláda to potlačila.⁴⁴⁰ V 60. letech byly Haile Selassiem zakázány všechny oromské občanské instituce, dokonce i hudební skupiny.⁴⁴¹

Rozvoj systému vzdělávání formou „amharizace“ byl již nastíněn jako součást poválečného období. Tradiční pohled „z centra“ povětšinou „amharizaci“ vnímá jako snahu budovat jednotnou identitu a tím unifikovat národ. Nicméně Haile Selassie dle Hassena takto usiloval o vykořenění oromské kultury i jazyka. Proces probíhal skrze odstraňování oromských jmen, vylučování oromštiny z výuky, i církevních služeb. Značný dopad měla amharizace na oromské děti, které ztratily ponětí o vlastní historii. Jako podpůrný fakt o snaze vykořenit u dětí oromskou identitu zmiňuje Hassen citaci ze školní učebnice, kde jsou Oromové „*popisováni jako necivilizovaní lidé bez kultury, jazyka a hrdinů*“.⁴⁴²

Jiná etnika než příslušníci amharsko-tigrajského jádra nedisponovala možností získat v hojnějších počtech vysokoškolské vzdělání. Jak uvádí Asafa Jalata ještě v pozdních 60. letech tvořili Oromové, Sidamové, Somálci, či etnikum Wolaita pouze 10% ze všech studentů Univerzity Haile Selassieho I. Nedostatečný přístup k terciálnímu studiu pak limitoval jejich možnost jakýmkoliv způsobem

⁴³⁹ Tamtéž, s. 112-116.

⁴⁴⁰ JALATA, Struggle for Knowledge, s. 114.

⁴⁴¹ JALATA, Clandestine Genocide, s. 176.

⁴⁴² HASSEN, Conquest, Tyranny, s. 31.

participovat na státní správě, či vládě.⁴⁴³ Jako důkaz o pouze minimálním podílu Oromů na správě státu pracuje Asafa Jalata s tím, že více než 60% státních úředníků, 75% důstojníků a 70% místodržitelů provincií tvořili Amharové.⁴⁴⁴

Obecně bývá „amharizace“ oromskými studii hodnocena jako prostředek k potlačení oromské identity a nacionalismu, který zakořenil během italské okupace a který mohl mít značné rozměry a ohrozit pozici císaře Haile Selassieho.⁴⁴⁵

Dekolonizace oromského etnika?

Haile Selassieho politika v 60. letech je mimo jiné oromskými studii kritizována také v rámci probíhajícího procesu dekolonizace. Oromové se považovali za kolonizované etnikum a v souvislosti s rostoucím nacionalismem požadovali autonomii. Nicméně Haile Selassie se dle nich v rozporu se zájmy na dekolonizačním procesu a aktivitách OAU rozhodl naopak pro anexi dříve autonomní Eritrey a o oromské nezávislosti nebyla vůbec řeč.⁴⁴⁶

„Státní terorismus“ praktikovaný proti Oromům

Asafa Jalata hovoří o „státním terorismu“ jako o prostředku k udržení integrity etiopského imperiálního státu. Charakterizuje ho jako systematickou vládní politiku masového násilí praktikovanou srkze teror tak, aby došlo ke změně v chování skupin projevujících politický odpor. Za nástroje tohoto typu útlaku považuje válku, vraždy, mučení, znásilňování, bití, zavražďování, či zabavování majetku. Když hovoří oromská badatelská obec o „kolonizaci“ svých území a chování císařských vojsk k místnímu obyvatelstvu používá pojmy jako drancování, či provádění genocidy. To, že šlo skutečně o „kolonizování“ se snaží

⁴⁴³ JALATA, Struggle for Knowledge, s. 96.

⁴⁴⁴ JALATA, Asafa, Urban Center of Oromia. Consequences of Spatial Concentration of Power in Multinational Ethiopia. In: Journal of Oromo Studies 17, 2010, 2, s. 61.

⁴⁴⁵ BULCHA, Mekuria. The Politics of Linguistic Homogenization in Ethiopia and the Conflict over the Status of "Afaan Oromoo". In: African Affairs 96, 1997, č. 384, s. 331.

⁴⁴⁶ DERRESA, s. 32.

oromští badatelé potvrdit v souvislosti s existencí institucí jako otroctví, koloniální systém držení půdy a třídy kolaborantů. Vše, co mělo začít během Menelikovy vlády, se přeneslo i do císařství Haile Selassieho. Jeho režim dle oromského badatelského pole pokračoval ve vykořisťování, represích v podobě zatýkání, věznění, mučení i poprav oromských politických vůdců. Teroristické činy a útlak ze strany vlády Haile Selassieho se měly dotknout konkrétně Oromů z Raya-Azabo, Welo, Hararge a Bale.⁴⁴⁷

Oromové proti etiopské „image“ moderní monarchie

Oromský badatelský diskurz se taktéž snaží zprostředkovat zcela nový pohled na Etiopii 20. století, která bývá často popisována jako modernizační nezávislá země bez koloniální minulosti. Taktéž se o ní hovoří jako monarchii, jejíž panovník usiloval o unifikaci země a budování jednotného národa. Asafa Jalata hodnotí moderní Etiopii odlišným způsobem, přičemž ji považuje za nepřímou kolonii, evropsko-americký produkt, který by bez jejich materiální a technologické podpory nemohl vzniknout.⁴⁴⁸ Oromská studia kritizují amharsko-tigrajské elity za to, že prezentovali habešskou historii, kulturu a náboženství za něco unikátního. Habeš podle nich byla především státem zmítaným hladomory, chudobou, vnitřními i vnějšími konflikty a zůstala zaostalým a nerozvinutým státem. V tomto kontextu měly selhat právě amharsko-tigrajské elity a Haile Selassie, kterým se ve skutečnosti nepodařilo vytvořit moderní stát v pravém slova smyslu. Takto představovala etiopská monarchie dle oromských badatelů pouze autokratický stát, který nedodržel lidská práva, tvrdě potlačoval opoziční tendence a sloužil amharsko-tigrajským elitám k vlastnímu obohacování. Asafa Jalata prezentuje habešské císařství dokonce jako „nepřítele míru a rozvoje“.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ JALATA, *Clandestine Genocide*, s. 173-176.

⁴⁴⁸ JALATA, *Impact of Duality of Ethiopianism*, s. 8-9.

⁴⁴⁹ JALATA, *Clandestine Genocide*, s. 180.

Izolace oromského etnika od základních služeb státu

Vedle častého upozorňování na nedostatečné možnosti Oromů získat adekvátní vzdělání a posléze participovat na správě státu, se objevuje i oromská kritika reflektující limitovaný přístup tohoto etnika k základním službám státu, například ke zdravotní péči. Oromové toto přičítají své izolaci od měst, kde byly tyto služby zajišťovány ve vyšší míře než na venkově. Cesta k tomu vedla skrze oddělení oromských měst od jejich původního obyvatelstva. K tomu docházelo v době „kolonizace“ prostřednictvím zřizování takzvaných posádkových měst, kdy tato městská centra připadla pod amharskou správu. To připravilo Oromy o jejich půdu, přispělo k jejich migraci a k degradaci na obyvatelstvo, které má jen sloužit.

Oromové poté dle Jalaty byli cizinci ve svých vlastních městech, která se stala velmi atraktivní pro amharské elity. Posléze zde byly budovány kliniky a nemocnice, nicméně Oromům měl být přístup do těchto zdravotnických center odepřen. Celkově Asafa Jalata hodnotí životní podmínky Oromů jako velmi špatné, zdůrazňuje nedostatek finančních příjmů, jídla, i nevhodné příbytky k žití.⁴⁵⁰

6.2.3 Etnikum Sidama pod etiopskou správou

Nacionalismus u sidamského etnika se rozvíjel v pozdější době než v případě jiných místních hnutí za národní sebe-určení. Seyuom Hameso to přičítá vlivu Haile Selassieho a dominanci habešské kultury. Zároveň předpokládá, že císařská vláda podkopovala možnosti sidamského etnika získat vzdělání. Sidamská kultura, identita a historie tak byly předávány pouze ústní tradicí, prostřednictvím různých symbolů a ceremoniálů.

Odpor tohoto etnika vůči habešsko-amharské kultuře měl vzniknout na konci 19. století, kdy byla území, která obývali, nejprve dobyta a posléze přičleněna k císařství. Přístup sidamského etnika je velmi podobný jako u Oromů. Degradace jejich životních podmínek je přičítána habešskému státu od Menelika II. přes Haile Selassieho, posléze i

⁴⁵⁰ JALATA, Urban Center of Oromia s. 40-61.

socialistickému režimu. Totožně jako Oromové i národ Sidamo pracuje s existencí jakési pradávne provincie. V tomto případě je to „Sidamaland“, který měl přejít pod etiopskou správu v roce 1893.⁴⁵¹

Sidamové měli posléze ztratit půdu, kterou po staletí vlastnili a obdělávali a stát se pouze jejími nájemci. Jejich politický systém, který byl založen na „konzultativní formě rozhodování“, sdílení hodnot, materiálních zdrojů a navazování přátelských vztahů, měl být amharským vpádem a kolonizací oblasti kompletně vyvrácen a nahrazen autoritativní habešskou vládou. V tomto kontextu připodobňuje Mulugeta Daye chování amharských elit k evropskému stylu kolonizace, tedy ke snaze zničit původní „politický, sociální, ekonomický systém i identitu“.⁴⁵²

Podobně jako Oromové ani etnikum Sidama nepřičítá etiopskému císařskému státu modernizaci či rozvoj svých území. Naopak hovoří o ekonomickém strádání. Sidamské nerostné bohatství, jako zlato, káva, či slonovina, které dříve mělo být součástí výměnných obchodů, přešlo pod amharskou správu. Ta původní systém obživy nepřijala, naopak si měla přisvojit všechny místní zdroje a jednat na sidamském území jako nadřazený element.

Sidamskou kritikou je taktéž podrobena politika „amharizace“, která zde probíhala již od 30. let, a to formou působení etiopské ortodoxní církve. Její vliv je kritizován především z důvodu nuceného křtění sidamského obyvatelstva. Proto také Mulugeta Daye hovoří o tom, že prvotní sidamské snahy o sebe-určení měly náboženský podtext. Politika „amharizace“ měla podobně jako v případě Oromů přivést sidamské etnikum ke kulturnímu úpadku v podobě neprodukování vlastní literatury. V případě Oromů, sidamského etnika, či jiných ne-amharských skupin obyvatel, neexistovala možnost otevírat vlastní školy a vyučovat místním jazykům. I samotný přístup do škol vyučujících v amharštině byl pro tyto

⁴⁵¹ HAMESO, Seyoum, The Sidama Nation. An Introduction, s. 57-58. In: HAMESO, Seyoum, HASEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

⁴⁵² DAYE, Mulugeta, Sidama Nationalism and National Identity Problems in Ethiopia, s. 230. In: HAMESO, Seyoum, HASEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

skupiny obyvatel limitován. Pokud již byl umožněn, měl dle nich vést pouze ke zničení původní identity. Žáci či studenti si například museli často měnit jména, která připomínala příslušnost k jejich etniku.⁴⁵³

Haile Selassieho popisují sidamští badatelé jako autokrata. Jeho modernizační tendence, o kterých píší pouze v uvozovkách, měly mít podobu vykořisťování, degradace země, feudalismu a politiky nátlaku.⁴⁵⁴ Sidamská kritika se snáší ve značné míře i na nemožnost jiných etnických skupin participovat na politickém procesu. Ačkoliv dle nich Haile Selassie vytvořil Parlament, neměly de facto tyto „kolonizované“ národy na parlamentní půdě své reprezentanty. V oficiálně rovině existoval proporční systém zastoupení, v němž měla být zahrnuta všechna etnika. Mulugeta Daye nicméně tvrdí, že tito zástupci jednotlivých etnik či národů již prošli procesem „amharizace“ a jejich cílem nebylo obhajování lokálních zájmů, ale naopak jednání v souladu s představami amharských „koloniálních pánů“.⁴⁵⁵ Současná chudoba národa, který by jinak mohl být ekonomicky bohatý, je dle etnika Sidamo důsledkem dominance habešského státu.⁴⁵⁶

6.2.4 Somálska kritika z Ogadenu

Somálci, žijící v Ogadenu a považující se v historii za svobodné a silné etnikum, přešli pod správu habešského státu taktéž na sklonku 19. století. Abdurahman Mahdi se domnívá, že by k tomu nemohlo dojít bez přispění Evropanů, kteří etiopskou říši vybavili moderními zbraněmi. Habešská invaze směřovala do Ogadenu přes Harar, na jehož území se Etiopané dostali v roce 1887. Zde měla jejich činnost zahrnovat vraždění mužů, či prodávání žen a dětí do otroctví. Dle Mahdiho byl somálský odpor tak silný, že se mu podařilo zadržet etiopská vojska. Nicméně byl Ogaden Etiopii předán i přes somálskou resistenci, neboť zde evropské mocnosti

⁴⁵³ Tamtéž, s. 228-231.

⁴⁵⁴ HAMESO, The Sidama Nation. An Introduction, s. 59.

⁴⁵⁵ DAYE, s. 231-232.

⁴⁵⁶ HAMESO, The Sidama Nation. An Introduction, s. 61.

uznaly habešskou svrchovanost.⁴⁵⁷ Včlenění Ogadenu do etiopské říše a obecně rozdělení somálského etnika mezi jednotlivé mocnosti považuje Ogadenský výbor pro lidská práva za „lidskou tragédii“.⁴⁵⁸

Existence etiopské monarchie jako „koloniálního státu“ závisela dle Mahdiho na použití vojenských sil, systematickém útlaku většinového ne-amharského obyvatelstva a autoritativním kurzu.⁴⁵⁹ V případě vlády Haile Selassieho se jako u dvou předchozích přístupů, oromského i sidamského, hovoří o centralizaci země navzdory odporu jednotlivých etnik, o amharizaci a vykořisťování „kolonizovaných“ území. Konkrétním příkladem aktivit císařského režimu Haile Selassieho mělo být během 60. let zrušení tří měst - Dhagaxbuuru, Qalaafo a Ayshacy.⁴⁶⁰

Místní boj za nezávislost a posléze i snaha o připojení k Somálsku započaly již konci 40. let 20. století, kdy se rozvinula myšlenka „Velkého Somálska“. Posléze bylo vydáno memorandum, které prezentovalo nesourodost Ogadenu a Etiopie z náboženského hlediska a současně uvádělo, že habešská vláda území Ogadenu nikdy kompletně neovládla.⁴⁶¹ Taktéž se objevovala kritika etiopského císařství jako „křesťanského kolosea na severu“, či „černé kolonialistické síly“.⁴⁶² Radikalitu somálského boje za „osvobození“ Ogadenu ukázala etiopsko-somálská válka, která vypukla na konci 70. let 20. století.

6.2.5 Haile Selassie z pohledu etnika Shekacho

Etnikum Shekacho z regionu Kaffa se považuje za jednu z nejvíce marginalizovaných skupin v éře monarchie i socialistického Dergu. Do

⁴⁵⁷ MAHDI, Abdurahman, The Ogaden Past and Present, s. 77. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

⁴⁵⁸ Ogaden. Downtrodden and Disenfranchised People [online], 2004, s. 9, [cit. 29. 3. 2012], dostupné z: http://www.ogadenrights.org/Downtrodden_Disenfranchised.pdf

⁴⁵⁹ MAHDI, s. 78.

⁴⁶⁰ Ogaden. Downtrodden and Disenfranchised People [online], s. 10, [cit. 29. 3. 2012].

⁴⁶¹ ESHETE, Tibebe, The Roots Causes of Political Problems in the Ogaden, 1942-1960. In: Northeast African Studies 13, 1991, 1, s. 13.

⁴⁶² REDIKER, Ezekiel, The Ogaden. Microcosm of Global Conflict [online], 2003-2004, s. 209, [cit. 29. 3. 2012], dostupné z: http://www.tcr.org/tcr/essays/EPrize_Ogaden.pdf

etiopského státu byla území, které toto obyvatelstvo obývá, připojena v roce 1898. Místní odboj byl odražen lépe vybavenými císařskými jednotkami a poslední král etnika Shekacho byl uvězen a držen ve vězení v hlavním městě až do své smrti. Ozbrojený odpor, který trval až do roku 1912, si vyžádal značný počet obětí.

Dle Achama Shany postupovala degradace Shekachů skrze ztrátu půdy, odstranění místní aristokracie až po prodávání lidí do otroctví. Počet těch, kteří se stali otroky, dosahoval dle Shany až čísla 160 tisíc. To se částečně utlumilo v první polovině 20. let, kdy regent Tafari usiloval o vstup do Společnosti národů, což existence otrokářského systému znemožňovala. Nicméně měli i poté zůstat Shekachové v praktické rovině pouze druhořadým obyvatelstvem. Jen krátké období italské okupace vnímá toto etnikum za období rozkvětu vlastní autonomie.

Doba po roce 1941, kdy došlo k osvobození Etiopie a byla zde znovunastolena amharská nadvláda, považují Shekachové za velmi bolestivé. Tento region se měl dle nich stát vězením pro oponenty Haile Selassieho režimu, což si vyžádalo širokou vojenskou přítomnost v oblasti. Vládní administrativní síly měly být zkorumpované, přičemž nejenom oni, ale také armádní příslušníci zde mohli svévolně jednat s místním obyvatelstvem. Za jeden z příkladů zneužívání a týrání Shekachů pokládá Shana událost z roku 1968. V tomto roce cestoval jistý amharský guvernér skrze region novým automobilem a místnímu obyvatelstvu bylo nakázáno vystavět silnici čítající 18 kilometrů. Porucha vozidla ještě vystupňovala potupu Shekachů, neboť měli být muži přinuceni nést vozidlo i s guvernérem na ramenou a ženy tleskat a prolávat onému guvernérovi slávu. Incident si dle Shany vyžádal 8 obětí. Mimo jiné kritizují Shekachové vedle výše uvedených „nespravedlností“ také nedostatečný rozvoj oblasti.⁴⁶³

⁴⁶³ SHANA, Achame, *The Shekacho People. Untold Stories*, s. 85-87. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, *Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination*, Trenton 2006.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem „Haile Selassie a jeho rozporuplné postavení v moderních dějinách Etiopie“ se snažila podat komplexní obraz jeho vlády a osobnosti se zohledněním rozporuplných přístupů pohlížejících na postavu posledního habešského císaře. Za vedlejší přesah práce lze považovat nastínění významných událostí moderních dějin Etiopie, jako bylo zrušení otroctví, italská okupace, federativní připojení Eritrey či z hlediska politických dějin vydání etiopských ústav.

Kapitola číslo 6, kterou lze v rámci práce považovat za ústřední, nesla název Kontradikce v osobnosti Haile Selassieho. Hlavní náplní této části práce bylo výše zmíněné nahlížení na postavu posledního etiopského císaře na základě kontradikčních přístupů. Rozporuplné postoje ohledně jeho osobnosti a role v moderních dějinách Etiopie lze pozorovat na dvou liniích. První směr vede po časové ose a zobrazuje rozpor mezi domácí a zahraniční image, přičemž jsou v tomto kontextu stěžejní 60. léta, na nichž lze tuto kontradikci nejlépe pozorovat. Na domácí půdě je Haile Selassie vládcem země, která je zmítaná hladomory, nezaměstnaností a proti panovníkovi stojí různé složky obyvatelstva od silného studentského hnutí po jednotlivá etnika usilující o národní sebeurčení jako Oromové, Tigrajci, Somálci či Eritrejci. Na straně druhé usiluje Haile Selassie ve stejném časovém horizontu o image vládce moderní africké země, která odolala evropskému kolonialismu. Vystupuje tak jako podporovatel dekolonizace a pan-afrikanistického hnutí. Toto jeho úsilí se shledá s úspěchem, když se v roce 1963 stane Addis Abeba dějištěm zakládající konference Organizace africké jednoty.

Druhá linie v kontradikci ohledně osobnosti Haile Selassieho je pozorovatelná na úrovni historiografie. V této rovině je císař prezentován odlišně v literatuře zobrazující tradiční směr etiopské historiografie, v „pohledu z centra“, oproti „pohledu z periferie“. Tradiční proud „z centra“ převažuje až do roku 1974 a Haile Selassie je zde popisován jako velmi modernizační osvícený vládce, který budoval stát na národním základě. Oproti tomu stojí zmiňovaná „perspektiva z periferie“, kdy se na osobu posledního etiopského monarchy začíná zejména po roce 1974 snášet

kritika ze strany badatelského pole jednotlivých etnik. Zástupci ne-amharských intelektuálních elit nehovoří o tomto panovníkovi v žádném období jeho vlády jako o modernizátorovi. Tato etnika jako Oromové, coby největší etnická skupina, národ Sidamo, Shekachové, či Somálci se považují za „kolonizované“ národy, na něž se císařská vojska dle jejich slov na sklonku 19. století dopouštěla dokonce genocidy. Dále tito badatelé uplatňují svou kritiku na císařský režim s tím, že během vlády Menelika II. a následně Haile Selassieho ztratili veškeré původní zdroje obživy, došlo k vyvrácení jejich politického systému i institucí, jejich území byla vykořisťována císařskou vládou a oni se stali otroky. Taktéž kritizují monarchistický režim za to, že vlivem politiky „amharizace“ neměli možnost rozvíjet svou identitu, kulturu, jazyk a tvořit vlastní literaturu. Veškerou zaostalost svých území až do dnešních dní přičítají špatné vládě habešského imperiálního státu.

Hlavní a stěžejní otázkou zůstává, jak skutečně hodnotit osobnost posledního etiopského císaře. Je třeba si uvědomit, že negativní vnímání jednotlivých etnických skupin často dosahuje až fanatických rozměrů a sahá kupříkladu u Oromů až k secesionistickým tendencím. V kontextu výše zmíněného je nutné k těmto názorům přistupovat značně kriticky, ne je však opomíjet. V praxi se tyto badatelské „obce“ zastupující pohled „z periferie“ snaží poskytnout komplexně nový náhled, taktéž zhodnotit nejenom jednotlivé představitele Etiopie, ať již monarchie, vlády Dergu, či z doby existence federace, ale i základní opěrné body etiopských dějin. Sociální vědci a badatelé ne-amharského původu například usilují o zprostředkování nového pohledu na etiopskou historii jako celek a vyvrácení představy o relevantnosti některých tradičních prvků etiopské společnosti, přičemž o těchto symbolech hovoří jen jako o mýtech. Jedním z mnohých příkladů tohoto typu kritiky „z periferie“ je i snaha popřít tvrzení o výlučném postavení amharských králů z etiopské vysočiny, které se vždy opíralo o text Kebra Nagast. Tato „báje“ podle nich měla sloužit pouze jako hráz k udržení ostatních etnik od skutečné politické moci.

Kritika „z periferie“ má za cíl poskytnout nový pohled na vůdčí představitele etiopské politiky od konce 19. století po současnost. Věnují se osobě Menelika II., Haile Selassieho, Mengistu Haile Mariama i režimu Melese Zenawiho. Je tedy velmi ústřední si uvědomit, že stížnosti oromských nacionalistů či dalších etnik jako jsou Somálci, či národ Sidamo neustává se svržením Haile Selassieho. Naopak je cíleně zaměřena i na následující období, kdy stál u moci Derg. Vláda, která se ustanovila po roce 1974 sice slibovala rovnost všech a právo národů na sebeurčení, ale jak nicméně podotýká Jan Záhořík, zůstalo to pouze v rovině rétorické. Výrazem toho, že nedocházelo k novému politickému kurzu směrem k proponované svobodě a rovnosti, bylo zrušení politických stran, zásah proti jakékoliv opozici i migrace vzdělané elity národa. Mengistu Haile Mariam, jakožto nový vůdce země, v zásadě převzal „štafetu“ po tolik kritizovaném císaři.⁴⁶⁴

Kritiku vůči vládě Dergu lze doložit například na příspěvcích již zmiňovaného oromského nacionalisty Mekuria Bulchy, který ve svém článku *Conquest and Forced Migration: An Assessment of the Oromo Experience* hovoří o největším odchodu oromského obyvatelstva do exilu poté, co se moci chopil vojenský režim. Podobně jako v případě Haile Selassieho jsou i zde směřovány stížnosti na politickou a náboženskou perzekuci, či nucené práce.⁴⁶⁵ Taktéž Seyoum Hameso ve svém příspěvku představujícím Sidamský národ – *The Sidama Nation: An Introduction* neopomíjí negativní roli vojenské junty, přičemž operuje s pojmy dalšího dobývání sidamských území, vysokého zvýšení daní pro místní zemědělce a zároveň snížení prodejní ceny kávy na nižší úroveň než byla její hodnota na trhu světové ekonomiky.⁴⁶⁶ „Amharizace“, na níž

⁴⁶⁴ ZÁHOŘÍK, Jan, Meles and the Rest. Continuation of the Power Strategy in Ethiopia, s. 46. In: HORÁČKOVÁ, Hana, NUGENT, Paul, SKALNÍK, Petr. Africa. Power and Powerlessness, Litomyšl 2011.

⁴⁶⁵ BULCHA, Mekuria, Conquest and Forced Migration. An Assessment of the Oromo Experience, s. 37. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

⁴⁶⁶ HAMESO, Seyoum, The Sidama Nation. An Introduction, s. 59-60. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

bylo nahlíženo téměř nejvíce kriticky, jako na fenomén potlačování rozvoje identity na etnickém základě, dle nich pokračovala v jisté modifikované verzi i po socialistickém převratu roku 1974. Jejím cílem tehdy měla být asimilace a vzdělávání v duchu ideologických hodnot socialismu.⁴⁶⁷

Kritika „z periferie“ se přenesla i do současnosti. I když totiž v roce 1991 padl vojenský režim, ani tehdy se například Oromové nedokázali chopit moci. Vládu zformovala již od 80. let sílící Etiopská lidově-revoluční demokratická fronta, jejíž jádro tvořili zejména Tigrajci. Tato politická strana postupně ostatní hnutí, jako například Oromskou osvobozenou frontu, zatlačila do opozice. Oromové tak zůstali nadále izolováni od skutečné politické moci v zemi. Jinými slovy, jak tvrdí Jan Záhořík, z amharské vlády se pouze přešlo k tigrajské dominanci. Mezi oromským hnutím odporu a etiopskou vládou došlo od té doby k mnoha vojenským střetům a v Oromii zavládla „*atmosféra strachu a nedůvěry*“.⁴⁶⁸ Taktéž se oficiální politické elity rozhodly pro utlumení investic do místního rozvoje infrastruktury.⁴⁶⁹

Pokud bude tedy zohledněn časový rozsah kritiky zasahující až do 19. století, i celkový počet osob a režimů, které jsou podrobeny negativnímu hodnocení ze strany badatelů jednotlivých nevládnoucích etnik, vyvstává základní otázka: Jakým způsobem s danou kritikou nakládat a do jaké míry ji považovat za skutečně konstruktivní a směřovatnou jen k osobě posledního habešského císaře?

V tomto kontextu je velmi složité zhodnotit vládu Haile Selassieho objektivním způsobem, neboť každá výrazná historická postava bývá některými vnímána obdivně, jinými zcela odmítána. Taktéž hraje velmi významnou roli z jaké pozice a z jaké doby se na danou osobu člověk dívá a chce ji hodnotit. Osobnost Haile Selassieho, na kterou bylo

⁴⁶⁷ HAMESO, Seyoum, Languages, Nations, and National Self-determination in Ethiopia, s. 204-205. HAMESO, Seyoum, The Sidama Nation. An Introduction, s. 57-58. In: HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination, Trenton 2006.

⁴⁶⁸ ZÁHOŘÍK, Meles and the Rest, s. 47-48.

⁴⁶⁹ ZÁHOŘÍK, Meles and the Rest, s. 48.

v Etiopii po roce 1974 pohlíženo jako na velmi negativní postavu, přičemž byly všechny instituce nesoucí jeho jméno nuceny změnit název, začala být po roce 1991 znovu přehodnocována. V době, kdy padl socialistický režim, jež jak bylo zmíněno, rozhodně nesplnil očekávání v rozvoji svobod a práva na sebeurčení, se začal Haile Selassie jevit jako menší zlo. Pro některé se stal dokonce znovu obdivovanou osobností a mučedníkem, který byl v roce 1975 zabit představiteli socialistické revoluce.

Dle mého osobního názoru nelze postavě Haile Selassieho nejenom v moderních dějinách Afriky, ale i v celosvětovém měřítku upřít politický i osobnostní kredit. O tom, že po sobě zanechal stopy, svědčí široký rozsah publikací, které se věnují jeho osobě, stejně tak i množství lidí, kteří se nezabývají studiem příslušného historického či afrikanistického oboru, a přesto o jeho existenci vědí, což v případě jiných afrických státníků tak časté nebývá. Minimálně v počátcích jeho vlády mu nelze zároveň odepřít modernizační charakter i dovednosti se politicky prosadit a eliminovat možné odpůrce svého politického směřování, zároveň ani schopnost prezentovat Etiopii jako jednu z rovnocenných zemí mezinárodního společenství. Paralyzování státního aparátu a neschopnost reagovat na potřeby obyvatelstva v 60. letech lze přičítat taktéž jeho pokročilému věku, neboť v té době již dosáhl 70. roku svého života.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

8.1 Primární prameny

Ethiopian Constitution of 1931 [online], dostupné z:

<http://abookmedhin.wordpress.com/2010/12/26/ethiopian-constitution-of-1931/>

HAILE SELASSIE, *Important Utterances of H. I. M. Emperor Haile Selassie I.*, New York 2000, 624 s. ISBN 9781890358020.

HAILE SELASSIE, *My Life and Ethiopia's Progress 1892-1937. The Autobiography of Emperor Haile Selassie I.*, Oxford 1976, 335 s.

Selected Speeches of His Imperial Majesty Haile Selassie, Addis Ababa 1967, 693 s.

The Revised Constitution, 1955 [online], dostupné z:

<http://www.angelfire.com/ny/ethiocrown/Constitution.html>

8.2 Literatura a zdroje

8.2.1 Monografie

ADEJUMOBI, Saheed, *The History of Ethiopia*, Westport 2007, 219. s. ISBN 0–313–32273–2.

ANGOLD, Michael, *Eastern Christianity*, Cambridge 2006, 722 s. ISBN 9780521811132.

BALSVIK, Randi, *Haile Selassie's Students. The Intellectual and Social Background to Revolution, 1952-1974*, Addis Ababa 2005, 363 s.

BERRY, Laverle, OFCANSKY, Thomas, *Ethiopia. A Country Study*, Whitefish 2004, 404 s. ISBN 9781419118579.

CLIFFE, Lionel, DAVIDSON, Basil, *The Long Struggle of Eritrea for independence and constructive peace*, Trenton 1988, 215 s. ISBN 9780932415370.

CRUMMEY, Donald, *Land and Society in the Christian Kingdom of Ethiopia. From the Thirteenth to the Twentieth Century*, Addis Ababa 2000, 373 s. ISBN 0-252-02482-6.

DE WAAL, Alexander, *Evil Days. 30 Years of War and Famine in Ethiopia*, 1991, 416 s. ISBN 978 – 1564320384.

EIDE, Oyvind, *Revolution and Religion in Ethiopia*, Addis Ababa 2000, 320 s. ISBN 0-85255-841-4.

GEBISSA, Ezekiel, *Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse, and Political Engaged Scholarship*, Trenton 2009, 268 s. ISBN 978-1569022801.

- GREENFIELD, Richard, *Ethiopia. New Political History*, London 1965, 479 s.
- HAMESO, Seyoum, HASSEN, Mohammed, *Arrested Development in Ethiopia. Essays in Underdevelopment, Democracy and Self-determination*, Trenton 2006, 360 s. ISBN 978-1569022580.
- HENZE, Paul, *Layers of Time. A History of Ethiopia*, London 2000, 372 s. ISBN 9781850655220.
- HINNANT, John, *Preproceedings of the Sixth Michigan State University Conference of Northeast Africa*, East Lansing 1992.
- HORÁČKOVÁ, Hana, NUGENT, Paul, SKALNÍK, Petr. *Africa. Power and Powerlessness*, Litomyšl 2011, 184 s. ISBN 978-3643111876.
- CHOLE, Eshetu, *Underdevelopment in Ethiopia*, Addis Ababa 2004, 408 s. ISBN 978-1904855354.
- JEMBERE, Aberra, *An Introduction to the Legal History of Ethiopia 1434-1974*, Münster 2000, 280 s. ISBN 978-3825847760.
- KEBEDE, Messay, *Radicalism and cultural dislocation in Ethiopia, 1960-1974*, Rochester 2008, 235 s. ISBN 9781580462914.
- KELLER, Edmond, *Revolutionary Ethiopia. From Empire to People's Republic*. Bloomington 1991, 307 s. ISBN 978-0253206466.
- LEGUM, Colin, *The Fall of Haile Selassie's Empire*, New York 1975. 87 s.
- MARCUS, Harold, *The History of Ethiopia*, Los Angeles 1994. ISBN 0-520-08121-8.
- MARCUS, Harold, *Haile Sellassie I. The Formative Years 1892-1936*, Asmara 1996, 242 s. ISBN 1-56902-008-6.
- MARCUS, Harold, *The Politics of Empire. Ethiopia, Great Britain and the United States 1941-1974*, Lawrenceville 1995, 205 s. ISBN 1-56902-006-X.
- MARKAKIS, John, *Ethiopia. Anatomy of Traditional Polity*, Addis Ababa 2006, 490 s. ISBN 99944-0-004-5.
- MARKAKIS, John, *Ethiopia. The Last Two Frontiers*, Woodbridge 2011, 383 s. ISBN 978-1-84701-033-9.
- MATSUOKA, Atsuko, SORENSON, John, *Ghosts and Shadows. Construction of Identity and Community in an African Diaspora*, Toronto 2001, 261 s. ISBN 9780802083319.
- McCANN, James, *People of the plow. An agricultural history of Ethiopia, 1800-1990*, Wisconsin 1995, 298 s. ISBN 9780299146108.

METAFERIA, Getachew, *Ethiopia and the United States. History, Diplomacy and Analysis*, New York 2009, 208 s. ISBN 9780875866468.

MOCKLER, Anthony, *Haile Selassie's War*, Oxford 2003, 454 s. ISBN 1-902669-53-3.

MONRO-HAY, Stuart, *Aksum. An African Civilisation of Late Antiquity*, Edinburgh 1991, 294 s. ISBN 9780748601066.

MONROE-HAY, Stuart, *The The Quest for the Ark of the Covenant. The True History of the Tablets of Moses*, London 2005, 276 s. ISBN 1-85043-668-1.

PANKHURST, Richard, *The Ethiopians. A history*, 2001, 299 s. ISBN 9780631224938.

RAHMATO, Dessalegn, *The Peasant and the State. Studies in Agrarian Change in Ethiopia 1950s-2000s*, Addis Ababa 2008, 358 s. ISBN 978-99944-52-24-8.

SPENCER, John, *Ethiopia at Bay. A Personal Account of the Haile Selassie's Years*, Los Angeles 2006, 409 s. ISBN 9781599070001.

TIBEBU, Teshale, *The Making od Modern Ethiopia 1896-1974*, Lawrenceville 1995, 246 s. ISBN 9781569020012.

TIRUNEH, Andargachew, *The Ethiopian Revolution 1974-1987. A Transformation from an Aristocratic to a Totalitarian State*, Cambridge 1993, 435 s. ISBN 9780521430821.

VESTAL, Theodore, *The Lion of Judah in the New Word. Emperor Haile Selassie of Ethiopia and the Shaping of Americans' Attitudes Toward Africa*, Santa Barbara 2011, 231 s. ISBN 9780313386206.

ZÁHOŘÍK, Jan, *Etiopie v letech 1923-1935. Cesta k italské invazi*, Praha 2009, 163 s. ISBN 978-80-246-1690-2.

ZEWDE, Bahru, *Society, State, and History. Selected Essays*, Addis Ababa 2008, 512 s. ISBN 9789994452156.

8.2.2 Odborné články

ABOTA, Arka, Ethiopia's foreign policy under Emperor Haile Selassie I. An Appraisal [online], 2002, dostupné z:
<http://etd.aau.edu.et/dspace/bitstream/123456789/883/1/ARKA%20ABOTA.pdf>

AGYEMAN-DUAH, Baffour, The Horn of Africa. Conflict, Demilitarization and Reconstruction. In: *The Journal of Conflict Studies* 16, 1996, 2.

ALLAIN, Jean, Slavery and the League of Nations. Ethiopia as a Civilised Nation. In: *Journal of the History of the International Law* 8, 2006, s. 213-244.

AMENU, Teshome, The Rise and Expansion of Islam in Bale of Ethiopia. Socio-cultural and Political Factors and Inter-religious Relations [online], 2008, [cit. 15. 12. 2011], dostupné z: http://brage.bibsys.no/nla/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_6791/1/Master_Amenu_v08.pdf

ARAI, Ghelawdewos, Emeye Menelik Abba Dagne. Emperor of Ethiopia [online], 2006, dostupné z: <http://www.africanidea.org/Emeye.pdf>

ARAI, Ghelawdewos, The Great Unifier. Emperor Tewodros II. of Ethiopia [online], 2006, [cit. 15. 12. 2011], dostupné z: http://www.africanidea.org/emperor_tewodros.pdf

ASKEW, William, The Secret Agreement Between France and Italy on Ethiopia, 1935. In: *The Journal of Modern History* 25, 1953, 1, s. 47-48.

BOGALE, Ayalneh, CREWETT, Wibke, KORF, Benedikt, Land Tenure in Ethiopia. Continuity and Change, Shifting Rulers and the Quest for State Control [online], 2008, dostupné z: <http://www.capri.cgiar.org/pdf/capriwp91.pdf>

BRINKERHOFF, Derick, GOLDSMITH, Arthur A., Clientelism, Patrimonialism and Democratic Governance. An Overview and Framework for Assessment and Programming [online], 2002, [cit. 27. 1. 2012], dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACR426.pdf

BULCHA, Mekuria, Beyond the Oromo-Ethiopian Conflict. In: *The Journal of Oromo Studies* 1, 1993, 1, s. 1-16.

BULCHA, Mekuria, The Politics of Linguistic Homogenization in Ethiopia and the Conflict Over the Status of "Afaan Oromoo". In: *African Affairs* 96, 1997, 384, s. 325-352.

CLAPHAM, Christopher, The Ethiopian Coup d'Etat of December 1960. In: *The Journal of Modern African Studies* 6, 1968, 4, s. 495-507.

COHEN, John M., Ethiopia after Haile Selassie. The Government Land Factor. In: *African Affairs* 72, 1973, 289, s. 365-382.

COLEMAN, Joseph Sterling, Gradual Abolition or Immediate Abolition of Slavery, the Political, Social and Economic Quandary of Emperor Haile Selassie I. In: *Slavery and Abolition* 29, 2008, 1, s. 65-82.

DARCH, Colin, The Ethiopian Student Movement in the Struggle Against Imperialism 1960-1974 [online], 1976, dostupné z: http://www.colindarch.info/docs/19761222_Ethiopian_student_movement.pdf

DEBELO, Asebe Regassa, Ethnicity and Inter-ethnic Relations. The „Ethiopian Experiment“ and the Case of Guji and Gedeo [online], 2007, [cit. 15. 12. 2011], dostupné z: <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/990/thesis.pdf?sequence=1>

DERRESA, Belletech, The Economic Viability of Oromia and Its Impact on the Politics of the Horn. In: *The Journal of Oromo Studies* 1, 1993, 1, s. 28-35.

ELLINGSON, Lloyd, The Emergence of Political Parties in Eritrea 1941-1950. In: *The Journal of African History* 18, 1977, 2, s. 261-281.

ESHETE, Tibebe, The Roots Causes of Political Problems in the Ogaden, 1942-1960. In: *Northeast African Studies* 13, 1991, 1.

GAMST, Frederick C., Elites without Urbanism. The Civilization of Ethiopia. In: *Comparative Studies in Society and History* 12, 1970, 4, s. 373-392.

GEBISSA, Ezekiel, Introduction. Rendering Audible the Voices of the Powerless. In: *Northeast African Studies* 9, 2002, 3, s. 1-14.

GEMEDA, Guluma, Political Domination and Exploitation of Mineral Resources in Oromia. From Menelik to Meles. In: *The Journal of Oromo Studies* 5, 1998, 1-2, s.133-154.

HABTE SELASSIE, Berekt, Constitutional Development in Ethiopia. In: *Journal of African Law* 10, 1966, 2, s. 74-91.

HASSEN, Mohammed, A Short History of Oromo Colonial Experience. Part Two, Colonial Consolidation and Resistance 1935-2000. In: *The Journal of Oromo Studies* 7, 2000, 1-2, s. 109-198.

HUSSEIN, Jeylan Wolyie, A Critical Review of the Political and Stereotypical Portrayals of the Oromo in the Ethiopian Historiography. In: *Nordic Journal of African Studies* 15, 2006, 3, s. 256-276.

JALATA, Asafa, Being In and Out of Africa. The Impact of Duality of Ethiopianism. In: *Journal of Black Studies* 20, 2009, 10, s. 1-26.

JALATA, Asafa, The Ethiopian State. Authoritarianism, Violence and Clandestine Genocide. In: *The Journal of Pan African Studies* 3, 2010, 6, s. 160-189.

JALATA, Asafa, The Struggle for Knowledge. The Case of Emergent Oromo Studies. In: *African Studies Review* 39, 1996, 2, s. 95-123.

JALATA, Asafa, Urban Center of Oromia. Consequences of Spatial Concentration of Power in Multinational Ethiopia. In: *Journal of Oromo Studies* 17, 2010, 2, s. 39-74.

KASSA, Getahun, Mechanism of Constitutional Control. A Preliminary Observation of the Ethiopian System. In: *Afrika Fokus* 20, 2007, 1-2, s. 75-104.

KEBEDE, Messay, The Roots and Fallouts of Haile Selassie's Educational Policy [online], 2006, dostupné z: unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147348e.pdf

KELLER, Edmond J., Ethiopia. Revolution, Class and National Question. In: *African Affairs* 80, 1981, 321, s. 519-549.

KELLER, Edmond J., Transformation of Ethiopia's Twentieth-Century Bureaucratic Empire. In: *The Journal of Modern African Studies* 19, 1981, 2, s. 307-335.

LEVINE, Donald N., Ethiopia, Japan, and Jamaica. A Century of Globally Linked Modernizations. In: *The International Journal of Ethiopian Studies* 3, 2007, 1, s. 41 -51.

LEVINE, Donald, Ethiopia Missed Chances -1960, 1974, 1991, 1998, 2005–AND NOW. An Ethiopian Dilemma. Deep Structures, Wrenching Processes [online], 2007, dostupné z: http://www.ethiopolitics.com/pdfiles/AnEthiopian%20Dilemma_dl_WMU.pdf

LOVE, Robert S., Economic Change in Pre-revolutionary Ethiopia. In: *African Affairs* 78, 1979, 312, s. 339-355.

MACKONEN, Michael, Who is Amhara? In: *African Identities* 6, 2008, 4, s. 393-404.

MARCUS, Harold G., The Embargo on Arms Sales to Ethiopia 1916-1930. In: *The International Journal of African Historical Studies* 16, 1983, 2, s. 263-279.

MARKAKIS, John, BEYENE, Asmelash, Representative Institutions in Ethiopia. In: *The Journal of Modern African Studies* 5, 1967, 2, s. 193-219.

McCANN, James, Ethiopia, Britain, and Negotiations for the Lake Tana Dam, 1922-1935. In: *The International Journal of African Historical Studies* 14, 1981, 4, s. 667-699.

MULUGETA, Wodajo, Postwar Reform in Ethiopian Education. In: *Comparative Education Review* 2, 1959, 3, s. 24-30.

MUNO, Wolfgang, Conceptualizing and Measuring Clientelism [online], 2010, [cit. 27. 1. 2012], dostupné z: http://www.giga-hamburg.de/content/fsp1/pdf/neopat/paper_neopat_workshop_muno.pdf

NOVATI, Giampaolo Calchi, Colonialism as State-Maker in the History of the Horn of Africa. A Reassessment [online], 2009, [cit. 24. 1. 2012], dostupné z: <http://portal.svt.ntnu.no/sites/ices16/Proceedings/Volume%201/Giampaolo%20Calchi%20Novati-%20Colonialism%20as%20State-Maker.pdf>

PANKHURST, Richard, Italian Fascist War Crimes in Ethiopia. A History of Their Discussion, from the League of Nations to the United Nations (1936-1949). In: *Northeast African Studies* 6, 1999, 1-2, s. 83-140.

PANKHURST, Richard, The Patriotic Resistance 1939/1941 [online], 2010, [cit. 21. 1. 2012], dostupné z: <http://tinsae.org/index/?p=18>

PANKHURST, Richard, Who were the “Young Ethiopians” (or Young Abyssinians)? An Historical Enquiry. In: *Ethiopian e-Journal For Research and Innovations Foresight* 2, 2010, 2, s. 121-138.

PARKER, Sarah, Implications of States' Views on an Arms Trade Treaty [online], 2008, [cit. 10. 2. 2012], dostupné z: <http://www.unidir.ch/pdf/ouvrages/pdf-1-92-9045-008-B-en.pdf>

REDIKER, Ezekiel, The Ogaden. Microcosm of Global Conflict [online], 2003-2004, [cit. 29. 3. 2012], dostupné z: http://www.tcr.org/tcr/essays/EPrize_Ogaden.pdf

SBACCHI, Alberto, Italy and the Treatment of the Ethiopian Aristocracy, 1937-1940. In: *The International Journal of African Historical Studies* 10, 1977, 2, s. 209-241.

ZÁHOŘÍK, Jan, Konflikty a napětí na „periferii“. Gambella (jihozápadní Etiopie) v historické a antropologické perspektivě. In: *Antropowebzin* 7, 2011, 1, s. 54-59.

ZÁHOŘÍK, Jan, Territoriality and Identity. Opposing Views on Oromo Nationalism. In: *Oriental Archive* 79, 2011, 3, s. 261-280.

8.2.3 Internetové zdroje

Biography of Meles Zenawi [online], Embassy of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, UK, London, [cit. 17. 3. 2012], dostupné z: <http://www.ethioembassy.org.uk/facts%20about%20ethiopia/biography%20ato%20meles%20zenawi.htm>

Ethiopia Ethnic Federalism and Its Discontents [online], International Crisis Group, 2004, [cit. 10. 12. 2011], dostupné z: [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/ethiopia-eritrea/Ethiopia%20Ethnic%20Federalism%20and%20Its%20Discontents.ashx](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/horn-of-africa/ethiopia-eritrea/Ethiopia%20Ethnic%20Federalism%20and%20Its%20Discontents.ashx)

Ethiopia, Worldfactbook [online], CIA, [cit. 10. 12. 2011], dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>

Haile Selassie 1892 to 1975 [online], Dictionary of African Christian Biography, [cit. 29. února 2012], dostupné z: http://www.dacb.org/stories/ethiopia/haile_selassie.html

Nepotism [online], Oxford Dictionary, [cit. 25. 1. 2012], dostupné z: <http://oxforddictionaries.com/definition/nepotism?q=nepotism>

Ogaden. Downtrodden and Disenfranchised People [online], 2004, [cit. 29. 3. 2012], dostupné z: http://www.ogadenrights.org/Downtrodden_Disenfranchised.pdf

Requiem Mass for Haile Selassie [online], BBC News, 2. listopad 2000, [cit. 15. 3. 2012], dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1003749.stm>

Rezoluce č. 390/ A - Eritrea. The Report of the United Nations Commission for Eritrea, Report of the Interim Committee of the General Assembly on the Report of the United Nations Commission for Eritrea [online], 2. prosinec 1950, United Nations, [cit. 10. února 2012], dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/88/IMG/NR005988.pdf?OpenElement>

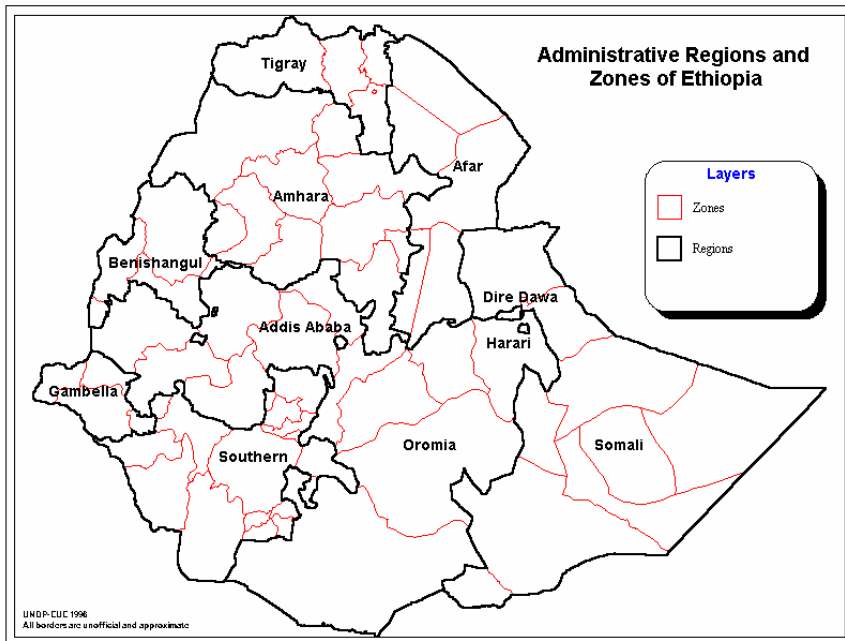
9 RESUMÉ

The graduate thesis deals with the person of the last Ethiopian emperor – Haile Selassie who was leading Ethiopia for 58 years, in the years 1916-1974. He is often considered as very controversial figure of modern Ethiopian history especially because of decade of the 1960s. In that period Ethiopia suffered by several famines and the big rates of unemployment. There were resistance of students´ movement and ethnic groups of Somali, Sidama, Oromo, Tigray and the province of Eritrea. Haile Selassie was blamed for these problems in Ethiopian society. And at the same time Haile Selassie was abroad glorified as proponent of decolonization and pan-African movement. This culminated in foundation of OAU in Addis Ababa in May 1963. After 1974 everything has changed rapidly. Haile Selassie was overthrown and his contributions to the Ethiopian society were completely refused. A lot of ethnic groups blamed Haile Selassie for political marginalization, torture, degradation of identity and culture, economic exploitation.

The aim of graduate thesis was analyzing of Haile Selassie´s government and especially contradictory attitudes to his person. There could be seen two contradictory lines. First is chronological and deals with the contradiction between Haile Selassie´s domestic and foreign image especially in 1960s. The second line is based on historiography, consisting of the traditional centrist perspective, which regards Haile Selassie as modern and enlightened ruler, and the perspective of peripheral ethnic groups, which blamed him for foregoing problems.

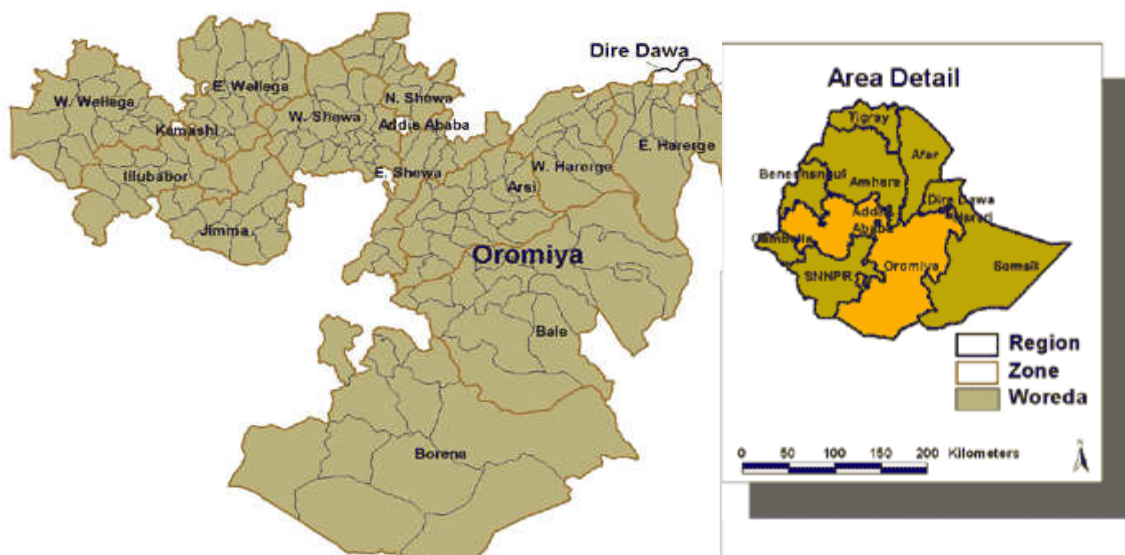
10 PŘÍLOHY

Mapa č. 1 – Federální rozdělení Etiopie (současnost)

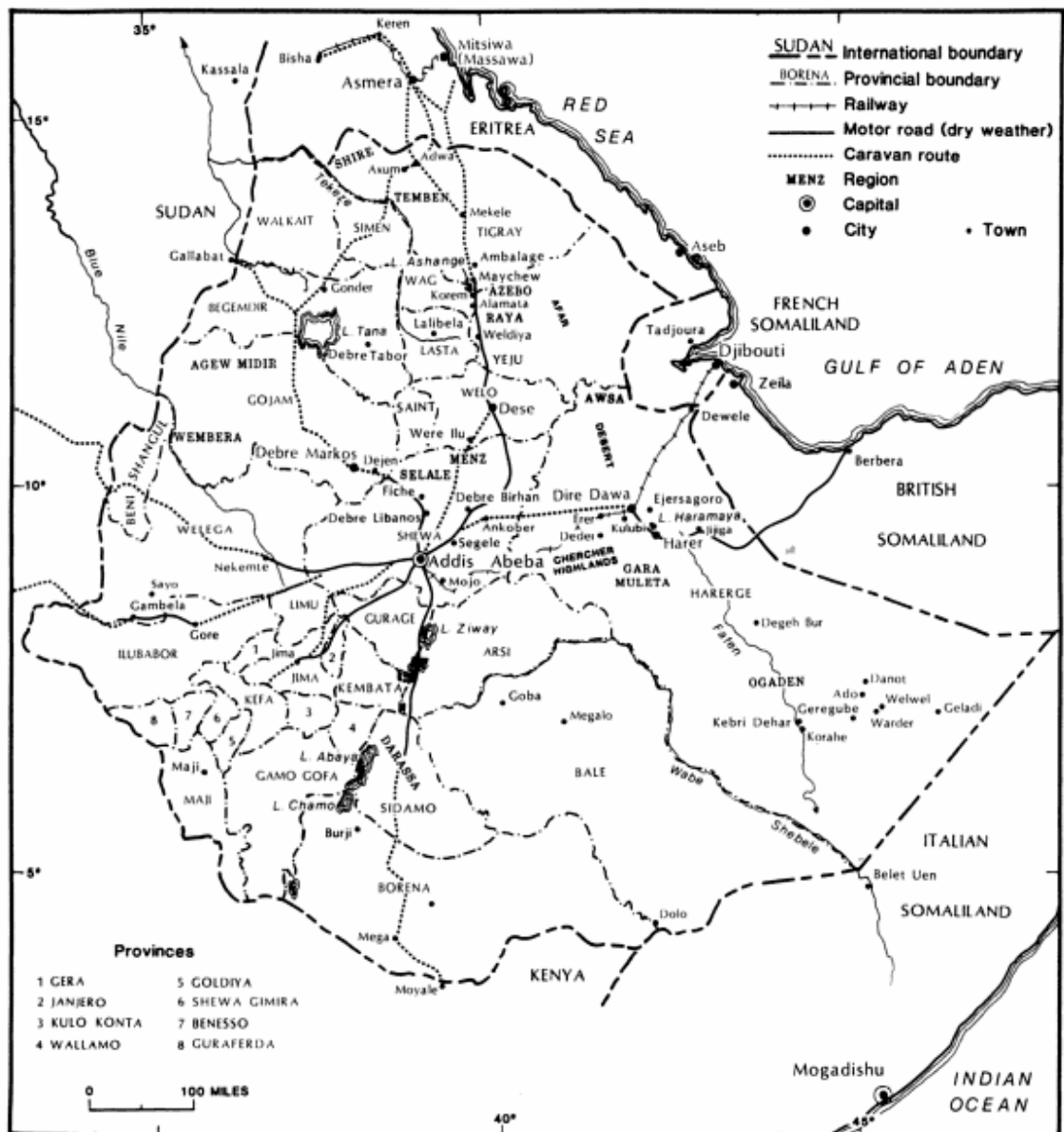
Dostupné z: www.pco-bcp.gc.ca/aia

Mapa č. 2 - Územní rozsah Oromie dle oromských studií

Zdroj: HUSSEIN, Jeylan Wolyie. A Critical Review of the Political and Stereotypical Portrayals of the Oromo in the Ethiopian Historiography, 2006

Mapa č. 3 - Etiopie v polovině 20. století (před správní reformou)

5. Ethiopia, mid twentieth century

Zdroj: Harold G. Marcus, A History of Ethiopia, 1994, s. 226

Obrázek č. 1 – Ras Makonnen Woldemikael Gudessa, otec Tafariho Makonnena

Dostupné z: <http://my.opera.com/Donut123/blog/http-www-himchurch-org-internet-sites-articles-emperor-haile-selassie-i-part-3>

Obrázek č. 2 – Malý Tafari Makonnen

Dostupné z: <http://fyeahblackhistory.tumblr.com/post/9014530769/freerootical-his-majesty-haile-selassie-as-a>

Obrázek č. 3 – Císařovna Zawditu a regent Tafari Makonnen, 1916

Dostupné z: http://www.art.com/products/p1775921899_sa-i4211586/empress-zewditu-and-tafari-makonnen-1916.htm

Obrázek č. 4 - Císař Haile Selassie, císařovna Menen a jejich děti v době korunovace

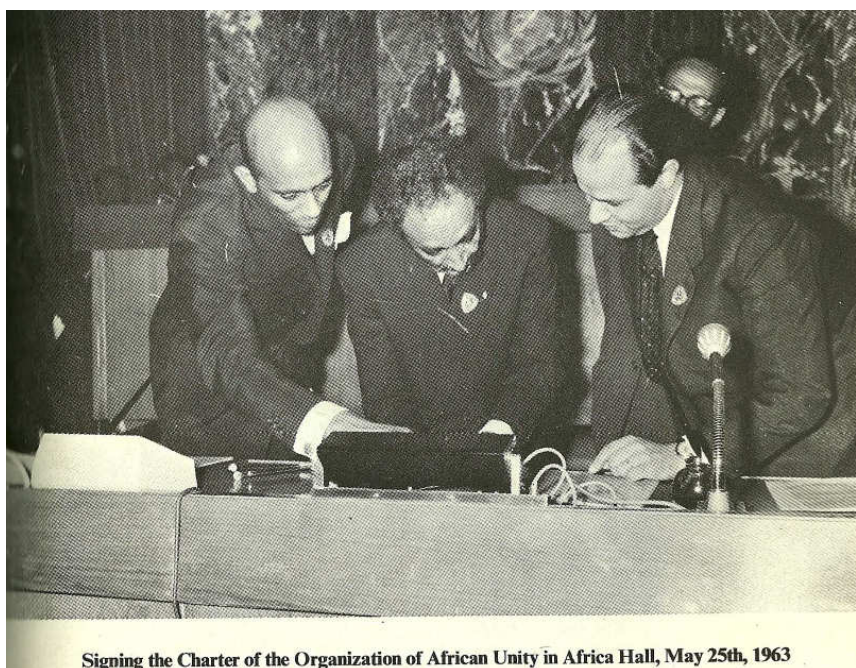
Dostupné z: <http://largeup.okayplayer.com/2010/11/02/coronation-day-80-years-of-haile-selasse-i/>

Obrázek č. 5 – Haile Selassie se studenty Univerzity Haile Selassieho, Addis Abeba

Dostupné z: http://jamrockvybz.com/profiles/blogs/coronation-day-81-years-of-haile-selasse-i-2nd-november-1930?xg_source=activity

Obrázek č. 6 Haile Selassie při podpisu Charty OAJ, květen 1963

Zdroj: Haile Selassie, Important Utterances of H. I. M. Emperor Haile Selassie I., 2000